

ЗІ ЩОДЕННИКА
ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

ДАРУЙ ЛІТА ЩАСЛИВІЇ!

З добром і миром, із найкращими новорічними побажаннями та вішунваннями вітаю вас, дорогі читачі “Слова Просвіти”!

Ось і увійшли ми у рік нового часу 2004, високосного року. Ще наші спогади і незавершені справи примушують озиратися, ще рука звично виводить дві округлості — трійку, протестуючи проти прямих кутів четвірки, у яких уже товпляться проблеми та події, які не вдалося залишити в минулому, але радість душевного оновлення огортає серце, висіває добрі сподівання, найсміливіші задуми, — особлива, новорічна, різдвяна радість, якій тісно в одному серці. Мабуть, у цьому найбільший чар і найвищий сенс початку новоліття: будучи дуже сімейним святом, Різдво гостро пробуджує споконвічні відчуття роду, відчуття великої спільності з власним народом, зі світом. Часопростір у ці дні має єдину емоційно-чуттєву систему, подібну до кровотоку, а кожне шире слово вішунвань-колядок, розспіване тисячоусто, обертає нас на щедрих дарувальників, подібних до самого Бога: “Даруй літа щасливі...”

І ми даруємо цієї миті одне одному тепло, радість розуміння, підтримку. “Тиха ніч, світла ніч” плине могутньо, — так плине ріка життя на землі, і ми входимо в її нову часову хвилю, в Новий рік, відчуваючи свою нероздільність із родом, народом, Україною.

Кажуть, що як зустрінеш Новий рік, так і проживеш його. Ось чому з особливим хвилюванням готувалося редакцією це, перше, число культурологічного просвітнянського тижневика “Слово Просвіти”, — ми сподіваємося, що вже нині започатковується наш діалог із кожним читачем і передплатником, про те, якою мислить газету редакційний колектив, якою хоче побачити її читач.

Як і годиться, починаємо наш новий давнинний рік із подарунків. Сталося це завдяки “Фонду родини Чопівських” із Вашингтона та особисто Юрію Чопівському, славному представникові цього давнього українського роду просвітян із діда-прадіда (Про родину Фещенків-Чопівських на шпальтах “Слова Просвіти” йшлося у кількох подачах роману Володимира Дрозда “Сто літ любові”, які ми друкували минулого року).

Отож, багато шкіл, районних та сільських бібліотек, навчальних закладів, письменників та просвітян-пенсіонерів отримуватимуть у 2004 році наш тижневик завдяки Юрію Чопівському, українцеві, який повірив у нас і діяльно підтримував газету. Подякуймо йому разом! І хай для всіх, хто несподівано отримав тижневик, це буде радісним подарунком.

Не можемо не згадати і про нашу передплатну акцію — “Кобзар” у кожному українську родину!”

Вона підтвердила, що самовідданих та вірних людей не буває багато. Триста спартанців, триста героїв, триста надійних і самовідданих наших читачів здійснили цю акцію та отримали в подарунок “Кобзар” Тараса Шевченка.

Вклоняємося кожному з цих передплатників і сподіваємося, що ми їх не розчаруємо.

Починаючи з минулорічних вересневих чисел “Слова Просвіти”, ми друкуємо списки офірувачів, що підтримали словом і ділом просвітнянську ідею — збудувати Тарасову церкву біля Черневої гори у Каневі.

Матеріал читайте на с. 4

З НОВИМ РОКОМ ТА РІЗДВОМ!

“Свята Родина”. Картина Олександра Охупкіна

РІЗДВЯНЕ ПОСЛАННЯ

ПАТРІАРХА КИЇВСЬКОГО І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ ФІЛАРЕТА

Преосвященним архіпастирям, боголюбивим пастирям, чесному чернецтву та всім вірним Української Православної Церкви Київського Патріархату

**Дорогі браття і сестри!
ХРИСТОС НАРОДИВСЯ,
СЛАВІМО ЙОГО!**

“Небо і земля сьогодні з’єдналися, бо Христос народився; сьогодні Бог на землю прийшов, і людина піднялася до неба; сьогодні Невидимий за природою стає видимим плоттю — заради спасіння людей. Ради цього і ми, прославляючи Його, звисаємо: слава в вишніх Богу, і на землі мир, бо все це дарувало нам Твоє, Спасе наш, пришествя, слава Тобі” (Стихира на літії).

Різдво Христове, яке ми святкуємо, не є тільки народною традицією, пов’язаною з колядками, вертепом, різдвяною зіркою, святочними гуляннями та іншими радощами. Різдво Христове — це надзвичайна подія, яка відбулася в певний історичний час. Сутність цієї священної події полягає в тім, що Бог, Який

створив світ, і в тому числі людину, стає Людиною, не перестаючи бути Богом. Тому під час різдвяного богослужіння ми виголошуємо: “З нами Бог, розумійте, народи, і покоряйтеся, бо з нами Бог”. І в колядках ми співаємо: “Ой радуйся, земле: Син Божий народився”.

Боготвілення — це Божественна таємниця, яку людський розум не може збагнути. Ця велика таємниця сприймається тільки вірою. Чому тільки вірою? Тому що людський розум не може осягнути Боготвілення. Він не може зрозуміти, як неосяжний Бог, Який є Духом, може стати істотою, обмеженою людською природою. Якщо людський розум не може осягнути Боготвілення, тобто Різдва Христового, то чи означає це, що Боготвілення насправді не було, і це тільки міф? Ніскільки це не означає!

Продовження на с. 4

Сьогодні в номері:

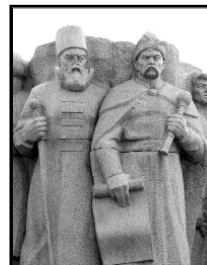
**Суть
у чесній
грі**

стор. 2—3

**Віфлем-
ський
вогонь**

стор. 4

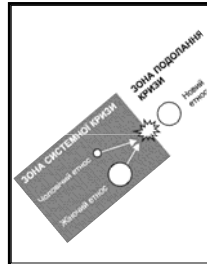
Антисвято

стор. 5

**“Злетілися
святії,
взяли книги
золотії”**

стор. 8—9

**Феномен
Четвертої
хвилі**

стор. 10

**Ведійська
Дану, наша
Дана**

стор. 11

**Новорічна
сесія**

стор. 12

**Ялинка у
квітах**

стор. 14

ЛИЧИТЬ КОЖНОМУ!

Пам'ятаючи про наш Український фактор, поспішайте до найближчого відділення зв'язку і просіть "Каталог"... Розкрийте його на сторінці 127, і останнім у таблиці побачите наше оголошення: "Індекс 30617. Слово Просвіти. Культурологічний тижневик. Людина в контексті політики, рідної мови, культури, історії, релігії, літератури. Образ сучасника в інтер'єрі доби, суспільно-політичних і життєвих інтересів".

Вартість видання з доставкою:

на місяць — 2 грн. 13 коп.;
на три місяці — 6 грн. 39 коп.;

на шість місяців — 12 грн. 78 коп.;

на 12 місяців — 25 грн. 56 коп.

Поштові витрати — 1 грн. 50 коп.

Той, хто передплатить газету на рік і надішле копію квитанції до редакції (адреса: 01001, м. Київ, пр. Музейний, 8), обов'язково отримає наш подарунок — "Кобзар" Тараса Шевченка. Поштові витрати — за рахунок редакції. Довідки за телефоном: 228-01-30.

Сподіваємося на вашу підтримку нашої передплатної акції: "Кобзар" — у кожную українську родину!"

БУДЬМО РАЗОМ!

ПАМ'ЯТІ МАТЕРІ

Танула, сивіла, горбилася моя старенька неня поступово. І висохла до своїх 85 років — самі кісточки. Забувала, що було півгодини тому, але дитинство пригадувала з такими подробицями, аж не вірилося, що з віком можна відтворити так чітко і ясно.

— Згадай що-небудь із свого дитинства, — кажу мамі, знаючи наперед, що це їй приємно.

— Ось скоро піду від вас. Уже в сні приходять мати і кличе до себе. А це — кінець...

— Не говори дурниць. Тобі наворожили жити довго...

— А мої роки хіба малі? А пам'ятаю багато, навіть вісімнадцятий рік, хоча мала всього лише п'ять. Нічого не розуміла, що творилося, а ніби зараз усе бачу. На день тричі могла мінятися влада: якісь зелені, червоні чи білі... То тепер я вже знаю, що до чого.

Одного разу в село влетів загін червоних, постріляли трохи для годиться вгору, бо й стріляти ні в кого було. Їхній командир чомусь став на постій у нашій хаті. А надвечір звернувся до батька, Ліварія: “У нас є кобила жеребна із царських конюшень. Відгуляла з жеребцем арабської крові. Якщо народиться жеребчик і буде схожим на батька, то це буде казка! Якщо ж кобила, то ти ж бачиш, яка красуна у яблуках його мати. Нам теж важко з нею розлучатися, але їй скоро родити, і жаль гробити таку кобилицю. А за неї дай нам свиню побільшу — на харчі”.

Селянину такий обмін був на руку, бо кінь — то транспорт, робітник, годувальник і найкращий товариш. А тут — ще й з приплюдом... Мама Анастасія (твоя бабуся) годувала свиней сама. Догодовувала до того, що вони ходити не могли. Ото найбільшого кабана червоноармійці прямо в сажі й застрілили. Потім обсматили під хатюю, ледве її не спалили...

Через деякий час кобила Люська привела жеребчика. Весь чорний, як жук, біла зірочка на лобі, ніби хто намалював. А на точені ніжки неначе хтось одяг білі шкарпетки. Тендітне, струнке, пустотливе — улюблене дитятко в сім'ї. Мама Настунька годувала, купала, чесала й заплітала в гриву Васыці стріч-

Від редакції. На адресу “Слова Просвіти” надходить багато листів із розповідями про наше минуле. Події, які відбувалися п'ятдесят, сімдесят років тому, приховують коріння теперішніх бід і негараздів, що не може не турбувати наших читачів. Своїми оповіданнями вони проводять паралелі між минулим і сучасним, примушують замислитися й робити певні висновки.

фото Т. Карпінської

доля її покоління

ки. Весь час із стригунцем розмовляла, пестила, ніби з лялькою бавилася. Він розумів її з півслова. Батька, коли підріс, до себе не підпускав...

Коли Васька змужнів, до нього господарі почали водити кобил, навіть із Тирасполя, Кишинева, для поліпшення породи виїзних коней. Це нині “мерседеси”, “форди”, “лади” катають господарів, а тоді в селі найбільше цінувався добрий кінь. Отже, гроші на харчі Васька заробляв сам, ще й господарям дещо лишалося. Одного разу до батька звернувся кум Максим:

— Куме Ліварію, дай Ваську відвезти твого хрещеника до церкви вінчатися.

— Ти ж знаєш, Максиме, що я цього зробити не можу. Звертайся до Настуньки. Як запряже, хай поїдуть молоді вінчатися. Ти ж знаєш, що його ще не запрягали. Краще не ризикувати молодими...

— Шкодуєш своєму похреснику жеребця до церкви? — образився кум.

— Я тобі сказав, що — ні, але звертайся до куми, — і відійшов,

теж ображений несправедливим звинуваченням.

Не знаю, як мати вмовила Ваську, але запрягла в “бедку”. Десь через годину до двору підлетів розлючений жеребець лише з двома голоблями й почав бити у хвіртку передніми ногами. Нареченого й наречену він загубив ще по дорозі до церкви. Відтоді більше ніхто не просив його на виїзд.

У 1929 році в нашому селі почали примусово створювати колгоспи. І довелося віддати Ваську. Мати плакала, журився батько, а ми, троє дітей, голосили, як за покійником...

Ти ж знаєш, наше село Чорна було великим, заможним. Через навколишні величезні чорні ліси, які тоді переходили в Кодри, певно, й отримало назву Чорна. На все село було чотири бідняки — з таким чорноземом!.. Земля у них лежала перелогом і поросла бур'янами, лише дітей мали багато. Коли прийшла радянська влада, двоє стали головами сільрад, а двоє, згодом, — головами колгоспів. Отаким ледацюгам було довіре-

но зібрати людей для колективного господарювання.

За наказом голови колгоспу нашого Ваську вихолостили й примусили возити воду колгоспникам. Іду бувало, назустріч понівеченій тварині, а він підніме опущену голову, погляне — і слюзи в очах. Жалісно заірже... Хіба міг кінь зрозуміти більшовицьку політику?..

На нашу голову ще й голод готувався зарані, бо в 1932 році ходили по хатах холої-активісти й шукали, чи не сховане де збіжжя. Зайшли й у нашу хату. Я лежала вагітна. Десь через місяць мала родити Марійку. Замість пір'я у наволочці була пшениця. Хотіли перевірити і її, та жінки заступилися. Коли ж прийшли до Марійки, то її дошки пропало. Та й звідкіля воно могло взятися у голодної?.. Батькові ще знайшлися дошки на труну, а інших припорпали, як собак. Нищилося величезне й гарне українське село...

Коли бачу, що діється нині в Україні, розумію: правлять нею нащадки й послідовники колишніх Васьчиних голів колгоспів...

Дуже мене мати просила, щоб не балотувався у мери міста, бо за правду ж уб'ють.

Мером мене не обрали, бо не було грошей, а матір утратив. Земля тобі пером, мамо, царство небесне! Катержню працюю ти заробила його. Пам'ятала розруху чужої революції, голодувала у двадцятих, утратила батьків і доньку в 1933-му. Тягла непосильну колгоспну лямку, пережила війну, потім знову голодувала в 1946—1947 роках, уже на Дніпропетровщині. І померла напівживот при розрусі. Така Доля всього її покоління.

Над усе в житті мама цінувала дітей, хліб і мир...

- Борис ДРАЙМ-ВОЗНЯК, член райради “Просвіти”, м. Ананів Одеської обл.

РЕФЛЕКСІЯ

А ЧИ КОЖНОМУ?

Чи це судилося? Чи це дарунок долі — такий, здавалося, непримітний зовні, але дуже споріднений з усім, що було навколо? І хто йому скаже, чи це була його доля? А він, постоявши, подумавши, пороздивлявшись, пішов далі. Доля ж лишилася там. А щось незнайоме, непомітне для зору, пішло вслід за ним. І тепер воно звалося його долею, його новою долею.

...Осінь закрутила листям. Сонце майже і не гріло. Хмарами закутане, мов дитя у ковдру, — небо далі стояло над землею, над будинками, містами і лісами, спорожнілими полями й чагарниками... Дощ лив ще з ночі, тарабанячи по підвіконню.

— Дощ, — тихо почулося з-під ковдри. У кімнаті ще було темно, лише за вікном з'являлися проблиски світла. Було чути каркання ворон, яким уже не спалося спозарання. Серед темної квартири почулися кроки. Було зрозуміло, що хтось швиденько одягався. Далі двері відчинилися і з гуркотом зачинилися. Він ішов пустими вуличками; усі ще спали; лише іноді де-не-де хтось мимо нього проходив.

Юнак усе йшов і йшов, не знаючи куди, — кудись би йти, аби далі від проблем, далі від життя, далі від світу. Він не знав, що його тягнуло, і куди саме, теж не знав. Просто була потреба втекти від буденності, забути своє ім'я, свої бажання, знайомих, рідних.

Вітер свистів, розгулявся так, що й дерева голі позосталися; все листя на землі лежало: де лежало, а де вгору знімалося.

Що це за сила, що змушує людину встати вранці та без ніякої на те причини піти в невідомому напрямку без відчуття страху?

Він відчув, що щось усередині, щось таке сильне його тягнуло туди... Куди саме? Чи він знав? Що він міг знати у свої двадцять років? Знав, звідки діти беруться, знав, що світ не стоїть на трьох китах, але те, що він тримається ні на чому, для нього теж було дивним. Уранці — університет, опісля — гуртожиток, увечері — веселощі. А далі що? Що ж далі? Невже це і є життя? Невже це те, заради чого варто жити? А може, десь там, за отим будинком, чекає його справжнє життя? Але коли він не знає його на вигляд, то чи зуміє його впізнати? Як його зустріне.

З неба почав іти сніг, — такий білий, такий ніжний... Такий, такий неймовірний, наче це не сніг ішов, а щось від Бога, якась його звістка. Ні, це падала Божа любов, вона була кожному дана. А чи кожному?

- Євдокія КАСЮК, м. Калуш Івано-Франківської обл.

ОБУРЕННЯ

КРИТИКУВАТИ — НЕ РОБИТИ

У грудні на радіо “Культура” прозвучала передача, у якій брав участь Василь Васильович Яременко. На превеликий жаль у мене не працював телефон, тому я не зміг адекватно відреагувати на “закиди” п. Яременка в передачі про “Просвіту” та про роль Бориса Грінченка. Що мене до глибини душі обурило, — це такі собі “критичні зауваження” на адресу мого майже земляка Павла Михайловича Мовчана, що, мовляв, теперішня “Просвіта” в ніяке порівняння не йде з “Просвітою” часів Б. Грінченка, — заполітизована, працює на “особи” під вибори. Де ж ті, мовляв, хати-читальні, скільки їх відкрила по селах України нинішня “Просвіта” і т. д.

Критикувати завжди легше, аніж щось робити, знаю про це з власного досвіду. Ось наш просвітянський осередок у с. Ходосіївка (4 особи). Вони — що, працюють за якісь матеріальні блага? Ні. Але 70 грн. на Тарасову церкву перерахували, у місцевій школі про голодомор розповідали, про історію нашого села, про нашу Ходосіївську сотню в Київському полку...

У виступі п. Яременка прозвучало, що треба йти до школи... Товариство “Просвіта” не “ячейка КПСС”, а творча організація, де кожен працює в міру своїх сил і здібностей.

Я вважаю, що п. В. Яременко свою справу зробив: своїм виступом на радіо кинув тінь на діяльність нинішньої “Просвіти”.

Шановний пане Яременко, коли Ви патріот України, — долучайтесь, впрягайтесь у “ярмо” і нумо плуга “перти” разом. Але якщо — так собі, — то тоді: “Знай швець своє шевство, а в кравецтво не мішайся”.

- Микола МОТОРНИЙ, с. Ходосіївка Київської обл.

ОТАКЕ ЖИТТЯ

Це було на зіткненні двох половин двадцятого століття. Тоді жебраки часто ходили по хатах. Це був найрізніший люд, на кожному щось одягоподібне, а в холодний час і взувачка не до описання. На мотузку через плече висіла торба, у кожного свого розміру і форми, без примітних кольорів. Однак ці люди ніколи не викликали цікавості: при зустрічі хотілося понурити голову та безуважно пройти.

У селі тоді, та й тепер, роль захожої людини малоприємна, а надто — жебрака. На це були причини: ніхто із жителів не відав, кого несе із незвістей доріг і на які вчинки хто здатний. Хоч то були особи переважно занапашчених доль, але траплялись і такі, хто не хотів трудити рук.

Жебрали по-різному. Хтось, ступивши на поріг, заводив жалібної пісні, хтось казав слова релігійного змісту, інший без передмови благанно просив грошей або їства. А були й такі, що, увійшовши в хату, оглядали речі та дрібне начиння. Через таких прохачів і інших загідожрювали в недоброму.

Хоча по селах люди мешкали убого та годувалися погано, але майже всі давали відвідувачам: хто шматок коржа, хто кілька картоплин чи щось похватне під рукою. З прохачів ніхто не гребував ні дарами, ні почастунком. Та були й такі хазяї, що перед самим носом гостя спритно засували двері або твердили, що в них немає чого дати, інші ж раяли взятися до роботи.

ОРИГІНАЛ НЕПОВАЖНОГО ЧИНУ

Інтенсивність такого делікатного промислу була неоднакова: найбільше ходило жебраків навесні й під осінь.

Настав благодатний час. Сонце рано розтопило й випарило вологу. Почався “літній” період весни, коли скидали важкий одяг і ходили босими. Коло стін і на узбіччях вулиць уже стріміла коротка зелень, на деревах набрякала чорна брость.

У ці дні в селі замаячила неординарна постать жебрака. Він був одягнений у щось темне і всепогодне. У руці, як личило, мав дебелий костур од собак. Молодий, із вольовим обличчям і пронизливим поглядом. У ньому не помічали якихось вад чи дрібного каліцтва. Прибулець заявив про себе голосно й оригінально, показавши самобутній “стиль” роботи.

Зайшовши на подвір'я чи відчинивши двері в хату, він гучно виголошував слова — відомі й незнані, чергуючи їх зі звуками, ненаявними в жодній фонетиці. Потім кульмінував голосом, огненно електризував очима, різко уривав мову — і просив. Темпом і формою його вступна частина нагадувала лозунги на мітингах. Як і речники облуди, він обходив логіку та брутально тис на емоції. Від такої вистави малі діти плакали й ховалися під спідницю матері, а жінка злякано торопіла й давала гостю що завгодно, аби швидше йшов геть.

Про цього жебрака казали, що він самошедший, себто, божевільний, — у це слово вкладали чимало лиховісних значень. Для нас, хлопчаків, цей блукач таїв щось неохопне нашими знаннями й розумом, ми вчували в ньому небезпеку. Коли бачили його стрімке простування назустріч, заздалегідь звертали вбік, готові зробити пробіжку до безпечного місця. Правда, не чути було, щоб він когось ударив чи навіть погрожував, однак його боялися всі, крім чоловіків і дорослих хлопців. Хтось жартома назвав його Іваном Грозним.

...Лягідний вечір уходив у тиху ніч. Рясно визорилося небо, й чітко означилися знайомі сузір'я. У рахманній темені таївся спокій і тонке бриніння комарів. Це був відпочинковий час, коли і спати рано ще, і вже не видно працювати надворі. Ми вийшли на головну вулицю. Під тином на довгій лаві сиділи жінки й чоловіки, дехто з хлопців і дівчат, а з боків тулилася дівчора. Точилися розмови, жарти, десь дівочий голос притишено заводив пісню. Ми присіли на лівому фланзі навпочіпки й дослухалися, що говорять старші.

Уже затяглося допізна. Жінки й дядьки пішли додому. Зосталася молодь і дехто з хлопчаків. Ось іде дорогою якась людина. Не швидко й не повільно. Так, мовби тиняється без цілі.

Постать наближалася. Усі примовкли, вгомонилися навіть безтурботні жартуні. У людини, що надходила, відчувалося щось незвичне. І тут ми впізнали — Іван Грозний.

Один із хлопців, гарний і кремезний, на ім'я Степан, якого ми любили, бо інколи нас захищав, владним голосом озвався:

— А йди сюди!

Жебрак мовчки підійшов. Ми принишкли, були готові встати й піти, та дуже хотілося почути, що буде виголошувати прибулець. Він мовчав.

— Чого ти придурюєшся? — суворо запитав його Степан.

— Дак хто ж мені дасть, — протяг таким жалібним тоном жебрак, що аж торкнуло нас. У цих словах вчувався відчай нещасної людини.

Степан запросив гостя сісти поруч. Той покірно сів. Між ними зав'язався діалог, нормальний і толковий. Нас ввічливо попрошено йти додому.

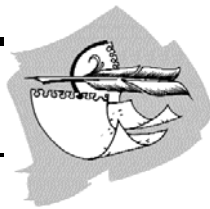
Оце так Іван Грозний! Ми безмовно брели вузькою вуличкою. Мене сповняло непросте почуття — подив, тиха радість і... розчарування. Десь бринів візерунок знайомої пісні. Пісня то обривалася, то знов виписувала кольорові лінії у просторі.

Після того пам'ятного вечора ми Івана Грозного не бачили.

- Микола КЛОЧКО, м. Чернівці

Так, герой цієї бувальщини — пес. Проте почну не з Сірка, а... зі щирості. Йй, звичайно, співають панегірики. Гай-гай, але й щирість може бути від лукавого. І впевнив мене в цьому не якийсь там банальний крутий чи дурисвіт, а той, від кого я найменше сподівався підступу...

Одного разу в пориві такої щирості, — до неї неабияк спричинилася й енна кількість чепурх, перекилених із нагоди зустрічі по довгій перерві, — мій давній приятель, один із тих, перед ким немає сенсу з чимось критися, після бурхливого обговорення нашого життя буття, заскаливши посоловіле око, напівжартома, напівповажно запропонував, як-то кажуть, приєднатися за компанію:

— А ну його к монахам! Давай зрадим, га?

Я, певна річ, зажадав пояснень і почув у відповідь:

— Ну, подумай сам, кому потрібна наша солонина? Тим, хто мав би бути її носієм? Чи й не так! Дурень, як той казав, думкою багатіє!

І з мстивим вогником в очах новоявлений аполо зради додав:

— Нас пошито в дурми змиктив? І зрада — на помста тим, перед ким ти так довго розсипали перли?

Завтра буде виділка! Подумай, коли мій товариш проспить, то поспить сьогоднішнього брєнегатства на карб чорного гумового, та й квит! На той раз, то добре я його знав, аби брати почуте наповажне.

Та ба, насінину підозрі вже було заронено.

І за кілька днів вона проросла! І в якому б ви думали місці? На русанівському базарі, де в ціннику на машині з Прилук зазначалося, що продавець, — мотторний та меткий, якими бувають лише сільські парубчак, змалку звиклі до заступу, пилки та молотка, і водночас престижно пострижений під нулівку, по поясу голий та обперезаний, як годиться, новочасним чересом-капшук, — притарбанив до столиці **л у к**. Феномен збуту дарів української землі під чужинецькими назвами в українському стільному граді, мені, майже корінному киянину, був не в дивовижу, але тільки тепер до мене уповні дійшло все його падлюче бузувірство, весь його здоровий, гвалтівний, глибоко знущальний підтекст.

— А стріл у тебе часом не знайдеться? — безневинно поцікавився я.

Юний зек непорозуміло закліпав очима.

— Стріл?

— Еге ж. І сагайдака, — провадив я солодко.

— Не поняв.

— Я питаю, у вас що — на баштані родять гарбузи? А на лану вже бариня-роже? А женуть там у вас що — свеклоківку?

Брижі на зеківському чолі засвідчили напружену роботу думки.

— Ти що, бусурмане продаєш — цибулю чи мову? — лиховісно світячи очима, пішов я пробоем.

Але аматор модернізованих чересів видавався ще замороченішим, ніж досі. І лише, коли я тицьнув на горезвісний цінник, зморшки на його чолі розгладилися.

— А, поймав, дак це ви ето — западенець?

— Еге ж, як ти — московський боярин! — мало не зирвалося у мене з язика, але я вчасно схаменувся: негоже збиткуватися над

своїм наївним братом, нещасним мовним калікою, яких довкола тисячі.

— Ти купляєш? — побичачому нагнувши голову, вовком бликнув з-понад окулярів опасистий добродій із "Кієвським телеграфом" у руках — наступний за мною у черзі. — Ілі мітінги тут устроюєш? Хватить нам Драча і Павличка!

— Купляю, — мляво огризнувся я. — Чіполо. А тобі, большевицька галушко, лишаю лук. Яким пропах Тарас. Тільки гляди не подавися, як закусоватимеш!

Поки царський телеграфіст апоплексично буряковів, я шатнувся на пошуки "чіполо". Але на цьому базарчику буяє тільки чортлопох. Навіть кароока, чорнобрива і тілиста, як гоголівська Солоха, зеленярка засокоріла до мене по-голохвастівському:

— Ондечки лук, зелений лучок, так на вас і дивиться! Купляйте лучок, молодий чоловік! І сьомушкі беріть теж!

Коло неї стояв вусатий, сухий як тараня дядько, достоту гоголівський Чуб — чи не її чоловік. Я зиркнув на нього, і — о диво! — його око

ський кшталт доморослих "дам і гаспод", які такі придбали царські газети.

На найближчій зупинці я, мов шкідливий кіт, шугнув у двері й на пероні ледь не збив із ніг огрядну тітоньку з цілою папушею "Сегодня" у руках. Допомогати зібрати розкидані примірники кинулася її посестра, чий ніс ледь визирав із-за оберемка "всеукраїнських" "Фактов" — лиш мізерної частки свіжовіддрукованого астрономічного накладу.

Уже внизу, в холі, біля пропускних автоматів ув око впала ціла гора бездоглядних чисел московськомовної газети "Метро" — бери, скільки донесеш, і ніхто за тобою не поженеться, аби відняти. І що ж, брали...

І знову мені приверзлося приятелеве обличчя, шорсткі, мстиві вогники в його очах і, мов подзвін, загуг у вухах його понурий заклик:

— Давай зрадим, га?

Я вдвлявся у його твар і така вона була мені на когось схожа! От тільки на кого? Хоч убий, не згадаю!

На лихо, сьогодні їй судилося ввижатися ще не раз і не раз! Бейте ж, до свого не

СІРКО, СІРКО, СІРКС — МІЙ ПЕС...

Несвяткова бувальщина

стененнісінко, як недавнечко мій приятель. Я труснув головою і протер очі. А бодай тобі! Мана, та й годі.

Раптом, зненавидівши цей базар, я вирішив дмхнути на "Юність", мо', знайду "чіполо" там, і за якусь часину вже мчав у потязі. Я гадав, метро це київське. Та ледве вскочивши у вагон, нараз зрозумів, що опинився у чужоземній державі. Прямо на мене пер, юрливо пробираючись між шпалерами пасажирів, обвішаний торбами з пресою молодик із косицею в гумовому кільці і безпардонно, наче все життя тільки те й робив, на все горло мекекав тремтливим козлітоном:

— Уважаєміє дами і гаспада! Покупайте і читайте! Последніє оставшієся номера! Всеукраинская газета "Бульвар"! "Кієвське ведомості", "Кієвський телеграф", "Кієвлянин"! "Московский комсомолец в Україні"! Дами і гаспада! Царь Николай бил би рад! Год Россіи в Україні! Міф і реальность: Бузіна — Грушевський! Всеукраїнський казак Черномірдин: любопитніє мислі о трубе! Жіріновський о культурі мата! День заштітників Родіни! Всеукраїнское праздничное шоу на Майда-не Незалежності!

Ледве змовк щасливий володар незрівняного, рідкісного тембру і краси козлітону, як у другому кінці вагона озвалося скорострільне стакато крикливиці, яка пропонувала "вніманію" "Путеводитель по матері городов русских"...

"Хтось неодмінно попросить не "всеукраїнську", а звичайну українську!" — очамріло думав я. Та ба, всі сиділи тихоенько, як миші, ні пари з уст, дивились перед себе кудись у простір і навіть не чухали чубів. За винятком, звичайно, кількох цивілізованих на москов-

ціонального обличчя, мов середньовічна лепра, роз'їдала предковичне місто Кия!

І коли, повернувшись увечері додому, я ввімкнув телевизор і наче перенісся в добу німецької окупації (мені тоді було п'ять років), почувши: "Усе для українціф-мо-фі!", то мстивий вираз моего приятеля, чия парсуна явилася сьогодні ще раз, викликав уже майже співчуття. На кий біс я маю зберігати вірність своїй мові! Кому вона потрібна? Тим, хто спокійно ковтає "московську блекоту" в салонах метро? Чи тим, хто, як оце зараз, шанується тільки про око? Адже німецька фонетика патентованих користувачів державною мовою виказує їх із головою вдома, у себе в хаті, вона для них чужа!

Виходить, вірність для вірності? Чи як?

Я видобув із секретера "українську з перцем", зачинився по-англійському в себе в кабінеті й по-англійському-таки, короткотом, а втім, ви й самі здорові — знаєте, що роблять англійці при такій нагоді.

Коли червоножарий остряк плавав уже десь на половині висоти пляшки, я, знеможений невпокоєм дня, упав на канапу із єдиною думкою — чимшвидше заснути. Та де тобі! Підсвідомість ніби тільки й чекала, коли я ляжу.

Зненацька пригадалося, на кого схожий мій неборак-приятель. Таж на одного із завсідників голубого екрана — високопоставленого олігарха! Ще недавно, виступаючи перед донбаськими виборцями, цей мільйонер-скоробагатко, він же майбутній більшовик у Верховній Раді, мов змій-спокусник, лукаво дивувався: "Вигадали якусь національну ідею! Ну, скажіть мені, будь ласка, що воно таке і з чим його їдять?" (Безрід-

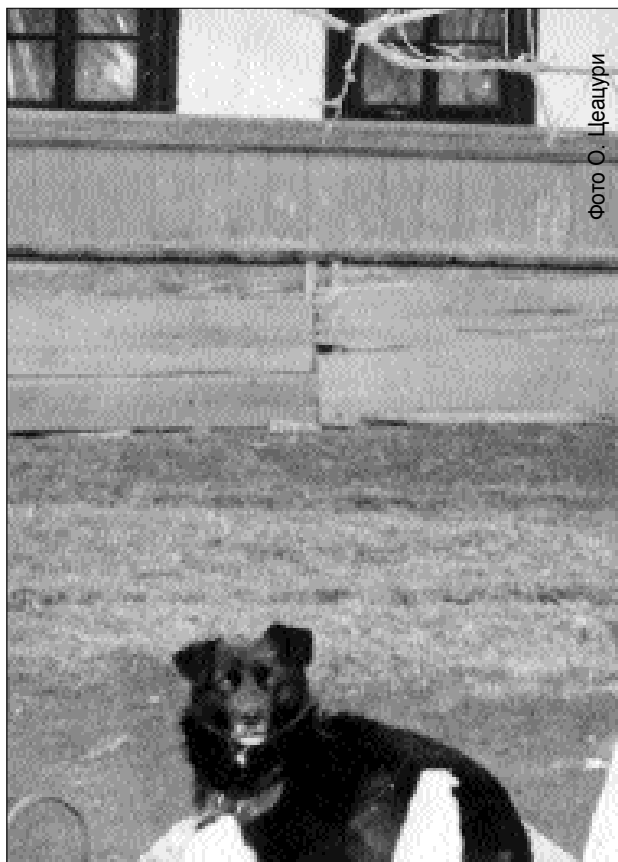

фото О. Целяури

нилося! Усі пооживали несьвітську цю викида-ть почали лі-на річ, тати.

— Лягаю! — повторив я, і москалики враз ізгинули, ніби позападалися.

Я втер із чола піт. Та ледве одвів дух, як на груди мовби налягла земля. Ота сира, що нею присипають небіжчика. І так давила — страх! Останнє, що пам'ятаю, — темрява, куди я провалився.

...Розбудив мене при-торк шерхатого язика. Язык ревно лизав щокі. Я розплющив очі і побачив пса Сірка, родом із пісні, зі славного шлягеру рівненського гурту, а може, то був його побратим, — сірома-нець із казки, — який жаліється з-під столу: "Ой, більш не витримаю, заспіваю!"

Я погладив його по голові, і тут... Чудасія, та й годі! Сірко замолів хвостом і — що б ви думали? — зне-нацька озвався людським голосом, ба більше, якнай-добірнішою українською мовою. Такою, знаєте, со-лодкою, божественно го-жою, карокою та чорно-бривою, ще й для більшої щирості присмаченою ко-зелецькими архаїчними дифтонгами. Та й каже:

— Ну, що, пане-госпо-дарю, не мед? Ото щоб не ліз поперед батька в пекло! У мене он язик, мов тертуш-ка, а не проміння ні на чий! На гицельський і поготів! Бо хіба ж удасться чужим так щиро, гідно і відважно по-гавкати на зайду-злудіаку, що лізе до тебе у вікно? Чи так ревно, палко і побожно помолитися на Його Ясно-вельможність — місяця-князя? А головне — хіба ж я буду тоді я?!!

Ну ж бо, чого зупинився, пар мене, Сірку, збий на бо-лото, не жалій! — Якщо ти хочеш збе-регги своє "я", а цього хоче, повір мені, всяка Божа твар, то навіщо носити в роті па-разита? Щоб він замість те-бе (не ти, а він!!!) проживав твоє життя? А ти був для нього тільки донором? Ні, прошу пана, чужим підбрехачем я не буду!

— Ну ж бо, чого зупинився, пар мене, Сірку, збий на бо-лото, не жалій!

— Якщо ти хочеш зберегти своє "я", а цього хоче, повір мені, всяка Божа твар, то навіщо носити в роті паразита? Щоб він замість тебе (не ти, а він!!!) проживав твоє життя? А ти був для нього тільки донором? Ні, прошу пана, чужим підбрехачем я не буду!

— Якщо ти хочеш зберегти своє "я", а цього хоче, повір мені, всяка Божа твар, то навіщо носити в роті паразита? Щоб він замість тебе (не ти, а він!!!) проживав твоє життя? А ти був для нього тільки донором? Ні, прошу пана, чужим підбрехачем я не буду!

— Якщо ти хочеш зберегти своє "я", а цього хоче, повір мені, всяка Божа твар, то навіщо носити в роті паразита? Щоб він замість тебе (не ти, а він!!!) проживав твоє життя? А ти був для нього тільки донором? Ні, прошу пана, чужим підбрехачем я не буду!

"Як же я про це не подумав? — блискавично промайнуло у мене в голові. — Незалежно ні від чого, материнська мова насамперед потрібна... мені самому! Без неї мене просто не буде!"

І вмить усе стало на свої місця.

"У разі її зради не ти сам, а хтось інший у твоїй личині, чужий чужаниця, який думає не так, почуває не так і молиться не на те, одне слово, дихає чужим духом, — визначає якість, саму суть твого "я"! — провадив гримкий, достоту сучасний внутрішній голос. — Ідентичність твого "я" — ось достеменна ціна материнської мови! Або ти житимеш своїм власним життям, або чужим, фальшивим, підставним, розминувшись із собою справжнім, таким, як на загад Божий породила тебе мати, а, отже, перекресливши сам факт свого унікального буття... І якщо можна собі уявити найлютішого душоуба, то це, безперечно, той, хто зазіхає на твою ідентичність, тотожність самому собі! — виснував я, відтаючи душею під

лох узаявся! — я загавкав до Сірка... по-собачому. Та й кажу:

— О, Сірку, чотириногий мій брате! Родом із краю, де немає пісні без слова "козак"! Послухав я тебе і так звеселився духом, що дійшов непохитного пересвідчення: чудово операцію, ідея якої щойно мені спала, гріх відкидати бодай на день!

Сірків хвіст знерухомів. — Але тобі можна танцювати! Це буде найбезкровніша операція у світі. Кодова назва "Геркулес"!

У Сіркових очах світився всеукраїнський жалю.

— Вівсяні пластівці! Збагнув?

Сірків хвіст ворухнувся і знову завмер у непевності.

— Зараз же сідаю на вівсяні пластівці! Сьогодні ж! Зате тобі — коштом заощаджуваної у такий спосіб пенсії — собача радість "Педі-грі", як сука, так і консервована! Найбільша смакота під сонцем! Їстимеш од пуза, вовики і прісно, хоч би я сам став плескати, як хорт. Бо ти, Сірку... не прос-то пес, ти — мій інстинкт **самозбереження**. Ти нагадав мені, українцеві, — і то дуже вчасно, — про смертельний гріх духовного самогубства. Авжеж, смертельний, бо ми на землі єдині, бо ми на землі Козаки. А у Всесвіті, за Миколою Руденком, — ще й Військо Боже, богонатхненні Монади, святі одиниці буття!

На що Сірко потішено замолотив по долівці хвостом і сором'язливо запропонував:

— Ні, ні, не "Педі-грі", краще рихтуватимеш козацьку саламаху. Стане і тобі, і мені!

А тоді додав, киваючи головою на вікно:

— Он диви, який підбився, не вгадали, коли й уродився! Мідяної барви і здоровий, як покотьюло! Так і кортить спробувати голос!

— Мені теж, — скромно зізнався я.

І, приступивши до вікна, ми по-братерському, самозабутньо і щасливо завили удвох на місяць...

● **Валентин КОРНІЄНКО**, член НСРП, м. Тернопіль

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ: СЕЛО НА НАШІЙ УКРАЇНІ

З писемних джерел знаємо, як потерпало наше село у давнину від набігів кочівників, яким лишалося після навал татаро-монголів. І добре уявляємо образ українського села як соціальної формації в докріпацькі та кріпацькі часи. “Село неначе погоріло, Неначе люди подуріли” (Т. Шевченко). Але те, що сталося

з селом у минулому столітті, ні з якими най-трагічнішими руїнами не порівняєш. Село як громада втратило свій уклад. За рівнем цивілізації села, подібного до українського, селянина, подібного до українського, в країнах Європи не зустрінеш. Руйнування українського села триває. Не приходить туди добробут, сучасний сервіс, сучасні умови праці. Пограбоване, обдерте, темне, воно стоїть на узбіччі розвитку, узбіччі суспільства.

Між Бахмачем і Прилуками курсує дизель. Мені часто доводилося ним їздити. Сходив я на “720-ому кілометрі”.

Йти звідси мені кілометрів із шість. Через село, потім — лісом, а далі — полем, що прихилилося до долини.

Цього разу я скочив зі сходинки вагона, оглянувся — сам. Переступив колію — ні не сам. На пеньку сидів чоловік, скидав черевики.

— Здрастуйте. От добре — разом буде веселіше йти, — кажу я, наближаючись до подорожнього.

Він байдуже глянув на мене, щось буркнув. Потім дістав із кошика букет тюльпанів, а туди поклав черевики. Підвівся і босоніж рушив.

— Навіщо ж ви так? Земля холодна.

— Рідна земля не буває холодною, — відказав і попростував до стежки.

Я йшов за чоловіком-філософом, як у думках назвав його. У правій руці він тримав кошик. Ліва простяглася уперед. У ній — букет тюльпанів; квіти — парникові, і тонкі стебла не тримали важких голівків. Вони похилилися на руку, ніби обнімаючи її.

Ідучи за чоловіком, я розумів, що своєю присутністю порушую його урочисту тайну. Але й відступати не хотілося. Так заінтригував мене цей чоловік-дивак.

Стежка роздвоїлася. Ширша повела ліворуч угору, де за садами виднілося село. Я завжди ходив саме нею. Вужча йшла низом поза садами, городами.

Не говорити ж мені до спини. І ми йшли мовчки.

Садки закінчилися. Через дорогу починався ліс. Зелене узлісся неприродно замехртіло синявою. Наблизилися, а то — кладовище. Величезні дубові хрести, пофарбовані у синій колір, свідчили, що кладовище давнє. Видно, синя барва тайла в собі якийсь місцевий звичай. І ніхто не насліював порушити його. Могила свіжа, а хрест синій. Правда, збоку тулилися кілька поховань, обрамлених сучасними металевими оградками й дешевими пам'ятниками.

Біля одного такого хреста подорожній став. З кошика вийняв целофановий кульок, розгорнув на землі і став на коліна. Поклав на могилу схилені голівки тюльпанів, кілька цукерок, печиво і завмер.

Я тихо відступив. Мені треба було вийти на свою дорогу. І я пішов. Скільки пройшов, не знаю. Та образ незнайомця не полишав мене. І я повернув назад. Застав я його в тій же

Фото В. Орлова

Фото В. Орлова

ЗРОСТАЄ МОЯ БОРОЗНА...

непорушній позі. Він не подав і виду, що зачув мої кроки. На хрест сіла синичка, цвірінькнула. Вона забачила поживу і чекала, поки люди розійдуться.

Нарешті чоловік заворушився, взувся і, ніби звертаючись до мене, а чи до самого себе, промовив:

— Через дві години дизель вертатиметься. Треба встигнути.

— Давайте познайомимося, — кажу йому. Назвав себе. У відповідь:

— Іван Васильович.

Знову я йду за спиною. Вуличка вузенька. Восени її розбили машини. Ковбани та глибокі колії. Подумалося, що ця сільська вуличка була б доброю смугою перешкод на майданчику, де випробовують авто.

По обидва боки вулички — сумне видовище. Ось двір, як двір: на паркані кіт, у дворі собака гавкає. Значить, є живі душі. Інший — розвалений: штахетини впали, бур'яни у вікна заглядають, дах провалився. І так через хату. То руїна, то хтось живе, обзивається. З хвіртки викотився на велосипеді хлопчик. Педаль поодпадала, що все ж хтось назиряє за двором.

Крізь повалені ворота Іван Васильович завернув у двір.

— Це моя хата. Я тут жив. А-я-я! Просив же плем'яша наглядати. А він аж наглядає... Треба буде приїхати...

Будиночок під цинковою бляхою. Стіни ще білі. Вікна великі, не розбиті. Видно, що все ж хтось назиряє за двором.

— Давайте хоч піднімо ворота та чимось підпемо.

Поставити ворота було нелегко, бо стовп повалився. Машина зачепила.

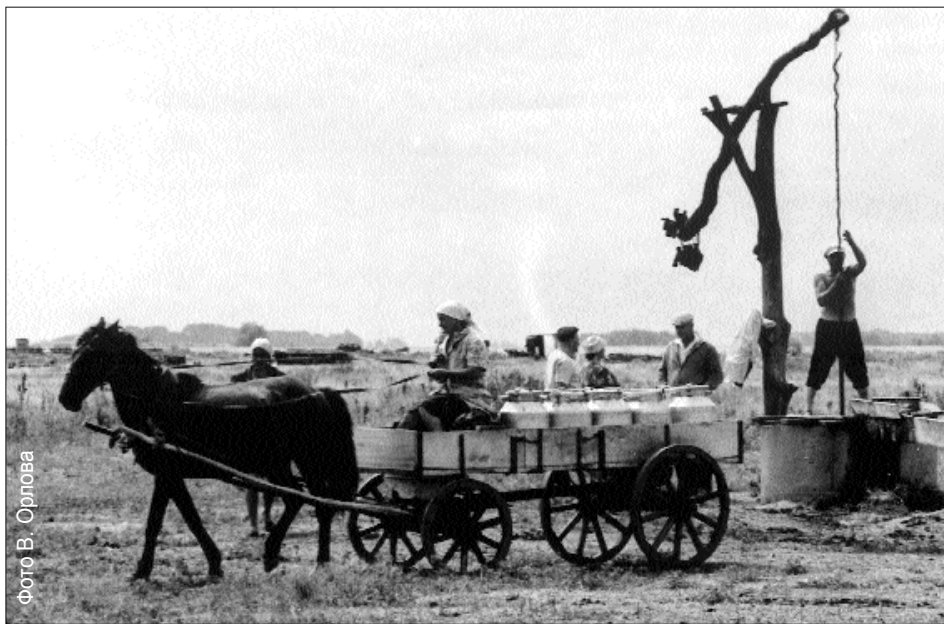

Фото В. Орлова

— Після того, як моя Катінка померла, не зміг я тут жити. Або здурію, думаю, або зіп'юся, або руки накладу.

— А що — дітей немає?

— Є. Є діти. Та вважайте, що немає. Чи ми їх не так виховували? Чи на них якийсь дощ поганий упав? Чи якась сила одвернула їх од нас, од дому, од краю, що нам Богом даний? Поділися вони за моря-океани, за гори. На чужих землях прижилися. І душа у них не болить...

Мабуть, питання, чому діти в світі подалися, ятрило серце Івана Васильовича. Говорячи про це, він аж схлипнув.

Розмова не клеїлася. ...Підкотив дизель. У вагоні людей мало. Зайшла провідниця.

— Провідав, Іване, Катінку?

— Провідав.

— Хату не продав?

— Не продав.

— Дурний ти, Іване. Не приїдуть по стількох годах діти. А як і приїдуть, то не в

цю глушину. Продавай. Не суши себе.

Діалог провідниці з Іваном Васильовичем, мабуть, був не перший. Вони, як з'ясувалося, з одного села.

Залегла пауза.

Вагон перестукував. За вікном мелькали переліски. На полустанках біля лавок — черги. Хліб із Прилук привезли.

Іван Васильович сперся ліктем на раму вікна, схилив голову на руку. Спогади нахлинули на нього важким тягарем.

— Да, було життя, і не стало, — промовив він. — Було все: щастя, любов, діти, робота, хазяйство. Все. Е-е-е, чоловіче добрий, життя прожити — не поле перейти. Правда. Зростає моя борозна... Ось що. Зараз уже будуть Прилуки. Ходімо до мене. Посидимо, поговоримо. Може, й мені стане легше, — несподівано звернувся Іван Васильович до мене.

Я погодився.

Недовго ми йшли. Зупинилися перед хвірткою. У

двір вела асфальтована доріжка. Будиночок — невеликий, обшальований, пофарбований у жовтий колір. Минаємо. Йдемо далі. Під яблунею — зовсім маленька споруда. Теж обшальована, пофарбована.

— Оце моє житло. Прийняла мене одна жіночка. Не подумайте, що у прийми. Прийняла на правах завгоспа чи що б то.

Клацнув замок, і ми зайшли до кімнати. Стіл, ліжко, газова плита, плита з лежанкою. Чисто. Впорядковано. Не скажеш, що тут відсутні жіноче око і руки.

— Сідайте. А я щось змайструю.

Оглядаюся. На стіні у рамі — репродукція “Вершниця” Брюллова. Як для цієї маленької кімнати, картина завелика. Брюллов і вершниця ніби хочуть підняти низьку стелю. На покуті — ікона св. Миколая в рушнику. І все. Немає фото у рамках — обов'язкового елемента інтер'єру сільської хати.

— Нічого я не взяв із дому. Тільки ікону й картину.

Та ще он калачика. — На підвіконні палала яскраво-червона квітка.

Іван Васильович поставив на стіл графинчик, нарізав ковбаси, сала, подав квашену капусту й підігріту смажену картоплю.

— Ну, давайте. Нехай помагає Бог нам і нашій Україні.

— Нехай.

— Хазяйка садиби — добра людина. Вона теж із нашого села. Приходь, каже, живи. Що вона планувала, хто знає. Тільки я сказав, якщо хочеш, щоб я у тебе лишився, то це моє місце. Нещасна жінка. Чоловіка-п'яничку вигнала... Та й не міг я після Катінки ще комусь належати.

Господар прибрав зі столу. Витер рушником.

— От питають, що таке щастя. А я зазнав. Трудне воно було, але зазнав. Щастя — це коли все, що задумав, виходить. Одміряв — зробив. І краплинка радощів поселилася у твоєї душі. І так краплинка до краплинки. І ти стаєш дужий. Гори звернув би. Оце — щастя.

На Катінку я накинув оком ще в школі. Та ось пішов у армію. А вона поїхала до Києва вступати в інститут. Аж пишуть мені батьки, що скоро й вернулася в село. Велика несправедливість там її зустріла. Скривдили її. А вона ж училася добре. Цікавилася всім: історією, літературою, хімією, мистецтвом. Ото Брюллова вона купила. Вдома пішла на ферму. І туди книжки брала.

Заслужив я двотижневу відпустку. Приїхав додому. Зустрів Катінку, і мені наче хто підказує: вона твоя. Від'їздив — домовилися, що буде ждати.

Вернувся з армії. Відгу-

ляли весілля. А де жити? У неї тісно, у мене тісно. Треба будуватися. Ліс поряд. Трилітрову банку самогонки наллю — та до лісника. А село є село. Усі свої, рідні. Толока за толокою. Толока за толокою. Дивись — уже й домик стоїть. Ловкий. А що вже Катінка рада. Треба вкрити, то, може, до зими й у свою хату ввійдемо. Соломою не хотілося вкривати. Бляхи — не добудеш. Шифер — по блату. Я трилітрову банку самогону — та до Москви. Знайшов завод, що ночви робить. Банку хлопцям — виносять ночви. На плечі — додому. Дома розгинаю, припасовую. Знов за банку — і в Москву. І так банка за банкою. За третьою чи четвертою, вже не пам'ятаю, виносять не ночви, а заготовки до них. Уже легше. За чотири місяці навозив бляхи. Не помічав, що руки одвальноються, плечі ніють. Не помічав.

Вкрили. В'їхали. Боже мій, як серце Катінки вищечувало. "Отут поставимо. Отут почепимо. А тут — це..." Я не перечив, дав їй волю. І першою річчю, що купила, була картина Брюллова. Панський вороний кінь, на ньому пані. Мені здавалося, що то моя Катінка. А що? Чому вона не може бути такою панею? Могла б. Селянський гній не пускає. Та й яка влада витягувала селянина з гною?... Не було в Україні ще такої влади.

Втомлені падаємо на постіль. Катінка до мене горнеться. Питає:

— Іване, а ти зорі бачиш?

Руки й ноги гудуть, кажу їй, які там зорі. А вона: "А я бачу". Аж і справді: появилися наші зорі-сини. Один за одним. Богданчик і Василько. Щасливіших за нас не було людей на землі. Ось уже вони з коліски — на підлогу. Ось із хати — у двір. Із двору — на вулицю. Уп'ятахив теж так, виведуться пташенята та й у світ. У людей теж. Що то природа...

Ростуть. Я на трактор — і вони за мною. На комбайн — і вони. У ліс, на ставок. А то йдуть на ферму, мені помагають. Виведу, було, в поле: "Погляньте, яка красива наша земля під сонцем". Скільки їм книжок перчитала мама! Полюбили вони книжку. Може, ті книжки і збили моїх синів із рідної стежки. Богдан почав марити морем. Я ж думав, що то іграшки. А в дев'ятому класі приїздить до школи вербовщик із Ленінграда, агітує їхати вчитися на моряка. "Тату, я буду туди вступати". Закінчив школу і вступив.

У Василька — друга хвороба. До іноземних мав хист. У школі вчив німецьку. А тут приятель привіз йому книжку іспанською мовою. І ви скажіть, що воно таке, де та Іспанія, де та іспанська мова. На ж тобі, по якихось жилках пробилось оте іспанське, щоб виринути у нашому селі, у нашому дворі і забрати Василька. Кінчив він дипломатичний інститут у Москві. Послали працювати на Кубу. Зараз живе у Бразилії.

Моряк пише — женився. Невістки не привіз. Внучка народилася. Не привіз. Далека дорога, мовляв. Катінка лист одержить, слізьми його вмиває. Василько пише — женився. Невістки не привіз. Внук народився. Не привіз.

Затушила Катінка. Омрачилася. Не чути її щебету. Я бачив, відчував. Та що міг зробити? Писав, плакався, просив. Не помогло. У них уже були свої зорі і їхній шлях не перетинався з нашим.

— І що, вони до вас і не обзиваються?

Чому? Обзиваються. Присилають гроші, посилки. Та нащо вони мені, оті гроші, посилки? Вони мене не гріють. Душа самотня. А чому? Важко збагнути. Думається, що причина глибока: наш побут, наша педагогіка, література, мораль у нас, українців, стоїть на тому, що іди, дитино, у світ, шукай щастя там, у себе дома ти його не знайдеш...

Іван Васильович перекладав листи своїх синів. Як живуть, що мають, що придбали, як іде служба.

— А що я їм дам? — гірка посмішка на обличчі. — Хату? Смішно. Реманент — лопату, вила? Оце і всі мої статки.

Погасло світло.

— Економія. Як красти, так нема економії. А як дати людині у хату, то — економія...

Господар запалив свічку. Я почав збиратися.

— Наговорив я вам, наче висповідався. Ночуйте тут. Поставлю розкладушку. Куди ви?

— Ні. Буду йти. Я вам дякую за все — і за гостинність, і за бесіду. — Я мав перебути на самоті. За цей час у цій маленькій кімнатці я прожив велике і драматичне життя. Життя, що не дало продовження. Кажуть, щоб по-справжньому прожити, треба посадити сад і виростити дітей. Посаджено сад, вирощено дітей. І що? Не дано їм відчуття вітчизни.

Ми вийшли у садок. Крізь віти мерехтіли зорі.

Іван Васильович провів мене до хвіртки.

— А то б лишилися.

Я потис господареві руку і пішов. Довго блукав вечірніми вулицями. Так, без мети. Перебрав пережите життя Івана Васильовича. Де ж блукають причини такого стану? І чого ж цього,

кращого, не будувати у себе вдома? Скільки зваб у сьогоднішньому світі! Поїхав, та й поїхав...

У готелі завалився на ліжко, але заснути не міг. Ввижались холодні зорі. Вранці схопився — та й на дизель.

Від "720-го кілометра" я йшов стежкою Івана Васильовича. Біля хреста Катінки постояв, намацав у кишені цукерки-льодяники, поклав поряд із тюльпанами...

Чомусь лише сьогодні звернув увагу, що коли б я не йшов цією дорогою, жодного разу не стрічав на ній ні людей, ні транспорту. Там гамірна сойка пролетить, там хрусне пересохла гілка. Та ще пробіжить соснами вітерець. Ото з ними і спілкуюся. Куди ця дорога без людей?..

Лісова дорога скінчилася. Я вийшов на пагорб. По-

любов. У нас немає національної любові. Ізраїль будує національне суспільство. З усього світу діти Ізраїлю їдуть на землю обітовану, яка, до того ж, і воює. Їдуть. На Україні війни нема, а сини її та дочки їдуть до Португалії, Італії у пошуках шматка хліба.

Влада з трибуни заявляє про депресивні села, цілі райони, ніби ці села і райони добровільно одяглися у шати злиднів та й подалися у депресивні. Розповідали мені, що до діда в одне таке село приїхав онук із міста. Дід радий, приймає, пригощає. А онук до нього: "Депресивний ви, дідусю. І село ваше депресивне". Слухав дід, слухав, а тоді взяв онука за вухо та й вивів за ворота: "Іди звідси, шмаркач депресивний".

Влада — не онук, її за вухо не візьмеш...

Фото В. Орлова

ле. На ньому — почорніле жито. Зимувало на стеблі. Це те поле, на якому Іван Васильович учив синів жити. Тут обірвалася його хліборобська борозна. Та й не тільки хліборобська...

Порожні колоски хльоскають мене по ногах.

Житом пролягли стежки. Чи то козулі проклали, чи кабани?

По той бік дороги — бур'янені перелоги.

Поряд зі мною наче йде Іван Васильович. І триває наша розмова про наболіле: що буде далі?

Литва буде литовське суспільство. У них литовська любов. Туркменія — туркменське, там туркменська любов. А ми, Україна, — громадянське суспільство. У нас громадянська

Депресивні осередки — це майбутні резервації для місцевих тубільців. Оце вам ваша національна особистість із традиціями, звичаями, рушниками, піснями, самогоном, темрявою...

Пригадався великий полтавець Гоголь, який колись запитував Русь із мертвими душами, куди вона мчить, і що означає цей її рух, що породжує довкола страх.

Сьогодні Україна народжує мертві душі. Вони потрібні не для думання, творення. Їм накреслено бути бідними, безправними і неосвіченими. Вони потрібні для голосування на виборах. У це село — депресивне — приїде кандидат у депутати, привезе кіло гречки і пляшку олії і купить голоси. І в селі,

що поряд, купить. І в селі, що через дорогу. І в місті, що за минулих сто років так і не стало містом. І там купить. І по всій Україні купить...

Я йду депресивним, забутим і забитим селом, депресивним лісом, що його розкрадають, депресивним полем, що волає-просить господаря, мимо депресивної школи, де в одному класі семеро дітей від першого по п'ятий клас, мимо депресивного, покинутого табору механізаторів, на якому горі залізничка, мимо депресивної напівзруйнованої ферми, що не має жодного хвоста, мимо велосипеда без педалей...

Несу свої болі... А за деревами, що визирають із долини, — село. І теж депресивне...

• **Віктор КОСТЮЧЕНКО**, м. Київ

наслідкам, які нині поставили село на межу остаточної згуби. Крім бідності, українське село загрожене інтелектуальним геноцидом: закупають лікарні та школи, соціально-побутове обслуговування знищене, ледь живіють бібліотеки, глибокі стали пристановищем місцевих п'яничок та хуліганів. Соціальна і культурна допомога селу — такі поняття зникли з обігу мови владців, натомість з'явився термін "депресивні регіони".

Хто кинув селян у гетто депресії? Що робить кожен із нас, аби з нього вийшли живими селянські роди? Чи достойна старість наших батьків і матерів? Чи мають перспективи сільські діти, і які? Чи здатні витримати конкуренцію випускники сільських шкіл при вступі у вищі навчальні заклади? Чи кожне життя рятується, якщо захворіє мешканець села? Ці, та безліч інших питань, у відповідь на які одразу хочеться сказати: "Ні", — мусять стати державними питаннями. Чи здатна їх вирішити наша газета? Вповні — ні, але назвати їх, обговорити, заадресувати у вухо найвищих чиновників — так.

Нагадаймо їм, у більшості своїй — селянським дітям, що наша мати — сільська Україна — тяжко хвора. Не будьмо байдужими!

Шановні читачі "Слова Просвіти"! Ви не раз підтримували газету в її акціях і починаннях. Просимо Вас і нині не лишити нас наодинці з цією величезною та відповідальною темою. Це справа нашої громадянської мужності, людської гідності — зафіксувати все до найменших дрібниць, що відбувається нині в селі, з сільськими мешканцями. Врешті, тисячі (мільйони?) з нас до кінця не вирішили питання — сільські ми чи міські люди? То чому ж, розчужуючись від пісень і віршів на зразок чудової пісні Андрія Демиденка ("Зароста душі криниця, І життя — як не було, Якщо раз чи два на місяць Не поїду на село..."), ми залишаємося байдужими до вмирання нашої сільської вітчизни? Чому ми навіть із колорадськими жуками охочіше боремося, рятуючи картоплю, аніж із тими жуками, що видають сільську душу, точать українську землю?!

Нашу нову рубрику ми називаємо шевченківським рядком: "Село на нашій Україні", — пам'ятаючи його продовження, — "на нашій, не своїй землі".

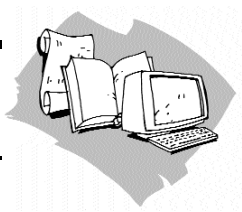
І мріємо так підняти проблему, так сприяти її розв'язанню, аби з часом цю рубрику на шпальтах "Слова Просвіти" замінили на іншу, теж із шевченківського слова: "Неначе писанка — село".

Між першим і другим — шлях, який треба пройти. Перелоги і цілина. Криваві мозолі, піт, слізи, але ми — селянські діти. Ми — зможемо! Чекаємо Ваших листів!

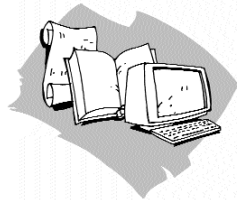
• **Любов ГОЛОТА**

Фото В. Орлова

Щоосені збирає на гостину до Шевченкової творчої робітні прадавній Переяслав, місто, назва якого, як і ближніх В'юнищ, згадується в “Кобзарі” як вагома частина поетичного та образотворчого доробку нашого вчителя й духовного батька, — до того, як зарясніли невідомі топоніми “Орська фортеця”, “Кос-Арал”, “Оренбург”... У Переяславі, у цім прадавнім княжім граді, зберігся благословенний затишний будиночок, де так плідно працювалося поетові: у приміщенні Історичного музею поряд із експозицією Богданових клейнодів, шаблюкою Гетьмана, є й кімнати, де перебував восени 1845-го молодий Тарас Шевченко. А грудневої ночі тут створено славетні строфи — “Як умру, то поховайте...”, пізніша назва — “Заповіт”.

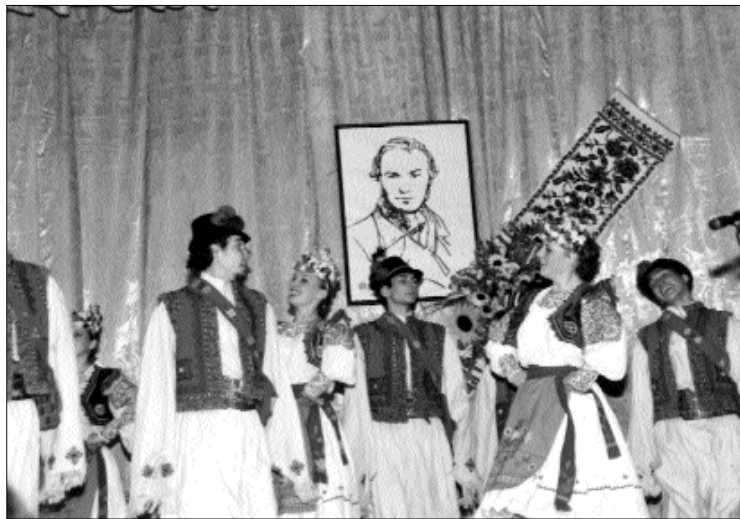
Дослідники сходяться на думці, що такого засадничого твору, “поетичного оберугу”, не знала жодна нація світу...

Цього року літературно-мистецьке свято переросло вже в обласний фестиваль, і відкрився він останньої осінньої суботи велелюдним ходом до пам'ятника Кобзареві, де з вітальним словом до гостей із Київщини та переяславців звернувся міський голова Олександр Сокур. Є всі підстави разом із ним сподіватися, що свято стане всеукраїнським...

Найдосконаліші, натхненні мистецькі програми приготували до свята аматорські осередки звідусіль: від Богуслава (хорова капела ім. О. Кошиця, з Педколеджу, диригент і художній керівник — заслужений діяч мистецтв Олексан Юзефович), Баришівки (народний аматорський танцювальний ансамбль, яким керує заслужений діяч культури Микола Качан), села Сеньківка на Бориспільщині (козацький фольклорний гурт під орудою Миколи Чайки), славновісної Стрітинки, де заслужений артист, знаний у світі кобзар Василь Литвин та завуч Вищої педагогічної школи кобзарського мистецтва, поетеса Антоніна Литвин виховують із побратимами-педагогами юну генерацію кобзарсько-

ШЕВЧЕНКІАНА

ПЕРЕЯСЛАВСЬКА ОСІНЬ КОБЗА-

го цеху. Литвини і їхній обдарований вихованець співак-бандурист Максим Куценко поділилися з гостями свята майстерним доробком. Це і “Легенда про Кобзаря”, записана пані Антоніною в Канєві, і Шевченкові твори, покладені

п. Василем на кобзарські струни й проникливо виспівані для гостей... Заступник начальника обласного управління культури Сергій Рубанчук вручив усім учасникам відзнаки фестивалю й тепло дякував за шанобливе ставлення до

пам'яті про Великого Кобзаря, до його священної спадщини, яку митці дбайливо оберігають і дарують людям. Особливої подяки заслуговують організатори свята, режисер концерту Ніна Жолуденко — керівник Центру народної творчості Київщини.

Активна участь ВУТ “Просвіта” в ньому надала святу необхідного резонансу. І ошатний том “Гайдамаків”, подарований просвітянами музеєві-кімнати Великого Кобзаря, — тільки штрих у заході. Адже за кожним із творчих колективів, що взяли участь у фестивалі, стоять знані в Україні організатори просвітянського життя. Віритись, що Фестиваль незабаром стане Всеукраїнським, а може, й міжнародним. Адже поет писав А. Козачковському: “І може, в тихій твоєї хаті Я буду знову розмовляти З тобою, друже мій”. Тож хата Козачковського чекає на друзів нашого Пророка, яких у світі — незліченно.

• **Борис СПИСАРЕНКО**

ПОГЛЯД

Коли комунізм заборонив релігію, коли він творив повномасштабний геноцид українства, нас рятувала від деградації світська духовність. Саме вона допомагала вижити українській нації в умовах, за яких, здавалося, вижити неможливо. Український національний генофонд був суттєво зруйнований і понівечений пануючими над нами імперіями. Це надзвичайно ускладнювало наше виживання. Масовий виїзд науковців, інтелігенції, інженерів та просто пересічних громадян за кордон на постійне місце проживання свідчить, на мій погляд, про різке падіння національного духу. Навіть найгірше матеріальне становище в Україні не є переконливим аргументом для виправдання своєї втечі з Батьківщини. Це духовна зрада під приводом матеріальних нестатків. Голий, жадібний прагматизм, спрямований на особисте збагачення, є руйнівним фактором для духовної оболонки людської істоти.

Національний дух людини — це скарб, у мільйони разів коштовніший від бездуховних матеріальних статків. Утікаючи за кордон, особа часто молиться Богу (про удачу, про безпеку, про дітей...), але не вимолює у Бога помилування за гріх, вчинений зрадою власної країни. Все це вважається архаїзмом, зайвою сентиментальністю. Так твориться гріх перед Батьківщиною, перед пращурами (покинутими в могилах на батьківській землі), перед собою і своїми нащадками.

Покинувши Батьківщину, людина поринає у сферу здобуття матеріального благополуччя, намагається забути свою збужену Вітчизну, звільнитися від комплексу ностальгії. Але марно: збужені матір-Україна не дасть спокою до кінця життя. Це буде плата за гріх зради.

Менше ностальгують діти вті-

ЗАДЛЯ ДУХОВНОЇ ЧЕСТІ

Духовність — то є глобальна сфера людського буття. Часто її пов'язують із релігійністю, вірою в Бога. І це виправдано. Вірити в Бога — означає увійти у високе і чисте проміння космічного світла, яке допомагає людині залишатися духовно незаплямованою серед складних життєвських ситуацій. Але поряд із релігійною існує світська духовність, яка формується під впливом багатьох конкретних явищ і подій, пов'язаних із національними формами буття, з територіальними факторами, з майновими стосунками. Певною мірою віра в Бога ідентична у росіян і українців, проте світська духовність — багато в чому різна. Національних святинь українства росіяни не визнають, навіть існування самої української нації подеколи заперечують.

качів і зовсім вільні від цього вунуки та наступні покоління. Відірвані від прабатьківщини, виростають у новому середовищі як матеріально, так і духовно, так “відпливає” не гірша, але й не краща (хоч вона вже й освічена) частина нашої людності з лона України назавжди.

Національно-патріотичний українець не покине Батьківщини назавжди ні за яких матеріальних обставин. Правомірним таким вчинок може вважатися лише при загрозі життю (чи з боку влади, чи з будь-яких інших причин). Адже держава недосконала тому, що ми, її громадяни, залишаємося недосконалими, позбавленими почуття відданості своїй Батьківщині. Це наша загальна біда. Нездарма ж Тарас Шевченко закликав:

*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претес на чужину
Шукати доброго добра...
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*

Саме тому й постала “Просвіта”, щоб консолідувати еліту — дух нації. Ніхто інший не може ви-

конати місію провідника народу, як його еліта. Елітний прошарок суспільства добровільно покладає на себе відповідальність за моральну чистоту і духовну стійкість українського народу. Генеруючи і підтримуючи моральні чесноти, українська еліта озброює свій народ великою силою впевненості у своїй правоті, силою свободолобивого духу.

Є ще багато серед нас людей без Бога, людей без національних святинь, людей без поваги до пращурів, до їх могил, до власних батьків, до власної гідності. Всіх їх належить оздоровити духовно, дати їм мету життя. І “Просвіта” покликана зробити все, щоб побутися безбаченків, яничарів, бездуховних людей, людей без роду і племені, бо вони є соціально небезпечними для українського суспільства.

Акція спорудження “Кобзареві церкви” покликана засвідчити, що в українському тілі завжди житиме дух Тараса Шевченка. Так приписано Богом, Космосом, Законами українського буття. Водночас українство завжди житиме в Шевченківській духовній аурі. Ні Тараса Шевченка, ні української культури, ні української мови — як носіїв нашої національної духовності — неможливо знищити, вилучити зі світової культури. Але

найменші пагони духовності треба наполегливо захищати, плакати, розвивати, утверджувати, зміцнювати — задля духовної честі України.

Українське суспільство стоїть перед необхідністю творення власних законів високої духовності і введення їх у повсякденне життя широких народних мас. На мій погляд, просяться до життя такі важливі закони формування духовної честі України, що їх має консолідувати “Просвіта”: Закон честі українства; Закон жертвості в ім'я Батьківщини; Закон патріотизму; Закон ідентичності (належності до українства); Закон відданості роду, дружині, коханій, другу, братові, чоловіку, коханому, заповітові пращурів.

Честь України — це високий і стійкий національний дух кожного українця і всього українського народу. Життя України у всій його повноті перебуває, перш за все, у площині національного духу, національної гідності, національної честі. Рятуючи національну честь України, ми рятуємо всю сукупність, усю повноцінність життя України — від окремої людини до держави в цілому.

Доля України надзвичайно складна і скорботна. Упродовж віків її знищували, всіляко ганьбили... Зраджувати Україну в той час, коли вона вільна, коли вона спинається на ноги, коли вона повинна на весь світ засвітитися патріотами — завзятими і чесними просвітителями свого народу, коли весь світ має побачити в українця розумних, мудрих будівників свого майбутнього, зраджувати українство в цей час — означає бути убивцями святої своєї Матері.

• **Олександр ЦИЦЕНКО,**
м. Кіровоград

ЛИСТ НА ТЕМУ

СКООРДИНУВАТИ ДІЇ

Звертаюся до вас, як ветеран просвітянського руху в Україні та учасник мітингу 13 червня 1988 року у Львові біля пам'ятника “Великому Каменяреві”, що започаткував відродження “Просвіти” в Україні та перший організований спротив страшній, сатанинській системі.

Педагогічний колектив, студентство та працівники Дрогобицького механічного технікуму пишуться тим, що наш навчальний заклад є першим на Дрогобиччині, де було створено 17 жовтня 1988 року осередок відродженої “Просвіти” — ще тоді “Товариства української мови” ім. Тараса Шевченка.

Усі ми щиро сприйняли ініціативу Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, очолюваного Вами, пане Мовчан, і своїми скромними пожертвуваннями хочемо долучитися до цієї великої і важливої справи — для української нації, і кожного українця, зокрема. Хай кожен із нас прийме високий духовний і моральний обов'язок перед Богом і Україною і через збудований Храм прийде до Тараса та твердо і щиро керується в житті його “Заповітом”.

Слід відзначити дієву і щирю роботу голови осередку “Просвіта” нашого навчального закладу п. Василя Сисина та дієву і щирю підтримку в роботі осередку “Просвіта” і проведенні даної акції в колективі, яку надає наш директор п. Степан Яким. От таких би нам директорів і ректорів навчальних закладів по всій Україні, тоді ми б були впевнені в майбутньому української нації та держави.

З особливою надією дивлюся на нашу інтелігенцію, бо вона мусить бути основним рушієм національного державотворчого процесу. Тільки вона ще спроможна розробити і довести до кожної української людини постулати національної ідеї і збудити в оспалих душах почуття патріотизму. Для цього інтелігенції необхідні воля, патріотизм та бажання жертвно послужити Україні. І що важливо — потрібно негайно, відкрито і привселюдно відмежуватися від тих, хто ще вчора люто топтав ідею нашої незалежності, а сьогодні робить вигляд, що їй до домовини вірний, особливо там, де є можливість безкарно красти.

Українська ментальність вимагає відданого, щирого, вольового лідера-провідника, яким було в минулому і на початку відродження Товариство “Просвіта”, що в усі часи дбало про високий рівень культури та історичну пам'ять нашого народу, бо “історична пам'ять, — писав свого часу український історик Юрій Тис-Крохмалюк, — це запорука тягlosti нації (і постійна) загроза для ворога-окупанта”. Тому дуже мені хочеться бачити “Просвіту”, як організацію, що об'єднує і координує всі здорові сили суспільства для негайного розв'язання питань освіти, культури, політики, економіки.

• **Юрій МОДРИЦЬКИЙ,**
член осередку “Просвіти”
Дрогобицького механічного технікуму з 1988 р

Є поміж нас люди, яких важко не помітити. Так у строкатому цвітінні лугу раптом впадає в око одна квітка. Придивившись — наче така вона, як усі, а от притягує зір, ніби щось промовляє до тебе. Або в натовпі сяйне незнацька чийсь пронизливий погляд, виокремиться чиясь обличчя, яке потім важко забути. І не зовнішня привабливість — тому причина. Загадкова сила здорової сутності людини, яка напевно знає, для чого прийшла в цей світ, завжди притягує й інтригує.

Обоє з цих людей, про яких мені хочеться розповісти, кожен окремо заслуговує на велику повість. Але вони разом — це ще й приклад справжнього вірного подружжя, про яке можна сказати словами, що їх священник промовляє при вінчанні молоді пари: “І в щасті, і в горі, і в багатстві, і в бідності, і в здоров’ї, і в хворобі...”

Їхні професії вимагають такої самовіддачі, що на сім’ю, здавалось би, залишаються крихітки. Та вони завжди знаходили і знаходять у собі сили принести свою іскринку до домашнього вогнища, щоб горіло воно рівно й надійно, не боячись ні протягів, ні ураганів. Бо в той куток серця, де зберігається заповітна іскринка, чужому — дзуськи...

Микола Васильович та Катерина Григорівна Випустки живуть у Богуславі, райцентрі Київської області, що за 120 кілометрів від столиці. Вони тут — уже тридцять перший рік. Хоча обом здається, ніби це було вчора.

Не так давно Микола Васильович відзначив своє 60-річчя. Проходили урочистості в педагогічному коледжі імені І. С. Нечуя-Левицького, бо ювіляр — не тільки незмінний завідувач музичного відділу цього закладу, а ще й талановитий педагог і музикант, мудрий наставник, багата душею людина. У творчому доробку самодіяльного композитора — більше сотні пісень, музичних п’єс для баяна, а його вдячні вихованці озиваються до нього з усіх кутчків колишнього Союзу.

У святковій залі зібралися колеги, учні, друзі та шанувальники його творчості. Але найпочеснішою гостею тут була, звичайно, дружина. Більшість пісень, які лунали зі сцени, були присвячені їй.

Катерина Григорівна — теж незвичайна людина. За результатами конкурсу, який проводився в районі до жіночого свята, земляки більшістю голосів назвали її жінкою року. Не одна сотня богуславців вважає її своєю хрещеною матір’ю. Бо у відділенні анестезіології та інтенсивної терапії (або, як кажуть хворі, й самі медики, “реанімації”) центральної районної лікарні, де вона багато років працює старшою медичною сестрою, разом зі своїми колегами повертала “з того світу” пацієнтів, які, по суті, завдяки їхнім зусиллям, народжувалися вдруге.

З нагоди ювілею чоловіка вона таки викроїла час зі свого напруженого графіка, і сиділа в залі трохи збентежена, відкриваючи для себе знову людину, яку, як здавалося досі, знала краще від усіх...

КРАСУНЯ, СПОРТСМЕНКА...

Вони народилися й виросли в селі Заградівка на Херсонщині. Вчилися обоє добре (ще й досі в домашньому архіві зберігаються грамоти “за відмінне навчання і зразкову поведінку”). Але парубкувати Микола почав раніше, бо значно старший від Катерини. Отож, коли він, закінчивши культосвітній технікум, прибув у рідну школу працювати вчителем музики, вона ще була школяркою.

Якось на занятті з гімнастики у шкільному спортзалі десятикласниця Катя Гончарова побачила поруч із учителем фізкультури вчителем музики, який не зводив із неї очей. А фізкультурик, наче навмисне, давав усе нові й нові завдання: то зробити місток, то “колесо”, то сісти на шпагат, то повторити складну вправу на перекладні. Вона відчула, як паленіють щокі, хоч гімнасткою була чудовою.

Суворий батько пильнував, аби ввечері дочка не затримувалася після фільму чи шкільного заходу.

Домашній контроль був серйозний. Отож, коли Катя збиралася на зустріч випускників минулих років, батько наказав бути вдома вчасно.

...Захоплений розмовою з колишніми однокласниками, Микола й не помітив, як дівчина зникла із залу. Картаючи себе, кинувся навздогін. Але, підійшовши до хати Гончарових, побачив темні вікна. Набравшись хоробрості, постукав.

На стук вийшов батько.

— Катя вдома? — привітавшись, запитав парубок.

— Немає, — охолодив його запал господар.

— Не може бути! — вигукнув здивований Микола.

— А я тобі кажу — немає, — стояв на своєму батько.

— Не брешить, — осмілів хлопця.

Діставши ліхтарик, побачив у його світлі дівочу постать.

— Я ж казав, що вона тільки-но пішла, — зрадив, як дитина. — То можна, ми поговоримо?

— Тільки недовго, — насупив брови батько.

...Після десятирічки Катя твердо вирішила вступати до медичного інституту. У селі всі знали, що Гончарівна поїхала до Дніпропетровська вчитися “на докторшу”. Успішно склавши іспити, дівчина з хвилюванням чекала результатів. Микола прислав їй поштою іграшкового Буратіно з бадьорою припискою: “Не вішай носа!”

Та в списках студентів Катя свого прізвища не знайшла. Не їмучи віри, знову перечитала.

— Може, пропустили?... — жевріла надія.

Але, як згодом з’ясувалося, її не вистачило одного бала.

Катерина Григорівна й сьогодні пам’ятає питання своїх екзаменаційних білетів...

Повертатися додому ні з чим було понад її сили, і вона повезла

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ ЛЮБОВІ

документи до медичного училища, в якому вчилася з великим інтересом і старанністю. Мріяла, що з часом до інституту таки вступить. Але життя розпорядилося по-своєму. Сім’я, діти, робота, в яку вона одразу поринула з головою, не залишали часу на здійснення давньої мрії.

Проте у своїй професії вона досягла досконалості. Найскладніші маніпуляції, які доводиться робити хворим у тяжкому стані, лікарі довіряють їй беззаперечно. Саме від її швидких і вправних рук часто залежить, чи виживе людина. Скільки разів вона переживала хвилини ні з чим непорівнянної радості, коли вдавалося знову засвітити свічку чужого життя, яка могла от-от погаснути!...

Домашня папка вже розпухла від подяк та грамот за її бездоганну роботу. Катерині Григорівні присвоєно звання відмінника охорони здоров’я. Та найбільше, чим вона пишається, — визнання колег і пацієнтів.

НА ПОБАЧЕННЯ — ЛІТАКОМ

Микола теж не збирався задовольнятися культосвітнім технікумом. Відчував, що може досягти більшого. Поїхав до столиці. Вступав одразу до двох вузів, але студентом музично-педагогічного факультету пединституту став уже після служби в армії.

Писав Каті листи, а потім, навчаючись в інституті на стаціонарі й одночасно працюючи — концертмейстером і музичним керівником, — дозволяв собі розкзкі щотижня літати до неї на побачення літаком із Києва до Херсона..

Високий, стрункий, життєра-

дісний хлопець подобався однокурсницям. Та ще, коли брав до рук баян, він просто зачаровував. Грав не лише інструмент. Сам баяніст ніби підносив догори разом із мелодією — натхненний, красивий, одухотворений. Він і тепер так грає...

Не одне дівоче серце завмирало від тієї музики і музиканта. А він був привітний до всіх, але не виділяв нікого. Його серце залишалося за сімома замками.

Та коли одного разу до Миколи приїхала в гості красуня-наречена, всім стало зрозуміло: шансів у прихильниць гарного парубка немає... Було одразу видно, як вони кохають одне одного. Їхні очі світилися щастям.

Коли Микола вчився на третьому курсі, справили студентське весілля. Та жити разом не випадало: обом треба було закінчувати навчання. Їх романтичні побачення продовжувалися...

Якось 1 квітня група однокурсників увірвалася до кімнати гуртожитку, де мешкав Микола, з телеграмою:

— Вітаємо! У тебе народився син! Гайда в гастроном!

Новоспечений батько зустрів новину з олімпійським спокоєм: до означеної події, як запевняли лікарі, залишався принаймні тиждень.

— Хлопці, не треба так жартувати. Я пам’ятаю, що сьогодні — День сміху.

Друзі остовпіли:

— Миколо, ось поштовий бланк! Все по-справжньому, по-

вір!

— Ох, і вигадники! Певно, котрийсь має на пошті симпатію. От вона й допомогла. Годі вам, мені треба конспект писати.

Ошелешені хлопці пішли. А він спокійнісінько продовжував працювати над підручником.

Тільки через тиждень, коли прийшла телеграма від теці, що Катя з дитинкою вже дома, Микола схаменувся, зрозумівши, як мимоволі образив юну дружину. Полетів до коханої з квітами та гостинцями і винувато похилоною головою... Ох, і довелось лєкти раків!

Сина назвали Володимиром.

“А ДЕ Ж ТРОЛЕЙБУСИ?!”

Після інституту йому запропонували на вибір два варіанти — у шахтарське місто і в Богуслав. Зваживши, що другий варіант — кращий для здоров’я, бо важкої індустрії тут немає, він повідомив про це дружину. Катя засумнівалася:

— Богуслав? Ти впевнений, що то місто? Щось я про таке ніколи не чула. Воно велике?

— Ну, немале... Стоїть на Росі. Річка така красива.

— Немале? Як це? — Насторожилася дружина. — Поясни мені! Трамваї, тролейбуси там ходять?

— Ну, трамваї не ходять, а тролейбуси є! — не моргнувши оком, збрехав Микола.

— Ну, добре, — зітхнула Катя. — Нехай буде Богуслав.

Йшов 1972-й рік.

...Коли автобус заїхав на майданчик біля старенького будиночка, де містилася тоді автостанція, молода дружина пильно подивилася на чоловіка:

— Ми вже приїхали?..

— Майже... Це передмістя.

— А де ж тролейбуси, Колю?!

— вражено вигукнула Катя.

Недалеко від автостанції між камінням паслася коза...

Микола промовчав.

Взявши речі, вони попрямували вулицею нагору, де в глибині густого запущеного парку причілася двоповерхова споруда педучилища.

Сівши на чемодан, Катя заплакала:

— Яке ж це місто? Воно не краще від нашої Заградівки!.. Вези мене додому! Не хочу я тут жити!..

...А через кілька років, коли траплялася нагода виїхати в інше місто, вона рішуче сказала:

— Нікуди ми звідси не поїдемо.

Вони швидко звикли до людей, знайшли тут друзів, захопилися роботою, а неповторна природа зачарувала їх, степовиків, своєю розкішною, буйною зеленню, красивою річкою, багатими лісами.

Микола Васильович працював, як одержимий. Усе, що вмів, вкладав у роботу, віддавав людям. З’являлися яскраві співочі колективи в училищі, в місті й навіть у селах району.

Богуслав потроху “вилюднювався”. Виросли нові корпуси педучилища, гуртожиток. Молодії сім’ї дали трикімнатну квартиру в новому будинку.

Місто розбудовувалось, а новосели обживалися. Виявилось, що жити тут можна, і досить цікаво.

Микола Випусток із властивою

А дружина, бо ж сама медик, одразу зрозуміла, яка страшна біда постукала до них. Тамувала душевний біль і відчай усередині, не подаючи виду, як рветься її серце. І одразу почала діяти, кинулась у столицю до відомих медичних світил. Усі свої сили й терпіння, мужність, знання й уміння, віддана їй любов мобілізувала для одного — боротьби в ім’я життя коханого чоловіка. Потяглися довгі дні, неповнені чеканням, болем і стражданням, крихтами віри й надії.

Три складні операції в Києві вони згадують сьогодні, як страшний сон. Приходячи до свідомості, Микола Васильович бачив над собою очі дружини, які підбадьорювали, гріли, додавали сил, благали:

— Тримайся! Я з тобою.

— Я тримаюсь, Катю... — здавалося йому, що він бадьоро запевняє, а насправді тільки шелестів сухими вустами.

У ті тривожні дні випробувань їх не залишили наодинці з бідною — друзі, колеги, просто знайомі. Допомогали, хто чим міг. Але й зараз, коли найстрашніше залишилося позаду, не всі добре розуміють, якою ціною далася їм та перемога.

У хвилини відчаю Катерина Григорівна благала:

— Господи, тільки б він жив!.. Я готова робити для цього все.

Вона ладна була віддати для цього навіть власне життя...

І нарешті зяясніла надія. Але до повної перемоги було ще далеко.

“ДОРОЖИТИ КОЖНОЮ МИТТЮ ЖИТТЯ...”

Микола Васильович повернувся з лікарні іншою людиною. Він зрозумів, над якою прірвою був. Надивився й на чуже горе.

Почав читати літературу про нетрадиційні методи лікування й оздоровлення, шляхом проб та помилок виробив власну теорію, дібрав свою систему харчування, став пристрасним прихильником і пропагандистом здорового способу життя. Він зрозумів, що покладатися тільки на медицину — мало. Важливо — не допустити хвороби.

Він переконаний, що людина сильна тоді, коли вона навчиться боротися з власними помилками, шкідливими звичками тощо. Йому боляче, коли бачить, як люди власними руками нівечать свій організм, лінуються хоча б почитати “розумні” книжки, щоб потім не страждати і не завдавати болю близьким. Він охоче консультує тих, хто питає його поради, ділиться рецептами здорової їжі тощо.

В останні п’ять років він продуктивно працює творчо, вміло і мудро керує музичним відділом тепер уже педколеджу, так само кохається в музиці і самодіяльній творчості, і далі вчить молодь. Він любить життя і знає йому ціну.

Вони з Катериною Григорівною — вже дідусь та бабуся. Донька подарувала їм внучку Дарину. То для них — така велика радість. Життя продовжується. І воно — прекрасне.

А їхня любов, перевірена і часом, і випробуваннями — така ж вірна, тепла й сонячна. Вони так само, як колись, називають одне одного пестливими іменами, і дружно йдуть по життю поруч, міцно відчуваючи надійне плече людини, яку колись подарувала доля. Такими подарунками треба вміти дорожити.

...Вони дали мені фотознімок, де обоє — молоді, усміхнені, щасливі. Сюди підійшов би підпис: “Щастя моє...” І під цими словами, на мою думку, охоче підписався б кожен із них.

То нічого, що зараз вони трохи інші зовні. Бо ж минуло вже понад тридцять літ. Та серця їхні — чисті, відкриті назустріч одне одному, і в них і досі вишневим цвітом квітне любов. Я бачила їхні погляди. Таке тепло, яким вони обмінювалися, не часто зустрінеш і в молодих. Запевняю вас: то була не гра.

Уважно глянувши на фото, я зрозуміла, чому вони обрали саме його. Бо й досі дивляться одне на одного закоханими очима юності. І ця велика таємниця невідкладна ніяким рокам і прикметам.

●

ТРЕМТІВ НАД ТРАВАМИ

Анатолій Потопальський — поліщук, родом із Ходаків Коростенського району Житомирської області. Сьогодні село Ходаки, хоч і не позначене на мапі, але дуже відоме в регіоні завдяки своєму землякові. Майже на 39 га ходаківської землі — рідкісний і вже навіть прославлений дендропарк “Перемога”. Вчений завів і посадив тут чимало лікарських, екзотичних рослин і дерев. Прилучилися й місцеві жителі. Острівці ехінацеї пурпурової, валер’яни, чистотілу, ромашки аптечної, пижми, материнки, звіробою, алеї акацій, ялинок, усіх верб України, лавровишні, горобини, липи, посіви багаторічних лікарських медоносних рослин, сад рідкісних цілющих плодівих дерев, калиновий сад, посадки цілющих кущів і ліан — усе це дендропарк. Безоплатно доглядає за всім цим сьогодні одна людина — Марія Іванівна Потопальська, сестра вченого, колишня вчителька української мови й літератури (46 років пропрацювала в Ушомирі). Вона згадує, що братова любов до рослин, бажання їх використати для зцілення людини — від учителя, давно покійного Миколи Хомича...

Далі — Житомирське медучилище і робота фельдшера в Ушомирі. Там багато безнадійно хворих, у тому числі й на рак, людей. Глибше занурився у народну медицину, шукав і розпитував поліських травознавців. Продовжив дослідження вже в Івано-Франківському медінституті. Одразу пішов на кафедру і заявив, що бачиться вивчати всі методи лікування пухлин. На це пішли усі студентські роки, а центральну позицію в дослідженнях зайняв здавна відомий лікарський чистотіл. Але будь-яке використання лікарських рослин називалося “знахарством” і переслідувалося. А генетика вважалася псевдонаукою.

ЕПОХАЛЬНИЙ ЖОВТЕНЬ 1959 РОКУ

Робота над біологічно активною витяжкою з чистотілу, виділення і модифікація алкалоїдів дали те, що шукав, — ліки від раку, які молодий учений назвав амітозином. Жовтень 1959 року став епохальним. Урешті всі біотехнологічні розробки потрапляли під особливу опіку КДБ, як і під гриф “совершенно секретно”.

Стартував студент-геній досить успішно. Проректор з науки відразу ж віддав йому свій кабінет: сиди і працюй. У 1961-му вже з’являється перша публікація в збірнику студентських наукових праць, де Анатолій Потопальський через засекреченість пухлинних і вірусних досліджень говорить лише про фітохімічний препарат. “А” — заперечення, “мітоз” — поділ. Тобто, амітозин пригнічує поділ (розмноження) ракових клітин, спричиняючи тим самим їхню поступову руйнацію.

За рік до закінчення Потопальським Івано-Франківського інституту вчена рада, а за тим — поважна наукова комісія вивчають і перевіряють просто дивовижні результати амітозину. Виліковують навіть пухлини, що становлять третину ваги тварин! На черзі — людина. Більшість із “безнадійних” завдяки препаратом живуть ще 20—25 років у стабільному стані. Учений вперше збирає необхідну для патентування документацію, зокрема й десяток історій із виразною ефективністю лікування, і — до Києва, в Міністерство охорони здоров’я. Далі — понад 40 років тяганини, понад 40 комісій, зобов’язання забезпечити дослідницькі клініки препаратом за власні кошти (зарплатня асистента кафедри — 100 радянських карбованців).

ЛЬВІВСЬКА ІСТОРІЯ

Львів для вченого став надзвичайно успішним, хоча із цим містом пов’язують його і невтішні

історії, зокрема із протипухлинним австрійським препаратом ураїном. Чи має якусь причетність до нього Потопальський? Юридично — ні. Україн працює на авторитет і економіку Австрії, як і патент нашого экс-земляка Ярослава Новицького. Однак мало хто знає, що україн — складова амітозину і продукт досліджень Анатолія Потопальського.

Львівська історія почалася, коли із галицького п’ємонту до молодого Анатолія Потопальського приїхав інженер Я. Новицький. Од саркоми простати помирав його 28-річний брат. Була остання надія на амітозин, який, як експериментальний, не визнаний юридично, не мав права застосовуватися у лікуванні хворих. Але критична ситуація і лист-прохання від обласного уролога врешті допомогли. Новицький отримав ліки у вигляді внутрішньо-м’язових ін’єкцій та свічок для застосування у пряму кишку. Через три тижні лікування амітозином Володимир

них досліджень. Крутися — як можеш. У надскладних умовах створюється прилад, що фіксує флюоресценцію препарату. Головну роль у його розробці відіграв Ігор Труш, у дослідницькій групі був і Ярослав Новицький.

Власне горе примушувало людей сприяти дослідникам. Цього разу в бухгалтерії львівської фармацевтики помирала дружина, і згодом він уклав договір про фінансування роботи з очищення препарату. Підтвердився клас ліків, фабрика випускала очищений амітозин. У львівській лабораторії загальною 44 особи невдовзі винайшли ще понад 60 препаратів цієї групи. Ці люди, як і Я. Новицький, у 1969 році потрапляють у список співвинахідників, подаючи заявку в Комітет винаходів. Через радянський Держпатент інформацію потрапляє до 16 зарубіжних країн, і після перевірки групи протипухлинних препаратів патентують там. Лише тоді Москва дає винахідникам авторське свідоцтво і патенти.

ВАМ НЕ ПОТРІБНІ ЛІКИ ВІД РАКУ...

фото Г. Оберської

Анатолій Іванович ПОТОПАЛЬСЬКИЙ — наш учений-сучасник. Розробки Анатолія Івановича можуть бути корисними і в так звану “добу тероризму”, і при воєнній агресії, коли застосовується хімічна й бактеріологічна зброя.

Неймовірно, але ось уже майже 45 років винаходи вченого не “пускають у народ”, хоча ще з 60-х років минулого століття Анатолія Івановича із засекреченими антипухлинними ліками не раз у надзвичайному режимі доставляли у радянський Кремль, аби рятувати того чи іншого вождя.

Попри це, клінічні випробування фактично припиняють. Начебто хворі відмовляються від лікування амітозином. Після п’яти років тяганини і формальних випробувань — майже смертельний вердикт союзного міністерства: “препарат не має переваг над існуючими”.

Коли препарат тут запис, в Австрії сенсаційно одержує всі права на препарат. Москвичі, хоча й були лише технічними виконавцями у проєкті, мають правовий та економічний пріоритет. Аж коли уклали договір про міждержавні відносини, Потопальський і співавтори ізатизону “допросилися” українського патенту. Але гроші на його серійне, заводське виготовлення не пливуть, а попередні виробники, Львівський та Уманський заводи, перепрофілювалися. Лабораторні умови, звичайно, дають мізер від потреби у ліках, які за межі ветеринарії не пускають.

Була створена “економічно ефективна технологія безвакцинної профілактики і лікування масових вірусних хвороб птахів і тварин” (на гривню витрат — 15—20 гривень прибутку). Ця технологія, у свою чергу, одержала срібну медаль міжнародної виставки у Будапешті 1985 року, кілька медалей союзнної “виставки досягнень”.

Ізатизон юридично визнають і затверджують під час розпаду Союзу, і... Росія як правонаступниця одержує всі права на препарат. Москвичі, хоча й були лише технічними виконавцями у проєкті, мають правовий та економічний пріоритет. Аж коли уклали договір про міждержавні відносини, Потопальський і співавтори ізатизону “допросилися” українського патенту. Але гроші на його серійне, заводське виготовлення не пливуть, а попередні виробники, Львівський та Уманський заводи, перепрофілювалися. Лабораторні умови, звичайно, дають мізер від потреби у ліках, які за межі ветеринарії не пускають.

НОВА ІСТОРІЯ СТАРОЇ ХВОРОБИ

Послідовні звертання до кожного наступного міністра охорони здоров’я не знайшли навіть відповіді. Лише розведення рук: немає грошей. Ідея звернутися до тих, кому потрібні ці ліки, втілюється в створеному 1992 року десятком винахідниками “Інституті оздоровлення і відродження народів України” (ІОВНУ). Як фінансова база створюється фонд “Небодарний цілитель” (“чистотіл” з латинської — “дарунок з неба”). І останнім його завданням стає збір коштів на чергові клінічні випробування амітозину, знову дозволені Фармцентром України в 1999 році. Адже, давши “дозвіл”, Фармцентр не виділив жодної копійки на дослідження, аналізи, роботу лікарів. У випробуваннях, що проходили в Інституті онкології Ака-

демії медичних наук України, було задіяно 81 онкохворого з різними типами раку. Амітозин виявив протипухлинну дію, не викликавши жодних ускладнень. Він рекомендований і як імуномодулятор, і при лікуванні пухлин на різних стадіях захворювання, і після видалення пухлини хірургічним, хіміотерапевтичним чи променевим методами. В останньому випадку амітозин запобігає виникненню рецидивів (відновлення хвороби) та метастаз, а чимало хворих гине саме від цього.

Таким чином, у грудні 2001 року директор Інституту онкології С. О. Шалімов відправив у Фармцентр усі матеріали успішних випробувань, аби затвердити амітозин у медичній практиці. Але на цьому все й до сьогодні завершилося. Ліків в аптеках немає, вони досі не визнані й не запущені у серійне виробництво. Пану Потопальському необхідно як мінімум 30 тисяч доларів, щоб налагодити випуск перших серій препарату на базі ІОВНУ. Звертання до Президента, прем’єрів, інших високопосадовців наразі закінчилися нічим.

МАСОВЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ВІД ПОТОПАЛЬСЬКОГО

Певним виходом із ситуації Анатолій Іванович бачить у створенні Центру молекулярного оздоровлення людини та довкілля як міжнародної корпорації, що діятиме на базі Інституту молекулярної біології та генетики. На жаль, ніхто не підтримує цієї ідеї, а Бюро відділення молекулярної біології, біохімії, експериментальної і клінічної фізіології НАН України вважає її недоцільною.

Тим часом, як стверджує пан Потопальський, в Україні сьогодні офіційно близько мільйона хворих на злоякісні пухлини, понад 650 тисяч хворих на туберкульоз (20% — на відкриті форми, що загрожує оточенню). За останнє десятиліття Україна “збагатилася” хворими на СНІД від кількох зареєстрованих до третього світового місця за швидкістю поширення (у Європі — перше місце). Основна причина таких смертельних темпів загрози — слабкість системи захисту організму, імунітету. Анатолій Іванович Потопальський відкрив новий науковий напрямок з одержанням препаратів, які на молекулярному й генетичному рівні оздоровлюють людину і довкілля. Його інститут також розробляє і впроваджує найновіші біотехнології з очищення довкілля, селекції рослин, здатних засвоювати атмосферний азот замість добрив, давати високі врожаї на різко засолених ґрунтах, споживати морську воду. Працюють над молекулярним підвищенням урожаю основних сільськогосподарських культур. Винайшли оригінальні оздоровчі комплекси лікарських рослин і напоїв, що сприяють виведенню токсичних речовин та радіонуклідів (“Бадьорість”, “Молодість”, “Будьмо здорові”). Знайдена ефективна технологія боротьби з агробактеріальним раком рослин (250—2500 доларів додаткового прибутку з 1 га площі виноградників тощо).

Анатолій Потопальський та його колеги пропонують технологію масового комплексного оздоровлення населення. Але...

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

Р. S. *Посьогодні абсолютно нетоксичні, імуномодуючі, не шкідливі для кровотворної системи та здорових клітин організму (на відміну від інших протипухлинних препаратів) ліки не пускає до хворих бюрократія. Ваш внесок у справу оздоровлення Нації і світу спрямовуйте за реквізитами: Благотворний фонд А. Потопальського “Небодарний цілитель” р/р № 26006012818021 в Укресімбанку м. Київ МФО 322313 код ЗПКО*

— *Пане Горинь, Ви були знайомі з Василем Симоненком, він згадає про Вас у своєму щоденнику “Окрайці думок”. Чому, на Вашу думку, поет відійшов у вічність у розквіті сил, на 28-ому році життя? Чи так йому визначила доля, чи вкоротила йому віку тоталітарна комуністична система, яка не могла терпіти таких талантів, як Василь Симоненко?*

— У роки комуністичного режиму причина смерті Василя Симоненка приховувалася, старанно маскувалася під загальні вислови типу “тяжка недуга”, “невиліковна хвороба”. Насправді причина хвороби була дуже конкретно. Влітку 1962 року на черкаському вокзалі його забрала за “непокірність” міліція. Поводилася з ним грубо, із застосуванням фізичної сили. Це не завадило поетові в кінці 1962 року написати тепер уже хрестоматійні рядки:

Тремтять, убивці! Думайте, лакузи!

*Життя не наліза на ваш копил.
Ви чуете? На цвинтарі ілюзій
Уже немає місця для мозил!*

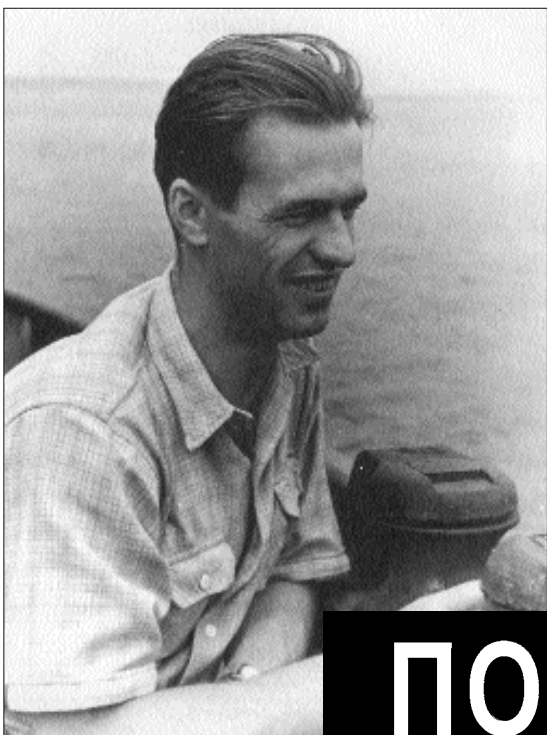
Цей та й інші вірші стали свідченням того, що поет не злякався, що в тиші його душі почали клекотати гноми гніву й ненависті до ворогів. За кілька місяців до смерті на поета був учинений напад “людей у цивільному”. Вони біли професійно, щоб не було слідів, по нирках. Коли у середині вересня 1963-го ми зустрілись на Хрещатику і він повів мене у молочне кафе (воно знаходилось навпроти теперішнього головпоштамту — нині там інша забудова), але молочні страви, коли підійшла наша черга, як на біду, закінчились, то Василь від усього іншого, що там було, відмовився зі словами “то мені не підходить”. Я не міг зрозуміти, чому не підходить, і був дуже здивований. Василь на мій запитання нічого не відповів, тільки на його обличчі появилася гіркувата усмішка. Пізніше Іван Світличний (вони були дуже близькими друзями) пояснив мені, у чому справа, але не хотів, щоб розголошували інформацію про напад і побиття. Можливо, що цього з якихось міркувань не хотів сам Симоненко. Після невдалої операції поет помер у Черкасах 13 грудня 1963 року.

— *Як відбулося Ваше знайомство з поетом Василем Симоненком, який жив і працював у Черкасах, а Ви — у Львові як мистецтвознавець?*

— Після закінчення у 1959 році університету для мене були рівнозначними зацікавлення і літературним, і мистецьким процесом. То були на диво бурхливі роки в громадському і культурному житті. З’явилась віра, що настав час, коли можна (хай у завуальованій формі) говорити про те, про що мовчали довгі десятиріччя. Я надрукував перші статті про тодішнє літературне і мистецьке життя. Вони зблизили мене з багатьма мистцями і письменниками, в тому числі, й із Симоненком. Спільні помисли, віра й надія, в яких невдовзі довелося розчаруватись, породжували в ті роки неофітів Української ідеї.

— *Чи Симоненко був у числі перших неофітів?*

— На початку 60-х років, коли вже стали відомими імена багатьох шістдесятників, Симоненко перебував якось у тіні. Навіть його перша збірка “Тиша і грім”, що вийшла з друку у 1962 році, не стала літературною подією в такій мірі, як перші збірки Ліни Костенко, Миколи Вінграновського чи Івана Драча. Особисто мене

обличчям молодий чоловік. Познайомились. То був Василь Симоненко.

Поки Льоля (так ніжно називали дружину Світличного рідні та друзі) готувала сніданок, Іван Світличний увімкнув магнітофон “Весна” і сказав мені: “Послухай, там є таке, чого ти ще не знаєш”. То був запис віршів Симоненка. Близько години, затамувавши подих, я був в положенні симоненків-

не величезний вплив. Очевидно, що я зразу звернувся до Світличного з проханням, щоб зробив мені копію тих віршів, бо такі твори здатні пробуджувати людей із того сну, в який заколисала їх радянська система. Світличний не заперечив, але сказав, що для того, щоб зробити копію з магнітофонних записів, потрібно мати ще один магнітофон, а в нього тільки один. Пояснив, що в основному робить копії у Кочура, для цього потрібно їхати в Ірпінь. А як копії будуть готові, то знайде спосіб передати мені їх до Львова.

— *Йому вдалося це зробити?*

— Так. Іван дотримав слова і невдовзі я отримав “бобіну” з записами віршів Симоненка, Ліни Костенко, Вінграновського, Драча, Ірини Жиленко, серед яких був запис поеми Плужника “Галі-

ля сніданку Світличний запропонував мені й Симоненкові поїхати в місто. Тролейбусом ми добралися до Хрещатика, а далі, в тому місці, де знаходиться будинок філармонії, звернули у напрямку Дніпра. Серед дніпровських круч ми почували себе безпечними, вільними, розкованими у своїх думках і почуттях. В питаннях, які задавав Симоненко, я відчув обшир зацікавлень поета, його прагу до історії недавнього минулого. Я привіз Світличному деякі польські журнали, в яких висвітлювались події, пов’язані з ОУН-УПА. Василь дорікав собі, що досі не вивчив польської мови, бо міг би про все це прочитати сам. Світличний заспокоював його, що ще не пізно вивчати і що в цьому нема особливих труднощів. Від тих слів на обличчі Василя по-

ПОЕТ НІЖНО І ВИБУХОВОЇ СИЛИ

Ці слова — сконденсований образ велетня української поезії, майстра слова і думки — Василя Симоненка, уродженця мальовничої Полтавщини, села Біївці Лубенського району. Його називаємо українською гордістю. Перечитуючи актуальні й натхненні вірші, поета усвідомлюємо, скільки Україна втратила від того, що він пішов із життя у 28 років.

13 грудня минуло 40 років від дня смерті великого патріота України — поета Василя Симоненка. Хоч про нього написано вже багато, однак тільки люди, які близько знали поета, можуть найповніше відтворити його образ.

У щоденнику Василя Симоненка “Окрайці думок” є такий запис, датований 20. IX. 1963 року: “Коли я говорю про “дикий острів” і свою самотність, то в цьому немає ніякісінької зневаги до людей. Те, що в Черкасах я майже не маю друзів, то зовсім не означає, що я вважаю всіх нікчемами, не гідними моєї уваги і т.д. (це закидає мені дружина). Просто не зустрів я серед них духовної рідні, а дружба, як відомо, не може триматися лише на раціо.

Недавно познайомився з Богданом Горинем”.

Я звернулася до Богдана ГОРИНЯ з проханням розповісти читачам нашого часопису про Василя Симоненка і той час, у якому він жив.

Найбільше зацікавила в цій збірці її назва — “Тиша і грім”. У тих двох словах була захована таємна, магічна сила, образ, у якому був сконденсований дух епохи. Невдовзі, коли безпосередньо познайомився з поетом, я переконався, що ці два слова дуже точно характеризують тиху й водночас наповнену громами поетичну натуру Симоненка.

— *Коли Ви вперше зустрілися з Василем Симоненком?*

— Знайомство відбулося в помешканні Івана Світличного, до якого я завжди заходив, коли в різних справах приїжджав до Києва. У той час директором Національного музею, в якому я працював, був Іван Катрушенко. Коли я почав готуватися до вступу в аспірантуру (з цих намірів нічого не вийшло), доброзичливий директор, як тільки міг, сприяв мені. За його згодою я часто під різними приводами бував у Києві, нерідко зупинявся в Івана Світличного, який багатьох притягував до себе щедрістю душі й глибоким інтелектом. Свою однокімнатну квартиру він поділив навпіл. Одна частина служила вітальнею (за ширмою було ліжко), а друга частина — бібліотекою. В куточку “вітальні” був стіл. Коли на початку вересня 1963-го я прийшов до Світличного, то за тим столом сидів худий, високий, з подовгастим

ської Музи. Його читання власних віршів відрізнялося від читання всіх тих поетів, яких мені довелося слухати. У більшості з них було навмисне згущення в голосі емоцій, як у Драча, або професійний артистизм, як у Вінграновського. Симоненко читав свої твори так просто, невимушено, таким природним голосом, що слова, думки та образи органічно вливалися в серце і закарбовувалися в ньому на все життя. Вражали глибини, в які занурювалась його думка, і небесні висоти, до яких піднімалося його почуття любові до рідного народу, до України. То був запис ще ніде не надрукованих творів — “Україні”, “Перехожий”, “Курдському братові”, “Злодій”, “Монархи” та багатьох інших.

— *Ви слухали записи віршів Симоненка тільки у Києві, чи змогли їх перевезти і до Львова?*

— Записані на магнітофонну стрічку твори Симоненка в авторському виконанні зробили на ме-

лей” у виконанні Михайлини Кочубинської. Ті записи широко розійшлися по людях, пробуджували в них національну свідомість, людську гідність.

— *В час панування тоталітарно-комуністичної системи в радянській Україні гебітська структура не могла не прослуховувати помешкань, де збиралася інтелектуали. Як було із помешканням Світличних, куди приходили Ви і Симоненко?*

— В помешканні Світличного, ми, знаючи про підслуховування, остерігалися обговорювати гострі теми українського життя. Тож піс-

го переходу, неподалік теперішнього готелю “Дніпро” (редакція журналу знаходилась на розі Хрещатика). З редакції Василь підійшов до нас блідий, тримаючи в руках сигнальне вересневе число “Зміни”. Дві сторінки журналу були заповнені віршами Симоненка. Більшість із них була мені вже знайома з магнітофонних записів. То було б велике щастя для поета, якщо б ці твори були надруковані в журналі.

— *А що сталося?*

— Коли сигнальне число журналу занесли в ЦК ЛКСМУ, то там частину віршів перекреслили нахрест червоним олівцем. Перекресленими були вірші “Злодій”, “Україні”, “Некролог кукурудзяному качанові, що згинув на заготпункті”, “Курдському братові”. З публікації були вилучені твори, в яких кресали блискавиці й чувся клекіт грому. Поет мав надію, що добіркою в “Зміні” навстіж відкриє читачам свою зболену і мучену душу, сповнену переживання за долю народу. Серед віршів, що залишилися неперекресленими, були твори високого художнього рівня, але вони не мали тої вибухової сили, того динамізму, що був закладений у вилучені твори.

Працівники редакції розуміли, яку відповідальність беруть на себе, і все ж насмілилися надати поетові дві сторінки.

— *Чи це була ваша остання зустріч у Києві?*

— Наша розмова після його виходу з редакції журналу не клеїлась. Ми мовчки підійшли до річкового вокзалу. Коли Василь сідав у ракету, я не знав, що бачу його востаннє. У день його смерті в “Літературній Україні” (№ 99 за 13 грудня) була надрукована добірка віршів кількох поетів — Василя Діденка, Василя Стуса, Віталія Коротича та ін., — яка відкривалася двома віршами Василя Симоненка “Світле мій” і “Пересторога славолюбцеві” (3 книги “Земне тяжіння”). Це була остання прижиттєва публікація. Характерне звернення поета до світу:

*Дай мені у думку динаміту,
Дай мені любові, дай добра!
Гуркоти у долю мою, світе,
Хвилями прадавнього Дніпра.*

● **Галина ЛЕВИЦЬКА,**
власний кореспондент “ЗВУ”
у Києві

ІСТОРІЯ КОХАННЯ

З другого поверху гуртожитку мені видно цілий світ. Цвіте черемха, бузок, яблуні. По той бік площі бабуня у довгому кобеняку продає квіти. Старі будинки жадібно ловлять травневе сонце, мовби від нього вони стануть видючішими. Я сиджу на відчиненому вікні й дивлюся вниз — мені незабаром вісімнадцять, навчаюся на першому курсі педінституту. У мене ще ніколи не було хлопця, вдома батьки не відпускали в клуб, а тут, у місті, нікуди не ходила сама — читальний зал, театральний гурток, поліклініка. У поліклініці я працюю на півставки масажисткою — щойно вивчилася і тепер маю підробіток. Я часто дивлюся в дзеркало і думаю: чому в мене досі немає хлопця? Он Тетяна. На три роки старша, не така щоб гарна, але одягається. І залицяльників — можна солити. Усіх знає і всі знають її.

Вранці до автобусної зупинки навпроти підійшов молодий чоловік, глянув на вікна і сказав:

— О, сеньйорито, здрастуйте! Ви не мене чекали? — У нього смагляве обличчя і чорний смоляний чуб. А в руках — гілочка черемхи. Високий, зухвалий. Я трохи не випала з вікна.

— Ви на першому курсі? Бо в ЦССД таких я не бачив, — (центральный склад старих дів, — так називали гуртожиток). — Ще зустрінемося, правда?

У поліклініку йти не хотілося. Я проклинала всі медичні заклади — зараз би блукати містом, а ввечері — на танці. А тут — знову товсті попереки, сірі спини: остеохондроз, рештки перелому, ревматизм, бронхіт. “Кахи-кахи”, “ой-ой”, “та не ляпайте так дуже”, “ой, лікарю, ця дівка з мене робить паштет”. Тру, розминаю, розминаю. Година, дві — руки стають дерев’яні. Усе, усе, скоро кінець. Оревуар!

Вискакую на вулицю. На місто опускаються сутінки. У читальню йти не хочеться, а в гуртожитку всі збираються на танці.

— Ти йдеш? — Тетяна запально стіє біля порога.

— Іду!

Я з готовністю повертаюся до дверей.

— Вона йде! Ну що за теля? Ану розпущай свого хвоста. Діставай туш, одягай “міні”.

А в парку вже грають “Солов’я”, біля естради — не протовпитися. Тетяна мене виховує:

— Не витріщайся на всі боки. Відвернися до огорожі і стій так, наче тобі тут усе до лампочки, ясно? Наче ти зануджена і хочеш піти, зрозуміло?

— Мені ж цікаво.

— Теля! Ти хочеш лишитися старою дівкою?

Ні, я не хочу. З розпущеним волоссям почуваюся, мов гола. Дехто проходить, штовхається і скубе мене. Ото ще Тетяна. Хай би був хвіст.

Фото Г. Оборської

ПРОЩАЙ, МАРЧЕЛЛО!

Оголошують “білий” танець. Повертаюся, р-раз — і трохи не падаю. За п’ять кроків стоїть той смаглявий хлопець. Господи, який же він гарний. Може, запросити? А як не захоче? Тетяна штовхає мене під бока — не витріщайся! Скільки тобі казати.

Після танцю вона проходить повз нього, щось шепоче йому. Я трохи не реву.

Знову тупаємо в колі, я танцюю класно, у театрі дечого навчили. На повільний танець Тетяну вхопили відразу. А коли він підійшов і взяв мене за лікоть, — усе навколо щезло. Музика, сміх, штовханина. Навіть п’яний дух травневого цвіту.

— Ох, панночко! З вікна ви здавалися... не такою. Це ж ви?

Слово “я” десь вдавило в горлі. Пізніше Марчелло розповість, що я стала бліда, мов смерть, дихала, наче після кросу. Він вив мене в коло. Я відчула зненацька, як пахне моє вимите волосся, які тонкі та білі в мене руки, яка фігура — ніжна і граційна.

Коли по-темному зайшла до кімнати, не вмикаючи світла, шуснула в ліжко, Тетяна голосно, як для ночі, сказала:

— Теля! Це я його попросила до тебе підійти. Ясно?

II

Марчелло не з’являвся, у мене прокинувся жіночий норов. Перестала відбиватися від залицянь свого партнера в театрі мініатюр. Він проводжав мене в гуртожиток і щодня пригощав морозивом. Професорський синок був такий худий і вирячкуватий, що здавалося, ніби поруч зі мною ходить пожежна драбина. А Марчелло все не з’являвся. Зате, коли одного разу у вестибюлі гуртожитку його застала з Тетяною, то була у всеозброєнні. У мене в руках були троянди, сумку з костюмами ніс нещасний партнер. Те-

тяня стояла спиною і щось доказувала Марчелло. Я тільки почула: “Теля, розумієш, теля!”

Марчелло підняв голову — мої ноги підкосилися. Ураз перед очима постало: нічне місто, акації, що палають білим вогнем, і ми з ним танцюємо серед площі.

— А це що за скелет? Ти по ньому вивчаєш гуманойдів?

І знову ми на вечірніх вулицях. Знову й знову. Марчелло посеред площі бере мене на руки:

— Ей, слухайте всі! Я люблю цю дівчину! Я нікому її не віддам. Почули всі?

А потім була літня сесія. Тетяна замикала мене в кімнаті, аби я не завалила екзамен. Згодом — студентський табір на Десні. Від того табору до села, в якому працював тепер художнім керівником Марчелло, було більше ста кілометрів. Він роздобув десь старого мотоцикла і їздив до мене. Дні й години, доки його не було, здавалися роками.

Якось у таборі проводилися змагання з плавання. Після запливу я піднімалася на місток, тренер подав мені руку. І в ту мить під’їхав Марчелло. Він одним духом опинився в містку, а старий круглий викладач булькнув у воду при всім параді. Після цього мій хлопець приїздив у табір крадькома. Одного о вечора він сказав:

— Їдьмо кататися, бо я в цьому мурашнику здурію од ревнощів. Ти бачиш?

Ми рвонули в степ. Блискавка сліпила нам очі, грім стрясав усе навколо. Чорні рядна хмар нависли над чорною землею. Важкі холодні краплі почали бити в обличчя. Мотоцикл заглож. Ми сіли під великим розлогим деревом. Марчелло обняв мене і став шалено цілувати. Я не відповіла. Я злякалася його шалу й почала вириватися. Проте руки в нього були мов залізни.

— Ти ж поїхала, — лютував він. — Чого ти поїхала? Ти все одно не вирвешся.

Не зли мене. Я люблю тебе, відьмо проклята.

Ми боролися, качаючись по грязюці. Я кусалася, била руками, рвала на ньому одяг. Якби він боровся до ранку, то не здалася б. Але раптом він відпустив мене, встав, обтрисився, пішов до мотоцикла.

— Теля!

Допоміг встати, обняв і пригорнув до себе.

— Яке ж ти й справді теля!.. Мені восени в армію йти. Як я тебе таку залишу...

III

Гуртожиток заселили заочниками, група роз’їхалася на канікули. Я теж подалася в рідне село, і тепер нас із Марчелло розділяли триста кілометрів. Про те, щоб приїхали йому до мене, не було й мови. Батьки боялися поговору, та ще й сімейна традиція — до загсу вдома наречених не приймали. Марчелло писав щодня. Якось мати, прочитавши його листа, обурено влетіла до кімнати:

— Ти дозволяєш йому отаке писати?

По тому я листи одержувала зрідка. Їх перехоплювали й палили. А може, він охолов і писав менше. Та надходило перше вересня, я знов поїхала на навчання. Усі його листи були зі мною: “Здрастуй, пташечко! Оце прокинувся вранці, бо в шибку щось стукнуло. Глянув — велика чорна вишня. Її грак упустив. І я подумав, що то привіт від тебе”. “Дорога моя, добрий день. У нас на танцях грали оту пісню: “Пісню у людей разные, а моя одна на века — звездочка моя ясна, как ты от меня далека”. Ти стояла в мене перед очима така, як у перший вечір, перелякана і красива...”

Зустрілися ми біля гуртожитку, просто взялися за руки і пішли. Усі вже знали про наше кохання — хто заздри, хто співчував, бо характер у Марчелло важкий. Ми знову блукали, згадували, цілувалися. Були щасливі. І все-таки щось

між нами було не так. Я обережно про це натякнула. Марчелло усміхнувся:

— Ти просто відвикла від мене. Це минеться.

Усю осінь до 10 листопада ми були разом. Спали на вокзалі, схилившись одне до одного, на лавочці біля гуртожитку, на сходах будинку. Марчелло брав фотоапарат, ті знімки часто переглядаю сьогодні.

Ми не стомлювались одне від одного. Здається, хотіли набутися вдвох на всю решту життя. А потім його проводжали в армію. В село на проводи я не поїхала. Домовилися, що зустрінемося о 5-й ранку біля військомату. Я прийшла, а черговий сказав, що групу повезли раніше на поїзд. Лив холодний осінній дощ і

їздила. Ясно? Ми бухнули тут, у кімнаті. І на цьому ліжку. Теля! Ти ж із ним не захотіла. Він розказував. Я вийшла з кімнати, втер протягом схопив балконні двері, і скло шелеснуло вслід. У цілому місті не знайшлося лавчини, де б могла присісти, вулички, на якій зупинитися. Я морочила голови телефоністам, просила дати військову частину в Ленінграді. Писала телеграму бозна-куди і про що. “І коли нас не буде, і коли ніхто не знайде наших могил...” Бродила в снігу, обнімала дерева, просила у неба смерті: “...В далекому небі я кричатиму твоє ім’я...” Говорила сама до себе і лякала здивованих перехожих. “... Обірвуся стежкою під ногами...”

Марчелло-о-о-о! Зрештою зрозуміла сама — то правда. Розуміла й те, що з Тетяною звела його воля випадку. Але переступити не змогла. Усе обвалилося. Я постригла на самотність волосся, майже ні з ким не розмовляла, залишила театр і роботу. Листи складала у валізу, не читаючи. Минали місяці за місяцями. Якось випадково познайомилася в автобусі з моряком-ленінградцем, згодилася вийти заміж. Нас розписали. Моряк пішов у море, а я залишилася зі своєю образою. Знову настала весна, літо, осінь. Ще весна. Травневого дня виходжу з інституту, спускаюся по сходах. Раптом — о Боже! Опиняюся вгорі. Я кричу та бачу — Марчелло. Це він підняв мене вгору і разом із квітучою гілкою тримає над собою.

— Слухай, яка ж ти гарна! А мені в гуртожитку сказали, що ти заміж вийшла. Уявляєш? Хотіли наколотити! Чого ти не писала, за що образилася?

Група стояла навколо нас, мов прибіта. Ще мить — він опустить мене на землю і почнеться нове життя. Без Марчелло. Без Марчелло. Господи, що я наробила?

За три роки, коли в мене народиться дитина, коли я буду сільською вчителькою і сидітиму біля хати з коляскою, раптом зайде у двір Марчелло — високий, смаглявий. Він тихо привітається, візьме на руки дитя.

— Ось так, як стоїш, сидай у машину — і їдьмо. Нам не жити одне без одного.

IV

Потяглися дні, години. Посипалися листи. Тетяна стиха підсміювалася наді мною, а одного разу не витримала:

— Теля! Ідеальна любов. Безгрішна і свята. І ти йому віриш?

— Вірю.

— Теля! А знаєш ти, що він...

Тетяна осікалась. Їй хотілося посадити мене, але вона лиш захіхкала.

— Що — він? — істерично кричала я. — Що, що? Ти хочеш мене принизити. Що — він? — Я трясла її за халат.

— Добре, ти сама напросилася. Він спав зі мною. Літом, коли ти на канікули

їздила. Ясно? Ми бухнули тут, у кімнаті. І на цьому ліжку. Теля! Ти ж із ним не захотіла. Він розказував.

Я вийшла з кімнати, втер протягом схопив балконні двері, і скло шелеснуло вслід. У цілому місті не знайшлося лавчини, де б могла присісти, вулички, на якій зупинитися. Я морочила голови телефоністам, просила дати військову частину в Ленінграді. Писала телеграму бозна-куди і про що. “І коли нас не буде, і коли ніхто не знайде наших могил...” Бродила в снігу, обнімала дерева, просила у неба смерті: “...В далекому небі я кричатиму твоє ім’я...” Говорила сама до себе і лякала здивованих перехожих. “... Обірвуся стежкою під ногами...”

Марчелло-о-о-о! Зрештою зрозуміла сама — то правда. Розуміла й те, що з Тетяною звела його воля випадку. Але переступити не змогла. Усе обвалилося. Я постригла на самотність волосся, майже ні з ким не розмовляла, залишила театр і роботу. Листи складала у валізу, не читаючи. Минали місяці за місяцями. Якось випадково познайомилася в автобусі з моряком-ленінградцем, згодилася вийти заміж. Нас розписали. Моряк пішов у море, а я залишилася зі своєю образою. Знову настала весна, літо, осінь. Ще весна. Травневого дня виходжу з інституту, спускаюся по сходах. Раптом — о Боже! Опиняюся вгорі. Я кричу та бачу — Марчелло. Це він підняв мене вгору і разом із квітучою гілкою тримає над собою.

— Слухай, яка ж ти гарна! А мені в гуртожитку сказали, що ти заміж вийшла. Уявляєш? Хотіли наколотити! Чого ти не писала, за що образилася?

Група стояла навколо нас, мов прибіта. Ще мить — він опустить мене на землю і почнеться нове життя. Без Марчелло. Без Марчелло. Господи, що я наробила?

За три роки, коли в мене народиться дитина, коли я буду сільською вчителькою і сидітиму біля хати з коляскою, раптом зайде у двір Марчелло — високий, смаглявий. Він тихо привітається, візьме на руки дитя.

— Ось так, як стоїш, сидай у машину — і їдьмо. Нам не жити одне без одного.

— Не можу.

— Я чекатиму за селом дві години. Я чекатиму!

Мине ще багато років. Він одружиться. Виростуть його і мої діти. Якось він надішле телеграму: “Зустрічай буду поїздом Мінськ—Сімферополь”.

Я стоятиму за кількома метрами на мосту. На перон вийде високий смаглявий чоловік і шукатиме когось очима. У руках у нього буде біла квітуча гілочка. Умить я відчую, що між нами — тисячі кілометрів.

• Любов ПОНОМАРЕНКО

Ми довго-довго будемо чути і голос, і пісню Григорія Гурійовича, бо вона для людини вихлюпнулася зі щедрого серця творця.

Михайло Стельмах

Стихією Григорія Верьовки був хоровий спів. Ще учнем Чернігівської семінарії він спочатку співав у хорі, яким керував Павло Тичина, а згодом і сам заступив Павла Григоровича. Після революції і Павло Тичина, і Григорій Верьовка, великі ентузіасти хорового співу, керували різними аматорськими капелами.

“Ще тіснішою стала наша дружба з Григорієм Гурійовичем, — напише свого часу П. Тичина, — у році 1921, коли ми, почувши сумну звістку про трагічну смерть улюбленого нашого композитора Миколи Дмитровича Леонтовича, об’єднали свої два хори в Новобудівельному районі Києва в один і дали йому назву “Капели-студії імені М. Д. Леонтовича”.

На довгі роки з’єднала пісня два великі полум’яні серця, дві щедри на красу душі. Мабуть, немає в Україні куточка, де б свого часу не співали або хоча б не чули пісень, створених у цій прекрасній співдружності: “Там на горі за Дніпром”, “Нехай собі та шумлять дуби”, “Осінь”, “Десь на дні мого серця” та багато-багато інших. Ще гриміла війна, а в щойно визволеному Харкові Григорій Верьовка організував Український народний хор. І вже через рік, у вересні 1944, у присутності сотень киян, відбувся перший концерт створеного ним колективу.

Григорій Верьовка створив хор із самобутнім мистецтвими обличчям, із тільки йому властивою манерою виконання. Згадаймо інтерпретації ліричних пісень “Ишли корови із діброви”, “Ой не пугай, пугаченьку”, “Понад садом, садом”, “Тихо над річкою” або запальних жартівливих “Пожену я сиві воли до води”, “Дівчино моя, перелясавко”. Скільки в них почуття, неповторної краси, скільки глибинної народної мудрості та невмирущого українського гумору!..

Новостворений колектив допомагав композиторові вивчати фольклор. Переосмислюючи народні твори, записані від хористів, що походили із різних куточків України, він розширював репертуар. Так народилася ціла низка пісень, хороводів, музичних номерів, танців.

Не маючи професіоналів у перші роки існування хору, Григорій Верьовка зумів поставити колектив за взірця, що сприяло утворенню нових професійних та численних самодіяльних народних колективів. А будучи професором Київської консерваторії, Григорій Гурійович добирав і виховував молоді диригентські кадри, які ставали згодом керівниками Черкаського й Поліського народних хорів, Буковинського, Гуцульського та Закарпатського ансамблів пісні й танцю.

Його чудовий колектив поєднав найголовніші компоненти народного мистецтва: співу, хоровади, інструментальну музику, танцювальні номери. Митець створив монументальні народні дїства-композиції: “Запорожці”, “Вечорниці”, “Марена”, “Тополя”, “Карпатський гомін” тощо.

Вдумливий педагог і наставник дбав про виховання творчої молоді, прищеплював любов до пісні, заохочував до творчості. Людина високої культури, Верьовка знав і кохався в народному мистецтві, вивчав та популяризував його все своє життя.

Вірний традиціям Миколи Лисенка, Кирила Стеценка, Миколи Леонтовича, Григорій Гурійович був одним із фундаторів пореволюційної музики, збагатив її високими візрцями власної творчості. Чимало його пісень та романсів посли почесне місце в скарбниці української духовності.

Колоритна постать Григорія Верьовки і в мій біографії посідає чи не найчільніше місце. Ще десь у повоєнному 1946 році моя мати — тоді двадцятивосьмирічна

ЖИТТЯ У ПІСНЮ ПЕРЕЛИВ

вродлива жінка з вокальними даними й хистом до співу — працювала в Комітеті у справах мистецтв і, за сумісництвом, у Республіканському будинку народної творчості. Туди заходили туди у справах багато видатних особистостей української культури, ну і, звичайно ж, Григорій Верьовка, який запрошував мою маму до керованого ним Народного хору.

Та це запрошення стало тільки приємним епізодом у нелегкому вдовиному житті моєї мами... Але через одинадцять років на запрошення того ж Григорія Гурійовича Верьовки я став солістом-танцівником Українського народного хору, який носить тепер його ім’я, і працюював там п’ятнадцять років.

Мені пощастило спілкуватися з ним понад сім років. Співрозмовник він був чудовий, умів створити атмосферу невимушеності й товариської приязні, заохочував до творчості, віднаходив у кожному виконавцеві лише йому властиві риси.

Будучи керівником ушлявленого колективу, професором, видатним діячем української культури, Григорій Верьовка залишався позапартійним, аж доки в п’ятдесятих роках не примусили обставини, і його, за рекомендаціями хористів, прийняли до лав КПРС. І в той же час він залишався людиною глибоковірною, звичайно ж, приховуючи це, як тільки міг. Кілька разів і я був свідком, коли він перед самим виходом на сцену, потайки хрестився, сподіваючись на Божу допомогу. У нього був дуже старий портфель, латаний-перелатаний, але він дуже дорожив ним та беріг його як зиницю ока. На гастролях у Югославії за незрозумілих обставин він забув його в белградському готелі, і спеціальний кур’єр лігав із Загреба, що привезти його звідти. Щасливішого обличчя, ніж у Григорія Гурійовича Верьовки у мить передачі йому його реліквії, я більше не бачив.

15 жовтня 1959 року пізно ввечері Народний хор на чолі з Григорієм Верьовкою кількома автобусами прибув до Мюнхена, де нас зустрічали офіційні особи, журналісти та численна діаспора. Та й не дивно, адже це був перший творчий колектив з України, що ступив на землю ФРН.

Уранці того ж самого дня в Мюнхені біля дверей власного помешкання було підступно вбито провідника національного руху, мученика за волю України Степана Бандеру. Навіть тепер, із відстані сорока трьох літ, не хочеться вірити, що це жакхливе вбивство і приїзд найпопулярнішого колективу підрадянської України не було

зрежисоване в Москві. Дуже ж усе збігається. Під страхом смерті нам неможна було відвідати каплицю, у якій стояла домовина із тілом мученика-героя. Та й чи хто б з артистів ризикнув це зробити, заважаючи на вельми небезпечну ситуацію. Щоправда, авторів цих рядків удалося, хоч іздалеку, з вікна автомобіля, спостерігати за поховальною процесією, про що я лише зараз наважуюся писати.

І згадую це для того, аби показати атмосферу, в якій проходили концерти, керовані Григорієм Верьовкою, напруження й відповідальності, що панували як зовні, так і всередині колективу. Сотні українських патріотів із різних країн світу приїхали тоді до Мюнхена провести у вічність свого провідника. І всі вони, принаймні більшість із них, побували на наших концертах. Я свідок, як хвилювався Григорій Гурійович, як палив цигарку за цигаркою, що було не властиво для нього, як нервово походжав за лаштунками Штадтхалле, де відбувалися наші виступи. Зал стоячи слухав “Реветя стогне Дніпр широкий” та “Чуєш, брате мій”, нескінченними оваціями вітала нас багатотисячна публіка. Програми концертів тривали понад три години, а люди просили ще й ще.

Після першого ж концерту, вранці наступного дня подорожуючи містом у машині, що була закріплена за Григорієм Гурійовичем та Елеонорою Павлівною Скрипчинською — його помічником та вірним другом, Верьовка бідкався, що йому дуже прозоро натякнули, аби він підкріпував програму й вилучив із концертів “Чуєш, брате мій”. Він дуже боляче це переживав і мов пивав у мене поради, бо саме в той час із ними в машині був я. А чим міг зарадити я, ще зовсім юний танцівник, найбільшому музичному авторитетові України?! Категорична ж “порада” радянського посольства була наказом. Відтак декілька номерів із програми концертів було вилучено й усі вважали, що то було примхою Верьовки.

Тоді ж, у Західній Німеччині, я переконався в людській доброті та щедрих подяках Верьовок, бо супроводжував їх час од часу, аби допомогти придбати сувеніри та подарунки для приятелів і численних родичів в Україні.

В одній із закордонних подорожей я придбав розкішну довгограючу платівку американської капели бандуристів ім. Тараса Шевченка під орудою Григорія Китастого. Упродовж багатьох років ця платівка була і є найдорожчим моїм скар-

бом, яким я дуже секретно ділився, даючи прослуховувати й переписувати. Знаю, що й Максим Тадейович Рильський слухав, бо я давав переписувати для нього. Слухав і Павло Григорович Тичина, бо ж давав я прослуховувати Григорію Гурійовичу Верьовці, а той уже ділився з найкращим своїм другом.

— Ох, і здорово ж співають хлопці! — зазначив Григорій Гурійович при моїх відвідинах його оселі. — Нікому не давай, — притиснено говорив він, — бо може бути біда. Хтось донесе — й капець! — А згодом, уже проводжаючи мене до дверей: — Санько, ти хоча б стер оту пісню про Юрка Тютюнника.

Я щось непевне промимрив, але ж, звичайно, порадою його не скористався. Платівки американської капели бандуристів і зокрема “Слово Тараса” я свого часу переписав Іванові Макаровичу Гончару, й слухали шедеври нашого народу в його благословенній господі сотні, а може, й тисячі українців.

Григорія Верьовку любили широкі маси, його колоритну постанову пізнавали на вулиці, в нього просили поради та допомоги, його вітали й дякували йому. Концерти його колективу і за його участю створювалися на справжнє свято. Високе начальство терпіло його, бо ж авторитет незаперечний, та позаочі частенько обзивали “впертим хахлом”. Нагородами та званнями його не обтяжували.

Вийшовши з гущі народної, ввібравши в себе найщедріші народні джерела, керований ним колектив ще за життя митця називали просто “хором Верьовки”. Коли він диригував, у ньому співало серце, очі, руки, він був ніби самою піснею, натхнення його передавалося хористам, музикантам, і всі вони, як одне полум’яне серце, творили мистецтво, що чарівним птахом ширяло по людських душах, наповнюючи їх дивною красою. І на очах виступали радісні сльози, і уста лаштувалися в усмішку від усвідомлення, що твоє мистецтво потрібне людям, що воно робить їх кращими й добрішими...

Пригадую, після одного з тріумфальних виступів хору в Бельгії, у Брюсселі, коли збуджена публіка ще довго після концерту не залишала зали, викликаючи артистів “на біс”, коли всю сцену було вшпалано квітами, Григорій Гурійович зворушено промовив до колективу: “Всі ці овації, всі ці квіти належать нашому народові, а нам судилося велике щастя демонструвати його мистецтво по світах, збираю-

чи плоди слави та визнання”.

Зарубіжні рецензенти нарікали на “бідність слів”, щоб передати всі ті враження, які справило на них мистецтво хору Верьовки. “Такої бурі оплесків наш Штадтхалле ще ніколи не переживав. Те, що можна було почути й побачити того вечора, — єдине й неповторне”, — відзначала “Бадіше Цайтунг” (ФРН). А люксембурзька “Цайтунг” писала: “Неможливо передати словами видатне вокальне й танцювальне мистецтво цього всесвітньовідомого колективу. То ніжні й жартівливі, то як хвилі бурхливого моря, народні пісні... незважаючи на чужу мову, ніби за помахом чарівної палички, переносили слухачів у глибину духовного життя й природи великого народу...”

Уже тяжко хворий, композитор не випускав із рук пера, писав нові твори, давав настанови артистам, піклувався про майбутнє мистецької квітки своєї.

З пліном років усе те, що колись здавалося само собою зрозумілим, тепер набуває якоїсь значущості та романтичного флеру. Влітку 1962 року, простуючи парком Шевченка неподаляк павільйону паркової фотографії я побачив Григорія Гурійовича Верьовку та Павла Григоровича Тичину за мирною приятельською бесідою. Ішов так, що обминуть їх уже не було змоги, тож і мусив, порушуючи їхню бесіду, привітати. Григорій Гурійович на мою велику радість зупинив мене, аби познайомити зі своїм побратимом. “Це наш артист Санько Доріченко”, — мовив він до Тичини. А той, простягаючи мені руку: “У тенорах стоїть чи в баритонах?” — “Та ні, — усміхаючись, каже Верьовка, — він наш славний танцюрист, такі заблуки виробляє, що ого-го!”

Отримавши від свого керівника таку високу оцінку, було вже якось незручно покидати їхнє товариство, то я й залишився ще на деякий час, примостившись на самому краєчку лави. Залишився й не жалкую, бо розповів тоді мені Павло Григорович, заважаючи на мій факх, про сина знаменитого французького балетмейстра Маріуса Петіпа, що по революції жив і займався літературною працею в Харкові і, головне, був ревним шанувальником та пропагандистом української мови.

І про знакомитого Касяна Голейзовського, який ставив у Харкові свої новаторські балети, а крім того був ще й неабияким художником і поетом, і звичайно ж, мав українське коріння, розповів. Того дня дізнався я від Павла Григоровича і про батька всесвітньовідомого Ваулава Ніжинського — Фоку, який ставив танці в Українському театрі Миколи Садовського.

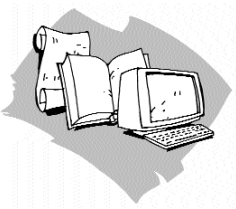
...Десь наприкінці п’ятидесятих на концерті хору для делегації Краківського воеводства у першому ряду серед польських друзів сидів Максим Тадейович Рильський. Моєму хвилюванню не було меж, я викладав усі свої молоді сили та артистичний хист, аби привернути до себе увагу свого кумира. І коли в перерві Максим Тадейович завітав за лаштунки, щоб подякувати за виступ, я вже був поруч Григорія Гурійовича Верьовки, який, між іншим, представив мене поетові: “Ось наш Санько теж пише вірші, ми навіш і пісню на його слова виконуємо”. На що Максим Тадейович у тон йому: “А такому славному козакові не гріх і вірші писати”. Це був початок миттєвого мого знайомства з майстром, у якого було продовження і, на превеликий жаль, кінець. Невдовзі пішли один за одним корифеї нашої культури. Пішли... та лишили по собі добру пам’ять, що живе і завше буде жити в їхніх вторах.

І тепер, в грядущому — розноситиме по світах наше життєдайне мистецтво, нашу сонцекрилу пісню Державний заслужений академічний український народний хор імені Григорія Верьовки, і в цьому — передусім заслуга його засновника й багаторічного керівника, який усе своє свідоме життя віддав служінню рідному народові.

● **Олесь ДОРІЧЕНКО**

На фото: квіти від глядачів (Берлін, 1959 р.)

ЖАРТОМА І ВСЕРІОЗ

Діти з сиротинця “Лук’янівський”, де раніше була в’язниця, не сподівалися на новорічні подарунки чи на ті, що на Різдво дають спонсори. По-перше, — це були переважно національно свідомі діти. Російськомовний Дід Мороз (насправді — перебрана в нього тьотя Людочка, у неї постійно відклеювалася борода) принципово не заходив(-ла) до них після того, як хлопчик Вітя відмовився розповідати йому (їй) віршика “В лесу родилась ёлочка”. Замість того продекламував кілька рядків із “Доки, о Каталіно...” мовою оригіналу, латиною. По-друге, спонсори побоювалися якоїсь витівки вредного хлопчика Петрика і теж не поспішали до сиротинця (Інші діти Петрика не любили, бо він ніколи разом із ними не грався і часто бігав ябедничати до злих вихователів і директора, дядька Лео. Навіть свого приятеля Сашка цей хлопчик, бувало, закладав). Напередодні вражий Петрик показував дулі й непристойні жести пофарбованим у червоне пальцем у бік західних представництв, ще й обціяв їм по самі гранти серпом відрізати.

Тому дівчинка Юлечка, яку, залицяючись, смикали за косу всі стурбовані хлопчики сиротинця, трохи журилася. Їй дуже хотілося подарунка. Хоча вона добре знала, що омріяний шоколадний набір “Рейтинг”, якого минулого року чомусь подарували Віті, їй і тепер не світить. Тицьнуть маленьку шоколадку “Зміючка-Оленка”, й на тому всі солодощі закінчаться. А вихованці сиротинця так скучили за нормальним, смачним життям! Без злих вихователів, які лякали на ніч перед сном, що випустять на дітей скаженого Медведя, а найдужче — без директора. Дядько Лео сам їв цукерки, мандарини і кисіль, ніколи не ділився ними з дітьми, хіба що іноді з вихователями. Він відібрав у дівчорки всі машинки з крутими номерами, прапорці та іграшкові трибунки з мікрофончиками. І ще дядько Лео любив жорстоко шматгати дітей, примовляючи, що саме так гартується демократія. Він бив їх різкою, для якої вигадав спеціальну назву “реформа”. Діти мріяли замкнути директора в темному карцері, куди він одного разу запроторив Юлечку.

Тож на новорічні канікули в сиротинці панував похмурий настрій. І раптом до дітей прилетів Янгол і сказав, що подарує їм справжнє свято. Це був нормальний, справ-

Малюнок Ю. Піщенко

РІЗДВЯНА КАЗКА ПРО ЧЕМНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ДІТЕЙ

жній Янгол, без жодних зірок і смужок на крилах, як дехто було подумав, згадуючи популярний прапор, — крила в нього були білі, а сам він був добрий, мов капіталізм без шокової терапії. Діти, як зазвичай між ними велося, спочатку між собою посварилися — Юлечка плакала, що якщо вже їй не дадуть побути директором, то вона згідна бодай старшою нянечкою, на що Вітя мовчав, Петрик голосно кричав, а Сашко бігав то до одного, то до другого, то до третьої і не знав, до кого би пристати остаточно.

— Тихо! — сказав Янгол. — Кожному буде окремий подарунок — цукерковий пакунок “Електоральний”. Там є і карамельки, і льодяники, і мармелад у шоколаді. І ще буде один подарунок на всіх — великий і гарний.

— Який? Какой? — загомоніли діти.

— Я подарую вам казку, — просто відповів Янгол.

— Я всьо равно не буду есть ваші конфе-

ти! — раптом затупотів ногами скандаліст Петрик. — Оні ілі от “Рошен”, ілі от “АВК”, а я хочу “Мішку косолапого”.

— Не “АВК”, а ЦВК, — уточнив Янгол. — Але менше з тим. У вас буде справжній великий подарунок — цієї ночі я перетворю дядька Лео на доброго рудого kota, якого можна буде гладити і гратися з ним. І він зовсім не дряпатиметься. А тим часом ви візьмете керівництво сиротинцем у свої тендітні демократичні рученята. І всі заживе щасливо. Та якщо до ранку посваритеся, кіт знову стане злим дядьком.

— Ура! Хай живе! — закричали діти і побігли гратися з котом. До ранку вони й не думали сваритися, бо від янгольських цукерок усім було дуже солодко, навіть Лео облизувався, з’ївши одну шоколадку. Його тут же навчили ходити в котячий туалет у куток, де раніше директор тримав різку.

•

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ДЖОН ГЕРБСТ: «СУТЬ — У ЧЕСНІЙ

ПОГЛЯД ЗБОКУ

Джон Гербст спростував поширену думку про ставлення офіційного Вашингтона до окремих політичних сил і діячів в Україні. “Ми не беремо і не хочемо брати участі у вирішенні питання, хто виграє вибори, — пояснює він. — Дехто з наших критиків стверджує, що ми надаємо перевагу опозиційним партіям. Це — нісенітниця. Якщо подивитися на голосування у Верховній Раді з таких важливих для нас питань, як відправка українських військ до Іраку та Ліберії, то очевидно, що опозиція не вагається ставати на позиції, що суперечать нашим інтересам. Якщо поглянути також, як проринкові опозиціонери проголосували проти захисту прав інтелектуальної власності, то стає очевидним, що тут ми маємо справу не з янголами і зовсім не з тими, хто діяв би за нашим підказуванням”.

Американський дипломат нагадав красномовний епізод з історії своєї країни. “Свого часу Джеймс Медісон, творець Конституції і четвертий президент США, сказав, що розробляє систему влади для людей, а не для янголів. Оскільки він не міг покладатися на здатність простих смертних, у його випадку — американців, стримувати себе, він намагався обмежити застосування влади через закон, який би справедливо виконувався. Такі обмеження є найкращою гарантією свободи. А свобода — це саме те, чого ми бажали українському народові”, — заявив посол США.

Інтеграція України до євро-

Дипломати, як добре відомо, публічно висловлюють не свої особисті погляди, а позиції держав, які вони представляють. Надзвичайний і Повноважний Посол США в Україні Джон ГЕРБСТ поставив під сумнів правомірність проведення в Україні у переддень виборчих перегонів—2004 так званої політичної реформи. “Можна законно запитати, чи чесно змінювати правила гри на такому пізньому етапі. Адже президентські вибори мають відбутися вже за десять місяців”, — заявив він у промові на тему “Демократія і майбутнє України”, виступаючи перед студентами Інституту міжнародних відносин.

“Україна, як і інші суспільства, — сказав американський дипломат, — має право змінювати свою Конституцію і визначатися, як організовувати свої демократичні структури. І хоч усі країни мають право змінювати свої конституції відповідно до встановлених процедур, важливо, щоб такі зміни справді були корисними для демократичного ладу. Зрештою, суть демократії — в чесній грі та відкритості процедур для всіх. Ідеться про верховенство права і розподіл влади між виконавчою, законодавчою та судовою гілками”.

атлантичної спільноти, включно із членством у НАТО та ЄС, що відкриває перед нею перспективу свободи, процвітання та безпеки, як наголосив Джон Гербст, можливе тільки за певної умови. Американці хотіли б бачити розквіт у нас демократії з двох причин. Перш за все, у Сполучених Штатах та Україні є багато спільних інтересів. “Ми хотіли б установити глибоку, довготривалу дружбу й навіть більше, — заявив посол, — та це може відбутися тільки, якщо Україна стане справжньою демократичною країною. По-друге, ми хотіли б бачити тривку стабільність в Україні, а історія вчить нас, що демократія міцно сперта на дух відкритого суспільства — найкращий спосіб забезпечити і стабільність, і добробут”.

Посол США виявив розуміння глибинних причин проблем, із якими стикається сьогоденне українське суспільство. “Ми — не догматики в наших демократичних очікуваннях, — сказав він. — Ми не вважаємо, що повнокровна демократична культура може постати за один день. Ми розуміємо всю трагічність

української історії впродовж минулих століть. Ми також знаємо, що Україні випало найгірше з того, що міг запропонувати Радянський Союз — один із найбільш нелюдських режимів у світовій історії. Маючи таку історію, Україна не могла не зіткнутися з перешкодами на своєму шляху до демократії”. Серед них американський дипломат назвав серйозні проблеми, пов’язані з обмеженням свободи преси та діяльності опозиційних політичних партій.

“Нам було приємно чути запевнення Президента, що він не збирається обиратися ще раз і поважатиме двотермінове обмеження, записане в Конституції. Заклик Президента Кучми виробити кодекс поведінки для всіх партій на час виборів є добрим знаком, — сказав посол США. — Але відповідальність за чесні вибори лягає, в першу чергу, на владу. Потрібно забезпечити рівний доступ усіх сторін до ЗМІ. Усі партії повинні мати можливість без перешкод організовувати політичні заходи будь-де в країні”.

Україна має залишити остеронь заперечувальників, які

твердять, що, враховуючи жакливе тоталітарне минуле, вона не готова до демократії і для суспільства неприродно так швидко переходити від деспотії до демократії, — вважає Джон Гербст. “Нещодавно, — розповів він, — я мав розмову з одним високоінтелектуальним українцем, який заявив, що свобода слова не є пріоритетом для народу України, що вільні та чесні вибори — це західна норма, а “українська норма”, мовляв, це якраз застосування адміністративних методів у Донецьку для перешкоджання законній політичній діяльності. Я віддаю належне чоловічій чесності цієї людини, бо він принаймні відкрито сказав про те, що було таємно сплановано дивергентними донецьких подій. Але я, безумовно, не погоджуюся з його думками. Його підхід прирік би Україну на майбутнє, багато в чому подібне до її минулого, — перебування під неконтрольованим правлінням можновладців”, — переконаний американський дипломат.

•

Підготував
Анатолій ДАЛЕНКО

БЕЗ ТЕРМІНУ ДАВНОСТІ

ДОТУЗЛИЛИСЬ

Нарешті ми дочекалися кульмінації багатомісячної епопеї під назвою “Тузлинська криза”. Російська дамба, на якій снували великі вантажівки, губернатор Краснодарського краю з великим біноклем і гострими випадками на адресу українців, мовчанка президентів обох країн, берегова охорона і земснаряд, демонстрація сили українських прикордонників перед народними депутатами, написи для загарбників на острові Тузла, понтони на межі українського кордону і принципова позиція МЗС у питаннях тузлинської кризи, консолідація українського суспільства навколо маленького клаттика суші й великий міжнародний розголос, розмови про човни НАТО в Азовському морі й екологічна загроза російському берегу — все це в минулому, як рожева мрія прихильників активної проукраїнської позиції зовнішньої політики України. Вся історія перекреслена однією зустріччю двох президентів — України і Росії. Перекреслено ще один крок на шляху відстоювання державницької позиції перед великими імперськими лапами “Великого брата”, який під екологічною мотивацією вирішив виправити помилку радянських високопосадовців, які віддали Тузлу разом із Керченською протокою нам. І хочеться запитати: навіщо держава витрачала великі кошти з державного бюджету? Навіщо було казати про недоброзичливість росіян, якщо під новорічну кремлівську ялинку, що захована за великими стінами брудного кольору, ми піднесли на блюдечку маленький клаттик землі з турецькою назвою, при цьому прагнути отримати для себе особисті гарантії з рук милостивого московського царя. Та ще прикрише, що віддали без нашої на те згоди, щоб отримати для себе гарантії невідомого змісту в умовах розхитування президентського крісла, бо на ньому вже хтось підрізав одну ніжку.

Президенти України і Росії підписали угоду, в якій, за словами Леоніда Кучми, не йдеться про порушення державного суверенітету і цілісності України, а просто регламентується спільне використання Керченської протоки між двома державами. І вирішено, як того й домогалася Росія, що човни інших держав можуть входити в Азовське море лише за умови спільного рішення української та російської сторін. Тепер Військово-морськими силами НАТО в Азовське море — дзуськи. А так хотілося, щоб по українському морю поплавали славні американські есминці й трішечки полякали своєю зброєю не такий уже й недосажний Кремль. Але доводиться констатувати, що Президент нас такого задоволення позбавив, і американців ми зможемо побачити тільки в низькосортних американських бойовиках на піратських відеокасетах.

А наразі ми можемо насолоджуватися повідомленням, що керівник проукраїнського зовнішньополітичного відомства Костянтин Грищенко поїхав з робочим візитом до Білокам’яної, щоб зустрітися з міністром закордонних справ Ігорем Івановим, підбити підсумки року, що минає, і побалакати про перспективи дружніх відносин між обома державами. Авжеж, на решті наприкінці 2003 року ми відчули дружні обійми “Старшого Брата”, яким довго опиралися. А навіщо сваритися? Краще помріємо про українську Тузлу, бо кажуть, що невдовзі на прохання трудового колективу пансіонату острові відійде до складу Росії, а в прикордонній заставі, побудованій Кирпою за 10 млн. гривень, поселяться російські прикордонники.

До речі, в 2004 році виповниться 50-річчя передачі Криму Україні. Може, до цієї дати у Кремлі вирішать, що український Крим теж “загроза російській екології”? А наш Президент знову погодиться, що півострів, як і Тузла, став “вузьким горлом”, розуміючи, що це черговий шанс отримати для себе ще більше дивідендів в умовах нестабільної політичної ситуації. І величезна за розмірами Росія поповниться іще одним бажаним шматком української землі.

•

Богдан ГДАЛЬ

ПОГЛЯД

Досить уже сказано, якими є мотиви, що стояли за ініціативою проведення політичної реформи і які мотивують сьогодні її здійснення. Основним стимулом “реформування” є намагання кланів, згуртованих навколо Президента, утриматися при владі. Походження цих кланів відоме: сучасне наповнення владних структур виникло внаслідок поєднання колишньої комуністичної номенклатури з новоутвореною буржуазією, в якій керівне місце належить “олігархам”. І ті й інші не були зацікавлені в утвердженні правової демократії, в дотриманні елементарних норм соціальної справедливості, в розвитку середнього й дрібного бізнесу, в захисті національних інтересів. Основна мотивація обох полягала і полягає в тому, щоб урвати собі якомога більший шматок у процесі “прихватизації”. Ці владні сили використали деякі з важливих програмних положень Народного руху як димову завісу для прикриття зовсім іншої практики. Відомо, що Конституцію номенклатура використовувала як прикриття для дій, котрі грубо суперечили їй. Протягом останнього строку президентства Леоніда Кучми для більшості громадян України стало очевидним, що сучасна влада здатна бути сильною, тільки коли йдеться про поділ власності. І саме для того, аби забезпечити собі кращі умови для “прихватизації”, вона не була зацікавлена в утвердженні елементарного правопорядку, незалежних мас-медіа, сприяла корупції та криміналізації суспільства. Тільки стосовно “непокірних” закон використовували не тільки зі всією суворістю, а й зловживали ним. Правоохоронні органи перетворилися в зняряддя розправи з політичними опозиціонерами. Остання постанова Конституційного суду про можливість Леоніду Кучмі виставити свою кандидатуру на президентські вибори свідчить, що, прислугуючи владі, цей суд іде на пряме порушення Конституції і вступає в конфлікт зі здоровим глуздом.

Ініціатива проведення політичної реформи є черговою тактикою окупації, покликаною створити видимість того, що нібито наявна політична система, визначена нині діючою Конституцією, є причиною беззаконня і пограбування народу. В удосконаленій формі це є повторенням демаршу, зробленого заявою Кучми бути “новим президентом”. У цьому легко перекоонатися, поставивши просте запитання: чи діяла і наскільки діяла нині чинна

ДОКУМЕНТ

УХВАЛА
Центрального правління ВУТ “Просвіта”
імені Т. Шевченка

24 грудня 2003 р.

м. Київ

Події 24 грудня ц. р. у Верховній Раді, коли пропрезидентська більшість разом з комуністами за вказівкою з Адміністрації Президента незаконно протягла зміни до Конституції, засвідчили глибоку кризу влади та цілковиту її дискредитацію.

Політика влади впродовж останніх років спрямована на тотальне руйнування України, нищення української економіки, інформаційного простору, культури, народної моралі та духовності.

Соціологічні опитування показують, що переважна більшість українців (понад 80 %) висловилися за прямі всенародні вибори глави держави, а більше 60 % громадян України — взагалі проти внесення змін до Основного закону України.

Всупереч думці народу, провладні сили у Верховній Раді вчинили антиконституційний заколот, цинічно проігнорувавши волю виборців.

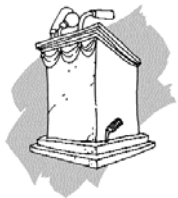
Штучно створена депутатська “більшість” Верховної Ради України, не отримавши народної підтримки на парламентських виборах, взагалі не має морального права виступати від імені українського суспільства.

Намагання внести зміни до Конституції спрямовані на грубе порушення демократії, прав і свобод громадян України. В хід ідуть залякування, погрози, підкуп. Дивує та обурює позиція Президента України Л. Кучми.

Центральне правління ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка протестує проти позбавлення українців конституційного права на своє волевиявлення і вимагає від Гаранта Конституції покласти цьому край. Інакше нам не уникнути ані неминучих суспільних потрясінь, ані соціальних катаклізмів, які виведуть Україну з кола цивілізованих держав.

Прийнято одногослосно.

Центральне правління ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка

МОМЕНТ ІСТОРИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Малюнок О. Кохана

Конституція? Навіть якщо припустити, що для її осучаснення потрібні деякі додаткові закони, то нинішня парламентська “більшість”, могла б їх прийняти. І так само можна було внести окремі зміни в Конституцію, не запроваджуючи прецеденту радикальних конституційних змін. Це стосується, наприклад, закону про пропорційну виборчу систему чи закону про імпічмент Президента. Але нинішня владна верхівка, маневруючи, відмовляючись від одних пунктів свого початкового проєкту та вносячи інші, незмінно зберігала у провладних проєктах основну мету — як утримати владу. Фактично за твердженням про те, що потрібно змінювати “систему” в цілому, стоять звичайні хитрощі: забезпечити собі можливість комбінувати різні елементи, щоб при всіх перекомбінаціях було гарантоване досягнення названої мети. Відомо, що цілісний, системний підхід далеко не завжди є кращим у порівнянні з вибірковим, почастинним. Адже при наявності певної основи, почастинний підхід дозволяє краще контролювати хід реформи та передбачати її наслідки.

Але в тому, що ціла низка принципів і важливих законів, що їх містить нинішня Конституція, не виконувалась, винна не система, закладена Конституцією. І можна бути певним, що сучасне наповнення владних структур і найдосконалішу конституцію перетворить у засіб досягнення його особистих і кланових інтересів. Чи хтось вірить в іншу перспективу? Якщо при владі залишаться ті клани, що складають сучасне президентське оточення й сучасну так звану парламентську більшість, нас чекає продовження того, що сьогодні маємо. Відомо, як утворилася сучасна парламентська більшість. Замість того, щоб Президент доручив формувати більшість тій фракції, яка здобула найбільше довір’я виборців, більшість “зшили” зі шматків, як латану ковдру. І сучасний виборець, що голосував за блок “За єдину Україну”, має повну підставу для обурення, бо не знає, хто має нести відповідальність за передвиборні обіцянки раптово зниклої фракції. Це свідчить про рівень відповідальності сучасної більшості перед народом.

Сучасне посилення на європейський досвід, твердження про те, що парламентська республіка найкраще гарантує вищий рівень демократії, носить суто демагогічний характер. Вона є хитрим ходом сучасної владної верхівки, передусім Медведчука і компанії, щоб у такий спосіб залучитися підтримкою тих, хто свого часу вбачав у парламентській республіці засіб протидії авторитарному режиму. Режиму, серцевину якого складає Адміністрація Президента. Хіба не Адміністрація Президента, як паралельна виконавча структура, була основним засобом посилення авторитарних тенденцій? Вірити в ширість, що те ж президентське оточення, яке підпорядкувало своєму впливові навіть діяльність Конституційного суду, раптом перейнялося долею демократії та, зі страху перед своїми владними інстинктами, вирішило само себе обмежити, зініціювавши політичну реформу, може лише вкрай наївна людина. Бо ж як можна пояснити, що сили, які досі складали кістяк авторитарних тенденцій, які позбавили опозицію доступу до мас-медіа і т.д., раптом перейнялися долею демократії? Демократії, для якої самі ж вони і складають основну загрозу.

Але повіримо на хвилину, що Президент та клани, згуртовані сьогодні навколо нього, і справді злякалися свого потягу до авторитаризму і широ вирішили обмежити свої

РЕПЛІКА

Останнім часом в інформаційних програмах “Інтера”, “Вістей” Першого Національного, інших телеканалів когорту опозиції коментатори інакше як “нашистами” та “націоналістами” не називають. Либонь, телемаріонетки та їхні ляльководи — карабаси-барабаси вважають, що суспільство, ввергнуте ними в совкові відстійники, мусить злякатися цих термінів, якими радянське КДБ таврувало інакомислячих, відлякуючи від них благонадійного обивателя. Націоналістами свого часу називали В’ячеслава Чорновола, Левка Лук’яненка, Оксану Мешко, Миколу Руденка та ще кілька десятків ясноголових і високодуховних людей, які, власне, і заклали своєю політичною діяльністю підвалини тої держави, яка мислилась, але поки що не збулася. Посівши керівні крісла, злочинна влада, за якою називали в історії буде закріплена назва кримінальної, намагається розправитися з опозицією, не соромлячись

владні та власницькі інстинкти заради здійснення європейського вибору. Повіримо на хвилику в це і поставимо питання так: наскільки виправданими є твердження про те, що заміна президентської форми правління парламентською в Україні є шляхом для здійснення демократії? Спершу варто пригадати просту істину, що не існує ідеальної форми демократичного правління. Вибір тієї чи іншої форми демократичного правління може здійснюватися лише з урахуванням стану суспільства та тієї реальної ситуації, урахування якої і дозволяє віддати перевагу одній формі правління на противагу іншій. Чи справді заміна президентсько-парламентської форми правління на парламентську приведе до утвердження в Україні правової демократії та забезпечить ефективнішу діяльність уряду і вищий рівень його відповідальності? За умови відсутності соціальної структурованості сучасного українського суспільства, а отже, за умови, що партії ще не відображають інтересів великих суспільних груп, парламентська форма правління в сучасній Україні лише посилить владу тих груп, що складають сучасну більшість і які якраз були джерелом авторитарних тенденцій. Елементарний аналіз сучасної ситуації дозволяє стверджувати, що парламентська форма правління, ослабивши або й повністю зіквідувавши противагу між законодавчою та виконавчою гілками влади, тільки посилить загрозу авторитаризму.

Похваляння силою, до якого вдався Леонід Кучма під час підписання угоди парламентської більшості з Прем’єром, є лише виявом тепер уже відвертого цинізму, який досі й характеризував ту політику, що її здійснювали пропрезидентські сили. На п’ятому телеканалі Степан Гавриш, у відповідь на вимогу Віктора Пинзеника про проведення референдуму щодо обрання Президента всенародним голосуванням, сказав, що, мовляв, він не проти проведення такого референдуму для “підтвердження” парламентського рішення конституційної більшості. Маємо суміш хитрощів із цинізмом як основну характеристику поведінки сил, що намагаються здійснити конституційний переворот. При цьому ніхто з більшості навіть не ставить питання, наскільки деякі ваді наявної нині Конституції зумовили її невиконання. І хто несе відповідальність за цю бездіяльність нині чинної Конституції. І чи буде діяти нова, вже реформована, Конституція, якщо при владі залишаться ті самі люди. Питання риторичне. Але без широкої громадянської підтримки опозиційним силам у парламенті може не вистачити сил відвернути конституційний переворот. Масова громадянська активність має поєднатися з їхніми зусиллями.

- Василь ЛІСОВИЙ, зав. відділу історії філософії України Інституту філософії НАН України

ТАК, НАЦІОНАЛІСТИ!

у виборі засобів і найбрудніших технологій. Самі того не відаючи, їхні п’яришки підказують єдино можливий вибір — тільки національна влада, самостійний національний шлях розвитку України здатен внести революційні перетворення і справедливої соціальні зміни в державне будівництво. Народ зрозуміє і визнає опозицію, яка свою боротьбу, свою виборчу програму побудує на захисті національних інтересів держави та української автохтонної нації.

Припадаючи до Кремля, так звані українські владці роблять вигляд, що не помічають очевидного для всього світу: в Росії на останніх виборах у Думу перемогли російські націоналісти, чії висловлювання щодо України носять виразнийшовіністичний характер.

Кирпогнучкошменки донецького і дніпропетровського розливу знову чекають від Москви хоч півду-

ПІДСУМКИ

ВІКТОР ПРОТИ ВІКТОРА

— На відміну від поляків, які “на різних музичних інструментах грають одну мазурку”, українці у 2003 році не визначилися з мелодією, — сказав, підсумовуючи рік, що минає, шеф-редактор журналу “Політична думка” Володимир Полохало.

На його думку, 2003 рік практично не приніс нічого нового в українську політику, в порівнянні з минулими роками. Правлячі “еліти” й далі продовжують використовувати брудні маніпулятивні технології, що свідчить про рівень політичної культури владної верхівки, який, за словами політолога, не лише не покращився, а й навіть погіршився, порівняно з радянським періодом. У таких умовах про демократичність годі говорити, хоча влада декларує цю демократичність у своїх діях. В Україні панують брудні методи, помножені на адміністративний тиск, спрямований на всі сфери суспільства. Основна мета засобів, котрі застосовує влада, — дискредитувати опозицію, звести її зусилля нанівець і не дати їй впливати на стан справ у державі. У цілому проти опозиції застосовується 85 % усіх брудних технологій.

У рамках підсумкової прес-конференції, яку проводив Володимир Полохало, було оприлюднено результати опитування експертів, що відповіли на низку політичних питань. Опитані констатували, що в українському політичному процесі практично повністю переважають тіньові брудні політичні прийоми, “розгул” яких пов’язується зі слабкістю громадянського суспільства й відповідною політичною культурою правлячих еліт. На думку експертів, незважаючи на те, що в Україні найприйнятнішими є політичні технології західного зразка, що характеризуються усталеними демократичними традиціями, на український ґрунт залучаються російські розробки, які не дають належного ефекту, бо змодельовані за умов російського суспільства, в якому практично зведено до мінімуму існування громадянського суспільства і панує влада агресивного прагматизму. Стосовно суб’єктів та об’єктів брудних технологій, то, за середньою оцінкою експертів, переважна їх більшість застосовується до лідера блоку “Наша Україна” Віктора Ющенка — 92,7 %. Далі — потерпають від таких технологічних прийомів, відповідно, Юлія Тимошенко, Олександр Мороз, Олександр Омельченко, Володимир Литвин, і аж на 6-му місці Петро Симоненко. 7-й у списку — Віктор Янукович, потім — Віктор Медведчук, Леонід Кучма, і найменш піддається впливу Голова Нацбанку Сергій Тигіпка. Щодо замовників, то 97,6 % темних технологій, спрямованих проти опозиції, ініційовані Главою АП України Віктором Медведчуком. За ним ідуть, відповідно, Леонід Кучма, представники українських фінансово-політичних угруповань, представники російських політичних та бізнес-клів, провідних осіб “партії влади”, глав облдержадміністрацій і наостанок — Прем’єр-міністра України.

- Богдан ГДАЛЬ

лі, аби під самий ніс, топчучи свій народ, свою націю, принижуючи питомих українців.

Неймовірно, але й Президент, і Прем’єр-міністр неодноразово говорили про якісь специфічні “російські” регіони. Не регіони, а легіони, панове! Ім’я їм — згвалтоване, зрусифіковане поспільство, що його тримає на ланцюгу бідності та Ваша зрадлива, подвійна позиція щодо українства.

Дивись на тих, хто створив так звану парламентсько-урядову коаліцію (вітаємо з милозвучною аббревіатурою — ПУК!) відзначаєш особливого гатунку блудливості і брехливості, що проступає на випарених у московських баньках ликах. Ні, панове, такі ми — інші! Україна у нас одна, неподільна. Ми — націоналісти, і цього слова не відхрестимось, не зречемося — хоч би тому, що надто вже ви його боїтеся.

- Любов ГОЛОТА

Україна здавна пишається у квітах. Важко навіть уявити собі сільське обійстя без чорнобривців, "кручених паничів" чи пишної рожі. Супроводжували вони нас в усі часи. І ні панщина, ні колгоспне рабство не примусили українців відмовитися прикрашати своє життя. Останнім часом ця традиція знайшла своє продовження і в міських оселях. Живими квітами, зібраними в різноманітні композиції, вишуканими букетами стало модно оформляти урочисті прийоми, презентації, родинні та корпоративні свята. Тож мистецтво робити це породило професію фітодизайнера, яка нині користується дедалі більшим попитом.

Сьогоднішній наш співрозмовник — Наталя ФАНТИЧ, головний дизайнер одного з основних законодавців флористичної моди нашої столиці.

— Пані Наталю, скажіть будь-ласка, чому Ви обрали для себе флористику? Чим приваблює Вас ця професія?

— На перший погляд, це трапилося досить випадково, хоча, як Ви знаєте, нічого випадкового у світі не буває. Волею долі мою матір (вона журналістка) запросили прес-секретарем на Перший національний конкурс флористики. Там я вперше "вживу" і познайомилася з цікавими оригінальними композиціями та букетами. Вони не йшли ні в яке порівняння з фотографіями, які я до того бачила в журналі "Бурда". Особливо мене вразила робота (здається, вона називалася "Мій родовід") Інни Петренко. Журі тоді вказало їй на певні технічні прорахунки і не дало призового місця. Але емоційно це вражало, було дуже сильним. Схвилювали й інші конкурсні роботи. І коли видалася можливість навчатися в Першій національній школі флористики, я з радістю нею скористалася. Першим моїм учителем була Галина Степанівна Корнієнко, тодішній директор цієї школи, а починати працювати довелося поряд із її ученицями Інною Петренко та Мариною Дебчинською. Остання, до речі, тоді стала переможницею конкурсу, а пізніше — моїм наставником. "Муштрувала" вона мене добряче. А на наступному змаганні я вже асистувала їй.

Учитися, працюючи, було нелегко. Але перша моя освіта й здобуті та розвинуті навички допомагали. Незважаючи на те, що цілими днями могла, не встаючи, вишивати, насправді я досить нетерпляча. І можливість набагато швидше, ніж у вишивці, побачити втілений результат власної фантазії я розцінюю як значну перевагу. До того ж, приваблює робота з живими квітами — вони такі ніжні, пахучі й довірливі. Хоча з неменшим задоволенням працюю і з сухоцвітами, тим паче, що вироби з нього зберігаються набагато довше. Також — робота з людьми, адже свого часу я мрія-

ЯЛИНКА, ПРИКРАШЕНА... КВІТАМИ, або ФАНТАЗІЇ НА ФЛОРИСТИЧНІ ТЕМИ

ФАНТИЧ Наталя Олександрівна фітодизайном займається близько 7 років. У 1996 році закінчила Київський художньо-технологічний технікум за спеціальністю художник-дизайнер із вишивки. На думку її педагога Олени Василівни Феоктистової, цікавий і здібний спеціаліст. Але влаштуватися на роботу за фахом їй, на жаль, не вдалося. У тому ж році пройшла 2 курси Першої національної школи флористики, отримавши спеціальність фітодизайнера.

За два тижні після згаданих студій у маленькому, затишному, теж нещодавно відкритому квітковому салоні "Зелена Галерея" (на вул. Володимирській, 51/53) з'явився новий фітодизайнер — ще зовсім "зелений", але беручий і тямущий, витривалий і винахідливий і, як потім з'ясувалося, повний цікавих задумок та творчих фантазій. Нині Наталя — головний дизайнер "Зеленої Галереї".

Отакого великого і ще більшого щастя вам!

ла стати педагогом. Робота фітодизайнера для мене — творчість, можливість самовираження і самовдосконалення.

— Як на Вашу думку, флористика — це мистецтво чи бізнес?

— Для мене ці речі взаємопов'язані. Не буде творчості — не буде бізнесу. Тобто,

прямо пропорційно: чим більше ти твориш, тим більша твоя матеріальна винагорода.

— А чи дає ця професія можливість самореалізуватися у матеріальному плані?

— Так, звичайно, і не лише в матеріальному. Ця професія загартовує фізично і дає психологічну розрядку.

Удосконалення майстерності у школі флористики Стаса Зубова

— Чи вигідний нині цей бізнес?

— Так, якщо добре поставлений, коли правильно налагоджені робочий і творчий процеси. Тобто, кожна людина на фірмі має займатися своєю справою. У флориста завжди повинен бути потрібний йому матеріал, з яким зручно і приємно працювати. І йому не повинно "боліти", що де взяти, як і де купити. У нього повинно бути для роботи все, тобто, має бути налагоджена взаємодія всіх ланок колективу.

— Як можна стати флористом?

— Дуже просто. Для цього треба мати величезне бажання та бути "хворою" людиною, тому що флорист — це не професія, а — діагноз. Якщо не будеш віддаватися сповна цій роботі, то будеш лише ремісником, і, в кращому разі, зможеш гладенько повторювати "три квіточки, два листочки".

— І де нині вчать цього мистецтва?

— Фітодизайнерів сьогодні готують в одному з профтехучилищ Києва. При Київському товаристві "Знання" працює школа флористики, очолювана Галиною Степанівною Корнієнко. І ще є Міжнародна школа флористики під керівництвом Стаса Зубова.

— Які треба мати риси характеру, здібності тощо, щоб стати флористом?

— Буйну фантазію, допитливість, посидючість і працьовитість. Здібності, звичайно, повинні бути...

— А чи можна розвинути ці здібності, починаючи, практично, з нуля?

— Гадаю, можна. Адже при бажанні і слона можна навчити танцювати. Якщо в людини є бажання бути, якщо є якісь задатки, то розвинути можна і смак, і творчі здібності. За великим рахунком, вони є в генах кож-

вані мрії та сподівання дівчини на свою долю, її світобачення. Також існує традиція українського букета. Він, як правило, добивався не лише за естетичними канонами, але й мав лікувальні властивості. На жаль, ці відомості майже втрачені, і їх треба збирати по крихтах. Гадаю, нам варто це робити і використовувати у своїх роботах. Бо якщо виходити з того, що певне сполучення рослин може лікувати, то неправильний їх підбір, властиво, може і зашкодити...

— Пані Наталю, а які нині модні тенденції у флористичній, і хто їх законодавець?

— Зараз модне все, зокрема використання разом із квітами металу, дерева, конструкцій, скла. Законодавці — Європа, і особливо — Голландія. Ми уже рівняємося на них.

— А можливо, якби вивчили свої традиції, то б сказали своє власне слово у флористичній?

— Ми хоч і оглядаємося на них, але мізки-то в нас наші, українські, і робимо ми, все одно, по-своєму...

— Чисто практичне запитання: як можна просто, недорого й вишукано оформити новорічний стіл, узагалі свято?

— Про це розповісти просто неможливо. Краще звернутися до спеціаліста і він, зважаючи на Ваші смаки, уподобання, характер, дасть індивідуальну рекомендацію. Єдине, що можу порадити, — якщо бажаєте відчувати в новорічну ніч традиційний запах хвої — не рубайте ялиночок чи сосонок. Краще візьміть кілька гілочок та сплетіть віночком, який можна покласти на святковому столі чи вибрати йому інше належне місце.

— А що оригінальне, незвичайне можете запропонувати Ви?

— Що стосується оформлення, — ми можемо практично все. Незручно вихвалитися, але будь-яке наше рішення — оригінальне, з урахуванням характеру, смаків, запитів клієнта. Ми, зокрема, використовуємо у прикрашанні ялиночок штучні квіти, натуральний мох, кору дерев у сполученні з класичними кульками. У своїх роботах ми практично не повторюємося. І не те що намагаємося, — наше завдання — буквально влитися в інтер'єр, стати його невід'ємною частиною. І разом із тим внести новий, властивий лише цій ситуації, цьому товариству, колорит.

— І наостанок — Ваші побажання нашим читачам.

— Щоб у Новому році були Ви здорові, багаті на гроші і... квіти чудові.

● **Марія ВІКТОРІВ**

ТРАДИЦІЇ

Другий день Різдва Христового за релігійним календарем значиться як Собор Пресвятої Богородиці. А в народі цей день має назву день Святого Збору. За прадавнім звичаєм, із цього дня починаються веселі колядницькі дійства. Нині однією з найпоширеніших колядок, що їх співають цієї пори, є колядка “Нова Рада”. На жаль, багато колядницьких гуртів, а також фольклорних колективів замість традиційного слова “Рада”, співають — “радість”. Подібна заміна зустрічається й на сторінках періодики, а то й — в окремих збірниках колядок. Як, де й коли відбувалася трансформація слова “рада” в “радість” однозначно стверджувати важко. Можливо, в 60-ті роки. У період так званої хрущовської відлиги, коли, з бажання дати життя тій чи іншій пісні, в ній замінювались окремі слова (релігійного або політичного змісту), що не сприймалися тодішнім режимом. Тепер же, внаслідок руйнації й перерваності традиції, а отже, й незнання новітніми виконавцями колядок їх первісних автентичних варіантів та нерозуміння міфопоетичного змісту, прихованого в словах колядки, зіпсований варіант набув поширення і ледь не повністю витіснив первісний. То чому ж усе-таки “Рада”, а не — “радість”?

Згідно із законами існуючого буття, однією з передумов створення нового Світу (нової течії буття, нового суспільного чи родового об’єднання, нової держави, Січі тощо) або вияву його в новій якості, є сфокусування та впорядкування сукупної енергії в критично обмеженому просторі. В українській мові дане явище образно окреслюється словом “рада”. Так, у дохристиянській колядці три голубоньки, що символізують триєдине силове поле буття, щоб заснувати світ, починають радити раду, перебуваючи на міфопоетичному Яворі посеред Моря (обмежений простір).

*Коли не було з нащада світа,
тогда не було неба ні землі.
А но лем було синєє море.
А серед моря — зелений явір.
На явороньку три голубоньки,
три голубоньки радоньку
радають,
радоньку радять, як світ
сновати.*

А коли народився Ісус Христос — син Божий, і світ постав у новий, незнаний досі якості, то сфокусована енергія — образно: рада, ознаменувалася появою в небі яскравой Зорі (Звізди).

*Нова Рада стала,
яка не бувала,
над Вертепом Звізда ясна
на весь світ засіяла.*

Первісність новоявленого світобуття і велич Нової Ради засвідчується чистотою й незайманістю Матері Божого немовляти.

*Нова Рада, Нова Рада
світу ся з’явила,
де Чиста Панна сина породила,
да в Офлейовім місті дуже
рано.*

Народження Сина Божого, а з ним і постання світу в новій якості покликає святих мудреців до Радисела на позачергову Раду.

*Ой через гору галилейську
Приспів: Алилуй,
Господи Боже, помилуй.*

*Там біжать санки,
санки-писанки,
а в тих саночках три черчикове.
Та де підете, санки-писанки?
До Радисела раду радити.
Суть їхньої Ради полягає в
наданні імені Божому немовляті.
Злетілися всі святії,
взяли книги золотії,
взяли книги золотії,
стали думати-гадати:
яке Йому ім’я дати?*

Явище сфокусування енергії (згуртування небесних і земних сил) на різних рівнях буття періодично повторюється. Внаслідок цього світ на різних рівнях простору і часу постійно оновлюється. На рівні річного кола землі таке оновлення відбувається в час зимового сонцестояння. В галактичному колі таке оновлення відбувається, в середньому, через кожні 2000 років, коли точка весняного рівнодення переміщується в зону наступного сузір’я і зем-

Волхви (волохи) радяться в цю пору, якою буде найкраща для людей форма суспільного буття на наступний період. Образно — вони будують церкву.

*Ой в бору, бору волохи гудуть,
Святий вечір!
волохи гудуть, церкву
будують.*

На день Святого Збору нову Раду радить із своєю родиною і господар.

*Він собі сидить та й раду
радить*

*й а із газдинею,
і з газдинею, і з діточками.
Що до них прийшли й а в рік
гостове,*

*як би удати,
як би удати відвінувати.
Відвінувати сріблом-золотом,
яров пишицев.*

А 700 молодців-блудців, що ще не впорядкували свого життя, збираються в цей день на раду для вирішення своєї подаль-

*Чи дома, дома господаренько?
Святий вечір!*

*Кажуть служеньки, що є він
дома.*

*Зберім ся, браття, ходім
до него,
ходім до него на порадоньку.
Ой дасть же він нам мису
золота,
мису золота, а другу срібла.*

Для колядників, як особливості верстви, що чинить обряд, за давнини існували відповідні норми і правила поведінки. Порушення їх не допускалося. Тож, очевидно, саме про них і має нагадати старійшина молодим. І благословити їх на відповідальну справу — провіщення Нового Світа. За народно-християнським звичаєм, колядників благословляє священик.

Якщо звичаєві норми і правила поведінки колядника укласти в своєрідну “Пам’ятку колядника”, то вони матимуть приблизно ось такий зміст:

Беручи на себе відповідальність просвітника, кожен колядник повинен пам’ятати:

1. Колядництво, як обряд, є однією з вершин людської мудрості.

2. Колядництво покликане відновити та поновити в космічних центрах (мікро- і макро-) структурну програму гармонійного розвитку роду, народу, суспільства загалом. Допоки існує колядництво — допоти світу.

3. Колядницьке слово — віще.

4. Колядницька дія — магічна.

5. Атрибути і символи колядництва священні. За їх допомогою колядник проникає поза межі простору і часу і чинить єднання обрядових дій із центрами світотворення, з Богом.

6. Сила колядника в його глибокому переконанні та вірі у своє покликання. Невіруючий не має права бути колядником — він може внести безладдя в структуру майбутнього шляху людської спільноти: родової та суспільної.

7. Протягом усього періоду обрядодійства колядник зобов’язаний зберігати в собі певну життєву цноту, бути стриманим у поведінці, розмові, харчуванні.

8. Як особа шляхетна, колядник не випрошує “коляду”, а лише приймає дари від господаря, як ширю пожертву в ім’я утвердження роду.

І тому колядник є клопотальником за люд праведний у дверях Всевишнього.

9. Перед початком обрядодійств ватаг (“Береза”) обов’язково має спитати дозволу або благословення у господаря.

— Хай Бог благословить! — такою має бути відповідь. Після цього можна починати дійство.

10. “У святкові дні будьмо уважними одне до одного. Уникаймо поганих слів і поганих думок. Нехай кожне слово, мовлене в ці дні, буде високим, ширим і доброзичливим”, — про це колядник має нагадувати кожного разу своїм товаришам.

А ми про це нагадуємо всім читачам. Христос народився — славімо його!

І пам’ятаймо, що навіть найменше зміщення дій чи заміна слова в обряді губить прадавній зміст. А сам акт втрачає силу або ж спотворюється. І тоді від заміни “рада” на “радість” радості в майбутньому не побільшає.

● Микола ТКАЧ,
м. Київ

ПОЕТИЧНИЙ АВТОГРАФ

СЕРЕДЗИМ’Я

Взялося на мороз.

Рідкий сніжок метлявся,
Крутився на льоду, мов навіжений,
І не ліпився м’якотіло в жменях,
Холодним збіжжям сухо
розсипавсь.

Взялося на мороз.

Тверезістю думок
Вже всоте переміряно весь
простір,
І ми тепла самі собі попросим —
І, посивілі, вклонимось зимі,
Приймаючи усе, як має бути,
Настоїм чай на висохлім зелі —
І в довгу ніч згадаєм все забуте.

ДУША І СВІТ

Чекай-но снігу... Чуєш?
Вже хурделить.
Уже гуде в дротах, у димарі,
І вечір білу скатертину стелить
Під стиглі груди молодій зорі.

В морозі різко заіскрилась темінь,
Притихли у деревах снігурі,
В холодному — хурчуть
мотори теплі,
Поблимують примхливі ліхтарі.

Душа і світ. Єднання і розбіжність —
Усе в одній кружляє бистрині...
Що нам несуть — чи прикросці?
чи ніжність? —

Рясних сніжин потоки неземні...
Твій карий зір. Дзвінка різдвяна
свіжість
І Божа благодать — у глибині.

* * *

Різдво упроголодь.
Сніги... сніги...
Кутя.
Січнева прохолодь —
Жарке серцебиття.

Провісна зіронька —
У хліві
Чистота.
Завіса зірвана —
Світає суть
Свята.
Тернами всіяна
Дорога до спокут.
Не йди за лжемесіями —
Самим собою будь.
Самим собою вистраждай
Оту святенну суть.

Душа ж у бідах вижила,
Звільняючись від пут.

* * *

Земля втомилася від снів.
На хрускітливому морозі —
Ілюмінація снігів,
Струмки — опівдні — тонкосльозі.
Тремка конструкція гілок
Чіткіш проявлена на сонці,
Бруньки видовжує бузок,
І плеще окунь в ополонці.
І ми виходимо на лід,
Що на Самару ліг корсетом,
Під вечір — срібний супровід:
Мороз подзенькує ланцетом.
І у заріччі віддає,
І обрій ніжно червоніє...
В усьому щось уроче є —
Вже й зірка світить, як надія.

Сергій БУРЛАКОВ,
м. Дніпропетровськ

ВІЩЕ СЛОВО КОЛЯДКИ

ля потрапляє у сферу впливу цього сузір’я. Останнє таке оновлення сталося майже 2000 років тому й ознаменувалося народженням сина Божого Ісуса Христа.

Період сфокусування (конденсації) енергії в природному середовищі землі, що з ним пов’язане і Різдво Христове, в народі вважається найсприятливішим для згуртування різних сил, зокрема, різних верств людей. Звідси — потреба Збору, а отже, й Ради, на обрядовому та духовному рівні.

Так, старійшини села, як повідує колядка, збираються на святую раду, щоб вияснити причини негараздів серед громади: чи не порушуються давні предківські звичаї? Бо ж саме з цієї причини, на думку прашурів, починаються всі непорозуміння й біди проміж людей.

*У господаря остоорожений
двір,*

*Ой дай, Боже!
там збирається, збирається
Збір —
все старі люде, радять радочку
невеличку, стародавнюю:
чом тепер не так, як було
давно?*

шої долі: чи одружуватися і ставати до господарства, а чи прислужитися ідеї лицарства. В ближчому до нас часі — подати-ся на Січ.

*А в густім лісі на лебединці,
Ой дай, Боже!
блудили блудців сімсот
молодців.*

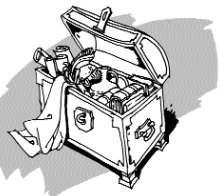
*Відблудилися в чистеє поле,
в чистеє поле, на тихий
дунай.*

*Посідали си край берега,
та й заложили раду радити,
стали радити, що би купити:
“Не купуймо ж ми на жони
злата,*

*на жони злата, на дівки срібла,
покупуймо ж ми золоті човни,
золоті човни, сріберні весла.*

Колядники, як велить звичай, збираються в день Святого Збору ще зранку окремими ватагами. Вибирають з-поміж себе “Березу” — ватага. А потім вирушають на пораду до когось із старійшин села — знавців мудрості й володарів духовності. Мудрість, що їх виявляє старійшина в думках (мислях), міфопоетично бачаться, як “миса золота”, а духовне надбання — сріблом.

Парадокс, але найважливіше зимове християнське свято — Різдво Христове, за своєю суттю залишилося одним із найбільш язичницьких: обряди й вірування, навіть дата святкування успадковані від наших (і не наших) політеїстичних предків-землеробів. Зокрема справжній день народження Христа — невідомий. У Євангеліях про це не згадується, бо ж дні народження в ту добу не святкували (навпаки, вважалося, що це — початок усіх страждань людини). Тільки в III ст. у християнській общині єгипетської Олександрії почали святкувати Різдво 6 січня. Свято було запозичене у давніх єгиптян — у ніч із 24 на 25 грудня вони проводили пишну містерію, під час якої виносили з храму статую богині Ісиди з немовлям — її сином Гором. А святкування християнського Різдва відбувалося 6 січня тому, що до 25 грудня додали 12 (священне число для єгиптян) днів.

Згодом, протягом IV—V ст., вирішувалися “організаційні питання” — Різдво перенесли врешті-решт на 25 грудня, а остаточне узаконення свята Єфеським собором датується 431 р. Святкування Різдва 25 грудня — теж не випадкове (наше Різдво відбувається 7 січня через юліанське літочислення, якого дотримується православна Церква, на відміну від григоріанського календаря інших християн). Саме в цей період наступає зимове сонцестояння, після чого сонце “повертає на літо”, починається пробудження і нове народження природи. Свято народження сонця дуже шанувалося у давніх персів. Від них цей культ перейшов у давній Рим — якраз у ці дні там починалися кількадевні сатурналиї, присвячені богу Сатурну, покровителю хліборобства. Проведення сатурналиї відзначалося з великим розмахом — готувалося жертвне порося й урочисто трапеза, відбувалися різні забави, дарувалися дарунки — по суті, за тисячоліття людство у святкових заходах нічого нового не придумало.

НОВА РАДІСТЬ СТАЛА...

фото Г. Оборської

З X століття разом із християнством свято Різдва поширилося й серед східних слов'ян. Тут воно злилося з язичницькими звичаями та обрядами. Зимове свято, яке існувало ще до Різдва, називали у нас Колядою (можливе походження — від латинського слова, яке означало перший день кожного місяця). Обрядові дійства зимових свят повинні були

(власне, як і ритуали інших свят язичницького походження) захищати людей від впливу злих сил, особливо небезпечних у цей період, і забезпечити добрий урожай, а отже, й добробут і щастя в сім'ї на наступний рік.

Напередодні Різдва (Святвечір) уся трудова діяльність припинялася, крім приготування Святої вечері. У печі добували новий во-

гонь, яким розпалювали 12 полін, що сушилися 12 днів, і починали готувати 12 пісних ритуальних страв. Кулінарна фантазія наших пращурів може не на жарт схвилювати голодну (і навіть не дуже) уяву. На стіл ставили пісний борщ, страви з риби (наприклад, товченики), грибів, бобів, різноманітні каші, книші, вареники та обов'язково — кутю та узвар. Але всю цю смакоту не можна було скуштувати, поки не з'явиться перша зірка. Мабуть тому той, хто перший її побачить, вважався найбільшим щасливцем на наступний рік.

Свята вечеря не обмежувалася простою дегустацією наїдків, вона супроводжувалася урочистими обрядами (які дещо відрізнялися в різних регіонах). Уся родина обов'язково збиралася вдома (а кого нема — того буде по світу носити). Стіл, під столом і на покутті застеляли сіном (пізніше цей давній звичай пояснювали тим, що Христос народився в яслах із сіном). Господар заносив до хати і ставив на покутті дідуха (сніп жита, ячменю або гречки), там же ставили кутю, узвар і хліб. На чотири кутки столу клали часник — щоб відганяти нечисту силу. Багато обрядових дій мали сприяти майбутньому доброму врожаю і плодючості худоби. Під час вечері господар ховався за снопом і питав у родини, чи його видно. Йому відповідали, що його не бачать, і тоді господар примовляв: дай Боже, щоб і наступного року не було видно світу за снопами і стіжками. А перед вечерею кутю тричі кидали аж під стелю — це теж вважалося дієвим засобом для збільшення врожаю і приплоду худоби.

Під час такої смачної (хоча й пісної) вечері не забували нікого. Господарі запрошували до столу різні стихійні лиха (особливо — мороз) — кутю їсти, а якщо вони так і не з'являлися — то хай узага-

лі не приходять і не шкодять посівам. Уважно ставилися тоді й до душ пращурів — щоб вони завітали на вечерю, для них ставили додатково миски з ложками і залишали їжу на столі. Також господар пригощав ритуальними стравами і свою худобу, благословляв її хлібом та обкурював ладаном. І, звичайно ж, особливо турбувалися про близьких: родина обов'язково відправляла дітей віднести кутю і дарунки родичам, хрещеним батькам, сусідам.

Починаючи від Святвечора (а подекуди — від Різдва), колядували. Групи чоловіків і парубків, а пізніше — дівчат і дітей, заходили на кожне подвір'я, піснями славили господарів, бажали їм здоров'я та добробуту, виконували певні обрядові дії, за що їх щедро винагороджували смачними наїдками. Вважалося, що всі побажання, висловлені в цей період, мають стати реальністю. В старовинних колядках відображалися саме побажання багатого врожаю, тобто, того, від чого залежало життя і добробут хлібороба (звичай колядування існував ще до прийняття християнства). Згодом з'явилися релігійні колядки, де домінувала тема народження Христа. Колядників можна було впізнати здала по великій зірці, яку вони несли попереду, і вертепу. Зберігся також звичай водіння “кози” — давньої обрядової гри з участю масок. Парубок, перевдягнений козою, танцював ритуальний танок, що символізував кругообіг часу і мав посприяти добрим урожаєм (шоправда, зараз звичай “водіння кози” має зовсім інший зміст).

У різдвяний день усі смакували вже скоромною їжею — пирогами, ковбасами, холодцем, свининою, варениками з м'ясом, пили наливки, запіканки і варенухи. Та на цьому святкуванні не завершувалося — попереду ж іще Новий рік!

НІЧ, КОЛИ ЗБУВАЮТЬСЯ БАЖАННЯ

На відміну від пишного святкування Різдва, Новий рік в Україні відзначали скромніше (мабуть, уже давалася взнаки втома від свята). Власне, зараз це свято ми знаємо як “Старий Новий рік”, що припадає на 13—14 січня — церковні свята Василя і Маланки, і тепер маємо змогу зустріти наступний рік двічі. Святкування Нового року загалом було подібне до Різдва. Вечір напередодні Нового року називався Щедрим (оскільки в цей день щедрують, тобто бажать достатку). Частування на Щедрий вечір, як і на Різдво, відрізнялося винятковою апетитністю — готували пироги з м'ясом і сиром, гречані млинці, ковбаси. Традиційно улюбленою стравою була свиняча голова з хроном, яка символізувала благополуччя і родючість.

Перед Новим роком молодь урочисто ходила по хатах, співаючи щедрівки — пісні, що прославляли господаря і його родину, бажали їм щастя, здоров'я

і великого врожаю. Не обходилося без улюбленої розваги — ходіння ряджених, яке називалося “Маланка”. Цей звичай походить від давніх аграрних обрядів, а з часом перетворився на веселий народний карнавал. Головну роль, тобто Маланки, в цьому дійстві виконував парубок, переодягнений у жіноче вбрання, всі інші дійові особи теж діставалися хлопцям. Серед персонажів карнавалу — тварини (ведмідь, коза, кінь), дід і баба, цигани. Вся ця весела ватага відвідувала оселі і розважала людей жартівливими сценками.

Новорічна ніч може насправді вважатися казковою і чарівною — люди вірили, що протягом цієї ночі відбувається багато різних див. Скажімо, о 12 годині вода в річках перетворюється на вино, тварини здатні заговорити, чарівне зілля “нечуй-вітер” може зробити “нечуваним” і “небаченим”, небо розкривається для побожних і праведних, ворожіння роз-

повідає чисту правду про майбутнє, а будь-яке бажання обов'язково сповниться, якщо загадати його вчасно і належним чином.

Кожен міг сам собі організувати щастя і добробут на наступний рік, не чекаючи, поки прийдуть щедрувальники з побажаннями. Цьому сприяв, наприклад, цікавий звичай купання хліба. Господар ішов до води і тричі занурював у неї хліб, примовляючи: “Не купається хліб у воді, але я — в здоров'ї і силі!” Набираючи води, казав: “Не воду беру, але мед і вино”. Повернувшись до хати, господар клав усім хліб на голову (щоб теж були здоровими), до коновки з принесеною водою кидали гроші, а вранці всі вмивалися тією водою, щоби бути багатими і щасливими. Магічних якостей набувало навіть сміття, яке збиралося від Святвечора до Нового року, — його не можна було виносити, щоб випадково разом із ним не винести і доброї долі. Це сміття по-

фото Г. Оборської

тім спалювали — вважалося, що дим від нього є цілющим і ним окурювали дерева, щоб вони добре родили.

Рано-вранці, вже в Новому році, до кожної оселі заходили малі хлопці, з ру-

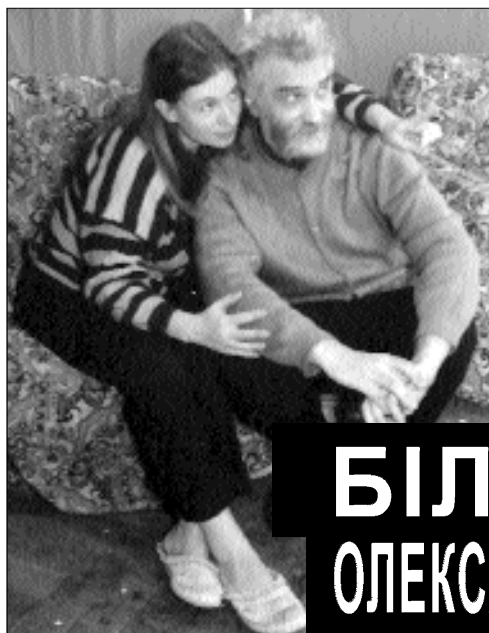
кавиці чи кишені символічно засівали (або посипали) зерном, вітали зі святом і бажали господарям щастя й усяких благ.

Кожен Новий рік очікували із сподіваннями на диво. Нехай і справді при-

ємні дива не зникнуть одразу після новорічної ночі, а будуть радувати нас ще довго, адже в наших силах їх створити і зберегти.

• Сторінку підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

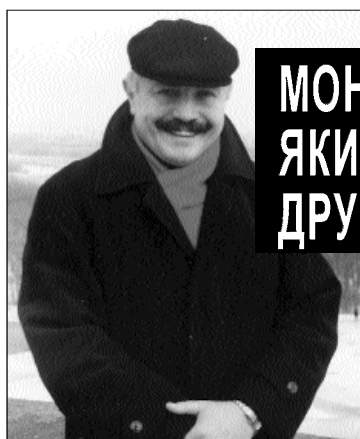
ЩАСЛИВА СІМ'Я

БІЛИЙ АНГЕЛ ОЛЕКСАНДРА КОСТЕЦЬКОГО

ЛАСТІВКА З ПЕРЕБИТИМ КРИЛОМ

...Вона лягає в холодне ліжко, притискає до обличчя плюшевого ведмедика і тихенького плаче, проклинаючи свою гірку долю. Так склалося в житті Ксенії, що чоловіки, яких вона кохала, або пішли в інший світ, або зрадили її...

ЗНАЙОМСТВО

ЗНАЙОМСТВО

МОНОЛОГ ЧОЛОВІКА. ЯКИЙ ШУКАЄ СВОЮ ДРУГУ ПОЛОВИНУ

ГАЛЯ, ЯКА ГОДУЄ КИЇВ

За зміну її ніжні руки виймають із печі майже 17 тонн гарячого хліба, потім ці смачні хлібини потрапляють на столи киян. А коли після роботи, втомлена, вона повертається в порожню квартиру, їй так хочеться, аби міцні чоловічі руки ніжно обняли її, аби коханий прошепотів: "Я так скучив за тобою, мила!"

ЗНАЙОМСТВО

Сторінку підготував
Олег ГУМЕНЮК

Не та жінка красива, яка гарна, а та, яка серцю мила.

МЕЦЕНАТСТВО

— Пані Юліє, Ви хто — бізнес-леді, культуролог, журналістка?

— Не культуролог. Сучасний музичний ринок я знала і знаю лише тому, що замолоду, тобто з юнацьких років, цікавилася українським культурологічним життям, завжди відвідувала концерти... А вже пізніше, коли була в інших країнах, то цікавилася тим, як розвивається там шоу-бізнес, і думала, як це і з ким можна зробити у нас. Можна сказати — придивлялася. Коли познайомилася із Михайлом Крупівським, то зрозуміла, що з цими хлопцями можна ризикнути і втілити мої задуми.

Не все так просто було... Моя пропозиція організувати сольний концерт Тараса Чубая саме в Палаці "Україна" викликала сумніви спершу в самого Тараса. До останнього моменту і Михайло, і Тарас не вірили у те, що такі вийде все якнайкраще... А після концерту Михайло Крупівський якийсь так задумливо прорік: "А чого було не провести ще один концерт?..." Тарас ще й досі не може отямитися від успіху.

Я згідна з Вами стосовно оцінки цього концерту як акції, але ми цього не планували. Бачите, виходить, що ще не вмерли українці, якщо так монолітно реагують на патріотичний поклик митців. Я спочатку звернулася до Крупівського з пропозицією щодо вшанування пам'яті Володимира Івасюка, та це вже робили інші... Яюсь мій батько, вкладач Києво-Могилянської академії, дав мені почитати книгу Григорія Чубая. І тут я зрозуміла, що творчість його сина Тараса і є те, що допоможе нам почати потужний проект. Знаєте, зараз у нас у компанії всі читають і захоплюються поезією Грицька Чубая. От вам і енергія зв'язку поколінь, яка рухає кращими мислями і допомагає усвідомити нам, що ми за народ.

А щодо тих професій чи титулів, до яких я мала і маю стосунок, то скажу так: "Я — професійна піарщиця". Тобто, а ця робота сприяє розвитку аналітичного мислення. І ще: коли я працювала журналісткою, то задумувалася над тим, як розвивається наш рекламний ри-

«ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК» ВИНИКАЄ, КОЛИ МИНУЛЕ МОЖЕ ПОСЛУГУВАТИСЯ МАЙБУТНЬОМУ, або «ПРОФЕСІЙНА ПІАРЩИЦЯ» ЮЛІЯ БЕЛОВА ТА ЇЇ ІДЕЇ

У нашому випадку мова йде про створення якогось іншого середовища в культурі, підняття планки для тих, хто гідний нести свої здобутки в маси, якщо хочете, розвивати ці маси, забиті сурогатом, який кишить у медіа-просторі. Ви ж добре знаєте, що це викликає протест уже не лише в колах інтелігенції. Людям набридло все те, що їм пропонують щодня. Хочеться чогось смачнішого, не бійтеся цього слова, — елітного. Ми це й пропонуємо тим, хто має смак і розум, здоровий глузд і душу... Трапляється і так, що люди, які мають гроші, не всі є такими, яких скрізь називають "крутими — новими". Є серед нашого заможного люду й ті, хто потенційно вже готовий до меценатства. Є! — переконана Юлія БЕЛОВА, гостя "NB".

нок. Почала аналізувати й досліджувати цю проблему і прийшла до висновку, що ті компанії, які рекламують себе за допомогою мистецьких чи субкультурних одиниць, як правило, підбирають абищо, або те, що лежить на поверхні, не задумуючись, чи задовольняє загал саме цей вибір. Такі рекламні акції, як правило, не є успішними. Саме такий висновок навів мене на думку, що рекламувати добрий (умовно кажучи) товар треба за допомогою (прямо кажучи) високоякісного мистецького продукту.

Я не є глибоким знавцем музичної культури, але маю суто інтуїтивний смак як споживач, і цей смак часто співпадає з думкою професіоналів високого рангу. Це додало мені впевненості в собі, бо зараз я втілюю свою ідею за допомогою тих людей, які вже є знаковими посталями в музичній культурі. Тобто, команда професіоналів від шоу-бізнесу та культури на сьогодні погодилася співпрацювати з УТЕЛ.

Яюсь ми, тобто працівники компанії, сіли і задумалися над

тим, що ж кожен із нас являє собою як суспільно корисна одиниця чи громадянин? І прийшли до висновку — нічого. Так жити далі ми не погодилися й ось винайшли, яким чином можна бути корисними не лише справам компанії, але й загалу.

— **Кого Ви підтримуєте і за якими критеріями робите свій вибір?**

— Поки що ми чітко знаємо, що будемо співпрацювати з тими, хто вже має якісь вагомі здобутки за плечима, але в силу об'єктивних чи суб'єктивних факторів не має фінансової підтримки. Тарас Чубай, Костянтин Рігтель-Кобилянський, вокальна формація "Пікардійська терція" і ще півтора десятка проектів, які ми плануємо, але поки що не розголошуємо поіменно. Тобто, всі вони — одиниці високого рівня мистецької вартості.

Задум проекту — за допомогою комунікації і народних традицій через зв'язок поколінь прокласти стежечку в краще майбутнє. Звідси і його назва.

— **Ким Ви працюєте в УТЕЛ?**

— Відповідаю за корпоративні стосунки, тобто за рекламу, зв'язки з громадськістю, урядом, пресою... І тут треба з'ясувати ще один момент: коли ми усвідомили, наскільки є дієвою іміджева реклама, то зрозуміли, що вона стане ще дієвішою, якщо діятиме через спонсорство. А вже по тому ми зрозуміли, що дієздатність стає потужнішою, коли ставити за мету ще вищі цілі, тобто меценатство. А відмінність цих двох термінів у тому, що від спонсорської допомоги, як правило, очікують рекламної віддачі. Меценатство — це вже інший ступінь свідомості тих, хто хоче прислужитися вищим цілям. Але зауважте, що суспільство також повинне бути готовим до меценатства як такого. Ці люди в усі часи і в усьому світі були і є глибокошанованими. А в нас поки що такий стан свідомості не спостерігається. Тому, можливо, поки що таким шляхом інші компанії не йдуть. Ми — своєрідні сучасні революціонери відродження меценатської традиції, тобто ті, хто хоче нагадати про неї і реально вті-

лити в наших умовах і в наш час. А ще хочу нагадати, що ми з самого початку створення компанії чітко виписали стратегію спонсорської діяльності й у нас усе чітко розмежовано. Є благодійницька діяльність, і вона стосується, перш за все, здоров'я дітей. А все, що стосується мистецьких проектів, то тут як критерій відбору спрацював той фактор, що десятки імен дуже яскравих і талановитих виконавців останнім часом зникли як мистецькі одиниці, бо не мали матеріальної підтримки. Отакі ми і шукаємо та піднімаємо.

Повірте, що ми відкріємо для українського загалу найкращих, якими можна буде творити позитивний імідж Україні й поза її межами. У мене, як у "піарщиці", завжди сидить у голові думка: "А як зробити позитивний імідж України?" Ось саме через такий мистецький проект це можливо зробити й ефективно, й успішно для компанії. Але я хочу ще сказати ось що... Для мене цей проект — "Зворотний зв'язок" — щось уже більше, ніж ідея, робота... Думаю, що навіть якщо компанія відмовиться від нього, то я знайду, з ким продовжити і проект, і справу відродження меценатства. Потрібен лише час, щоб довести, що це і вдячна, і корисна справа, яка не повертається матеріальними благами швидко. Оця енергія, яка потужно єднає нас через зв'язок поколінь та культуру, — найвища нагорода за працю.

Ось ще такий факт. Ми з науковцем Оксаною Сліпущою яюсь засіли за книги, присвячені меценатству. Це ж так цікаво! Думаю, що про них повинен знати кожен бізнесмен. Знання про таких людей та їх справи роблять і рутинну виробничу чи бізнесову працю світлішою і життя цих людей змістовнішим... Це ж так цікаво! І корисно для людей, які не вбачають сенсу в тому, щоб заробляти гроші не лише на задоволення власних первинних потреб. Ми є!

Розмову вела
Леся САМІЙЛЕНКО

ДИСКОГРАФІЯ

Того холодного осіннього вечора, коли "Арт-Веле" презентував диск "Українська епічна традиція", клуб "Бабуїн" нагадував такий собі таємничий батискаф, який поступово занурювався в невидимі глибини народного духу, і в кожного, хто був там, прокидалися, здавалося б навіки "приспані" монстром-мегаполісом українські гени. Генотип історичної пам'яті — це основний код, який нанесено на звичайний лазерний диск із записами п'ятнадцяти народних пісень про історичні події. Співають сучасні носії тієї ж таки історичної пам'яті — прості мешканці сіл і містечок, розсіяних по всіх усюдах країни. Співають так, як чули від своїх бабусь і дідусів. І саме в тому полягає сенс і цього диска й усієї серії "Моя Україна. Берви". Цей диск — шостий. Виявляється, пісенна епіка своїми ви-токама сягає Київської Ру-

КОСМОС УКРАЇНСЬКОЇ ЕПІКИ

сі-України та утворює цілу систему жанрів. Епіка, як сукупність жанрів, переживала розквіт у часи козащини і гетьманщини. То були, насамперед, героїко-патріотичні думи. До "малої епіки" належать історичні балади, карпатські співанки-хроніки, духовні псалми, сповіді та казки. Мистецтвознавці **Михайло ХАЙ** та **Сергій ГРИЦА**, які й виступили укладачами і редакторами CD-серіалу "Берви", одноголосно наголошують на великій цінності саме цього прошарку автентичної спадщини. **Сергій ГРИЦА**: "Українська епіка не тільки яскраво відбиває глибини історичної пам'яті про подвиги і втрати, але й відображає особливості становлення національного характеру, ментальності, моралі. Це — справжнє мистецьке надбання з відшліфованими віками засо-

бами поетичного і музичного вислового і вільним віршем, багато орнаментованим музичним речитативом, колоритною силабічною поетикою і мелосом, урізноманітненим регіональними виконавськими стилями. Думи і псалми дійшли в минуле. Сьогодні вони екзистують лише в творчих реконструкціях, проте залишаються нетлінним нашим духовним скарбом.

Варто ближче ознайомитися з деякими зразками епічної традиції. У пісні "Ой з-за гори, да ще з-за лиману" йдеться про героя визвольної війни, брацлавського полковника Данила Нечая, підступно вбитого в 1651 році на Поділлі, внаслідок нападу польських військ. Пісню записано в селі Розумівка Кіровоградської області.

"Аркан". Напевно, це

найдревніший чоловічий танець Карпат, який танцюють із топірцями і півколом, підпирючи один одного раменами. Мелодію "Аркана" зафіксовано в селищі Верховина Івано-Франківської області. Також із Верховини походить пісня "Про бій". Це співанка-хроніка про бій у Карпатах із більшовицькими загонами.

Балада "Про Бондарівну" була популярна у всій Україні в середині XVIII століття. Її реконструкцію здійснив лірник Михайло Хай.

"Ой ішли наші славні, славні запорожці". Пісня записана на Чернігівщині від бандуриста Івана Рачка. За своїм сюжетом належить до поширеної групи історичних пісень, присвячених одній із найбільш драматичних сторінок історії України — руйнуванню Січі Запорозької російською імператрицею Катериною II. Ця

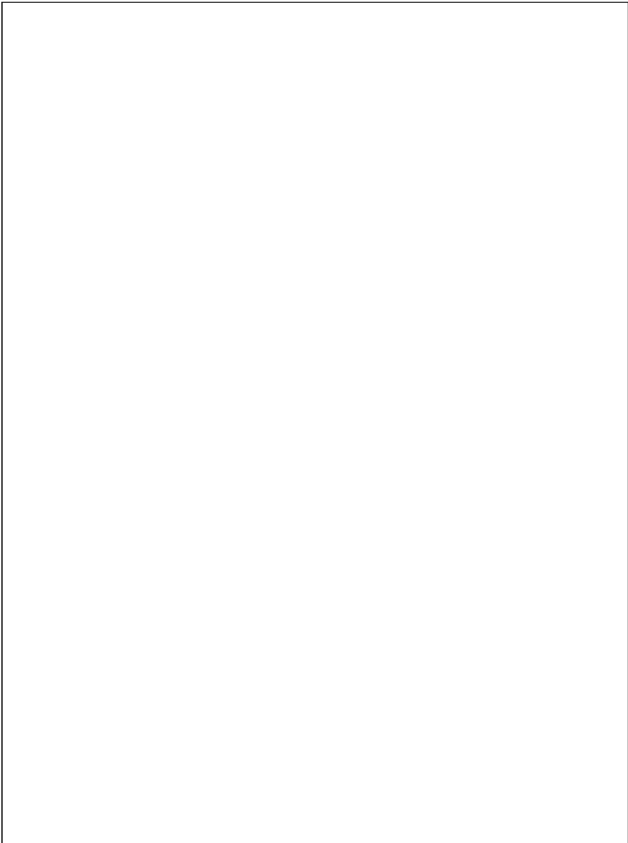
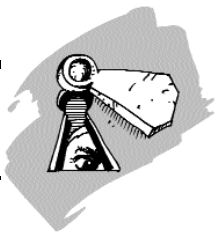
пісня належала до числа захищених радянським режимом.

Ці та інші пісні відбиралися до збірки з великого масиву народних творів дуже ретельно, адже всі п'ятнадцять треків на диску — це і є грона жанрів, які сукупно складають епічну традицію.

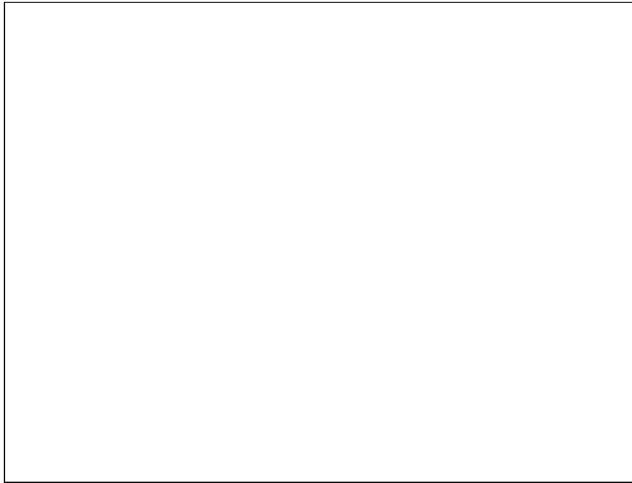
Головною "родзинкою" презентації диска був концерт народного колективу

з села Старі Коні, що на Поліссі. Чотири жіночки в народному вбранні лише спочатку мали вигляд інопланетянок, що випадково потрапили до модного клубу. А далі... Далі, як сказано вище, в кожному повідкривалися якісь потаємні дверцята, що ведуть у Космос. Космос української Епіки.

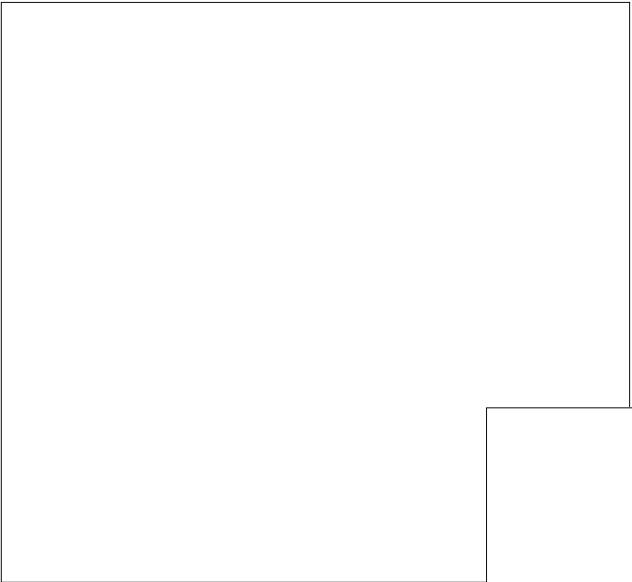
● **Олександр ЄВТУШЕНКО**

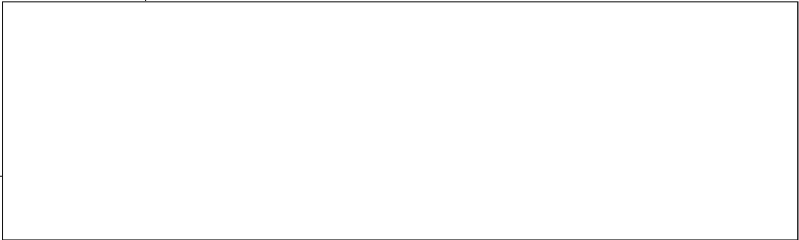
БІЛА ЗБРОЯ

Українські ножі Василя Чехуна

Ніж "Ріжок" та ніж "Ведмідь".
Автор — Олександр Ткаленко

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук, Олег Бесський.

Адреса редакції: Завулок Музейний, 8, Київ-1, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://www.prosvita.com.ua>
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає.
Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

